

KULTURNO MAPIRANJE VOJVODINE

NEMA ZEMLJE ZA AZILANTE

BIH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1196
5. decembar 2013.

Referendum u Hrvatskoj

ZAŠTO KAŽEŠ PEDER, A MISLIŠ NA ĆIRILICU

13.12.2013. 17-24h

Popusti na **Lagunina** izdanja:

1 knjiga

25%

2 knjige

30%

3 knjige

35%

4 i više
knjiga

40%

Kupovine pune
iznenađenja!

Naslovi ostalih izdavača
popust do 20%

Laguna

DELFI
KNJIŽARE

Kompletan spisak knjižara u kojima se održava Noć knjige potražite na sajtovima www.laguna.rs i www.delfi.rs. Akcija važi i na sajtu www.delfi.rs.

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Veselić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević, Aleksandar
Andić (foto), Muharem Bazdulj,
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Čirić, Zora Drčelić, Jovan
Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana
Gligorijević, Nebojša Grujić (kultura),
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović,
Slobodan Kostić, Jasmina Lazić,
Zoran Majdin, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović,
Hrašovec, Milovan Milenković,
Milan Milošević, Tamara Nikčević,
Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko
Rudić, Tamara Skrozza, Zoran
Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan
Todorović, Tanja Topić, Momir
Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić,
Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.),
Vesna Srbinić, Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić,
korektori: Ana Čuk, Marija Halupka,
Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović;

daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

SAVET
ZA ŠTAMPU

Brzo, besplatno, pravilno.

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 **Zoom:** Slike iz javnog života

06 **Referendumska Hrvatska:**

Zašto kažeš peder kad misliš na ćirilicu

11 **Nuspojave:** Takva sorta

12 **Ratni zločini:**

Zavera ćutanja duga dve decenije

17 **Lični stav:**

Prof. dr Zoran Ivošević

18 **Kriminal i policija:**

Žandarmerijski klan

22 **Start predizborne kampanje:**

Dinkićeva kontraofanziva

24 **Zima naše netrpeljivosti:**

Nema zemlje za izbeglice

28 **Lisica i ždral:** Lepi čovek

29 **Vreme uspeha**

KULTURA

36 **Intervju:**

Mrđan Bajić

40 **CD:** Novi album Duška Gojkovića

42 **TV manijak:**

Genetski modifikovane serije

43 **Kulturno mapiranje Vojvodine (3):**

Panonski splin u reči i slici

SVET

59 **U Vatikanu nešto novo:**

Halo, ovde papa Franja

62 **Velika koalicija u Nemačkoj:**

Pita se članstvo

MOZAIK

64 **Jesenji svinjokolj:**

Umetnost domaćih kobasica

69 **Navigator:**

Opera za tri satošija

70 **Vreme uživanja:** Boga

Postoji teorija da je Dinkića, ipak, nešto sada "poplašilo", kako se navodno izrazio Dačić, ali čini se da premijer nije mislio na to da i Ahila može poplašiti to što ga malo-malo zovu u policiju, istražuju katastarsku imovinu njegovog oca i preko tiražnih novina prete mu apsom svaki drugi-treći dan

PIŠE: DIMITRIJE BOAROV

"Moja generacija je propustila tri krucijalne šanse 1990, 2000. i 2008. godine. Najpre da spreči ogromno krvoproliće, a zatim da izvede svoju zajednicu u red organizovanih i uređenih država"

PIŠE: SONJA ČIRIĆ

Vreme pape Franje tek dolazi. Verovatno će se poneko razočarati što on možda nije baš onakav reformator kakvog su očekivali. Ali niko ne može da mu ospori da je svojim dosadašnjim porukama i ponašanjem vratio ozaren osmeh na lica vernika i dirnuo svet

PIŠE: JELENA JORGAČEVIĆ

Na naslovnoj strani: Protest u Vukovaru
Foto: FoNet/AP/Darko Bandić

Slike iz javnog života: Žalio mi se urednik jednog tabloida da je onom drugom, konkurentskom tabloidu, mnogo lakše: “Oni unapred dobiju prve četiri strane!”

Dođe mi, na nervnoj bazi, da branim Olivera Antića preko koga napadaju Tomislava Nikolića. Ali, to je puno glupo, jer mi je Nikolić prirastao za srce baš koliko i Vučić. Dakle, nimalo! Još je gore s Antićem

VOZI, MIŠKO:

SRBIJA U PUNOJ BRZINI

“Osećam se kao da sam za volanom ferarija sa upaljenim motorom, koji tek što nije krenuo”, rekla je Tanja Mišćević, šefica pregovaračkog tima Srbije s EU, na konferenciji o proširenju Evropske unije koja je u utorak počela u Briselu, a koju je otvorio komesar za proširenje Štefan File.

Pretpostavljam da se dotični File ukopao s obe noge u pod, uhvatio jednom rukom za stolicu, a drugom panično tražio pojas za vezivanje. Kad ga je asistent munuo laktom, sa značenjem “Šefe, to je samo retorika”, File je odahnuo i uvalio se blaženo u stolicu: “Ova žena ne namerava zbilja da vozi!”

Hoćemo u Evropu, a nećemo na Evrovizijsko takmičenje u pevanju. Čitam da su se neki uzбудili zbog ove odluke Radio-televizije Srbije i ovdašnja manje-više estradna javnost vidi u tome geopolitičku temu. Dotle seže sluh estradne javnosti – druge kao i da nema – koja bi, da je pitate nešto o geostrateškom značaju “Južnog toka”, verovatno pomislila da ih pitate za “Južni vetar”.

To evropsko takmičenje u natpevanju, kao što sam već pisao, ionako su u svoje ruke preuzeli krupni operateri mobilne telefonije. Zbog načina glasanja ostvaruju lep prihod, pa podržavam odluku rukovodstva RTS-a da ne baca pare iz budžeta. Nek to plati neko ko će zaraditi zbog sistema glasanja, kad ćemo već svi izgubiti zbog budžetskog finansiranja javnog servisa.

Koliko do juče pitanje od milion dolara bilo je ko će biti na bini s koje je svečano otvoren “Južni tok”. Izgleda da su se

ovi naši pomirili i da su Ruse primirili, rekao bih privremeno, i jedni i drugi, pa je bio ispoštovan protokol – bila je tu i ministarka energetike, skrajnuta kad je, nedavno, u Beogradu boravio Aleksej Miler, glavni čovek Gasproma.

Uostalom, braneći autoritet vlade, Zorane Mihajlović, ministarke energetike, ujedno i potpredsednice SNS-a, Aleksandar Vučić je bio sasvim određen u izjavama da ona iz tog značajnog događaja neće biti isključena. Ima da se zna red, odnosno protokol.

Ali, nema mira ni kad su utihnule fanfare. Sve je očigledniji sukob dva korpusa srpske političke elite: onog koji je nešto obećao Evropi i onog koji se obećao Rusima. O tome svedoče i uzajamna prepucavanja aktera tih politika, a najpre okolnost da je Tomislav Nikolić kod Putina ogovarao vladu, a krajem te nedelje se tom prepucavanju, ali u drugom smeru, priključila i ministarka energetike koja je neimenovanog člana vlade optužila da u inostranstvu nastupa protivno vladinoj politici. I Ivica Dačić misli da u Vladi Srbije sede neki koji Srbiji ne misle dobro, a onda je stvar doslo ruski ambasador, koji se jedno vreme uzdržavao od “konuzovštine”, a onda nam je rekao ono “što je Moskva javila”.

I dok, u nas, jedni likuju zbog ukrajinskog povlačenja iz pregovora sa EU, pod snažnim pritiskom Rusije, dotle se, na drugom polu domaće scene, postavlja pitanje naše izdržljivosti na te pritiske, pitanje koje je Vesna Pešić sublimirala u sledećih par rečenica (na sajtu “Peščanika”):

“Zli dusi nisu nestali i bore se da Srbija bude prirepak Rusije... Te mračne sile, podržane od ultrakonzervativnih snaga u Rusiji, po svaku cenu hoće da obore pregovore sa Ko-

Foto: A. Anđić

sovom kao uslov za ulazak Srbije u EU. Ne daju da se pređe Rubikon. Zato je važno da bar znamo ko je na kojoj strani u toj borbi koja ne prestaje.”

Mi smo jednom pobedili u evropskom pevanju – s pesmom “Molitva”. Kao da smo znali šta hoćemo pesmom da kažemo. Samo još da saznamo ko je na kojoj strani.

LAKO JE NJIMA:

ČETIRI STRANE SU VEĆ NAPISANE

U odgovoru iz Kabineta predsednika Srbije na optužbe Mladana Dinkića (opširnije na narednim stranicama ovog broja “Vremena”) da je Tomislav Nikolić kumovao lošoj prodaji “Vršačkih vinograda”, između ostalog, piše:

“Gospodin Dinkić danas ima lagodnu poziciju da, bez odgovornosti, iz opozicije rukovodi poslovima i novcem države sa našim najznačajnijim inostranim partnerom. Umesto toga, on bi trebalo da bude predmet istrage da bi se videlo da li smo u pravu kada smo ga decenijama optuživali za unižavanje svega čega se dotakao. Nažalost, sada imamo paradoksalnu situaciju da on rukovodi najznačajnijim državnim investicijama i istovremeno za sopstvenu korupciju optužuje predsednika Republike.”

Ovo je iz predsedničkog okruženja prva nimalo indirektna optužba na račun Aleksandra Vučića koji je Dinkića, kao pouzdanog partnera, zadržao u poslu oko arapskih poslovnih poduhvata i zajmova. Ovo je više od špekulacije da nešto nije u redu na liniji Nikolić – Vučić.

Pojačana je retorika na srpskoj političkoj sceni, ali, mala je vajda od toga. Ionako srpski kolumnisti, čija duhovitost raste sa stepenom nerazumevanja glavnih političkih procesa u zemlji – nek je smešno ako je već glupo – svoje trudodane okončavaju doskočicama u nedostatku bolje građe. Od te japije ne gradi se kuća.

Dođe mi, na nervnoj bazi, da branim Olivera Antića preko koga napadaju Tomislava Nikolića. Ali, to je puno glupo, jer mi je Nikolić prirastao za srce baš koliko i Vučić. Dakle, nimalo! Još je gore s Antićem. Ali zašto je u vesti o tobožnjem rasipništvu dojučerašnjeg srpskog ambasadora u Americi važno istaći da je on zet pomenutog Antića koji

je savetnik Nikolića... Žalio mi se pre neki dan urednik jednog tabloida da je onom drugom, konkurentskom tabloidu, mnogo lakše: “Oni unapred dobiju prve četiri strane!”

NOBEL ZA PRIPRAVNIKA: TADIĆ NA PIJACI

Ovde, kako se ko dočepa vlasti, spase nas bankrota. Evo, ovi što su preuzeli upravljanje Beogradom tvrde to isto. Ne bih sitiničario, ali je ovo četvrti put da nas neko spasava od te pošasti. Dragan Đilas, smenjeni gradonačelnik, predložio ih je za Nobelovu nagradu iz ekonomije. I on se dao u pošalice, dok je Boris Tadić zasukao rukave i kao i svaki pripravnik, početnik, krenuo iz početka – od pijace. Počasni predsednik Demokratske stranke pojavljuje se na najneobičnijim mestima i pitanje je samo da li je akter u igri ostvarivanja boljeg rezultata stranke koja je formalno u Đilasovim rukama ili je, kako javljaju ovi što unapred imaju četiri napisane strane, akter promocije iz počasnog u novog stvarnog predsednika.

P.S.: KRAĐA I PESNIČKA SLOBODA

Prošle nedelje sam hteo da napišem, ali me je sticaj životnih okolnosti sprečio: u redu je što svi upotrebljavaju sliku i tekst iz “Vremena” na kojoj se vidi kako Hitler kao rođendanski dar prima sarajevsku spomen-ploču, memento na Gavrilu Principu. Tu “najbolju sliku oba rata” otkrili su Nebojša Grujičić i Muharem Bazdulj i to otkriće steklo je gotovo planetarnu slavu. Mi smo, dakle, tu izgubljenu sliku otkrili javnosti, pa i ekspertskim, istoričarskim krugovima. I slika i tekst “citirani” su širom Evrope. Mi smo tu sliku i platili. Samo je nedeljnik “Pečat” izbegao da kaže odakle im slika povodom koje je Matija Bećković u pretprošlom broju nedeljnika napisao jedan lirski, nacionalno nadahnut i površno informativan tekst. Pesničke slobode su dozvoljene, pa ako pesnik nije hteo da troši reči na faktografske banalnosti: ko je, kada i gde, a i po nekoj ceni, tu sliku obelodanio, to je morao da uradi urednik “Pečata”. Ili mu je bilo neprijatno da u svojim novinama pomene “Vreme” podjednako kao što je meni neprijatno da pominjem njih, s razlikom koja je u ovom slučaju suštinska – mi njima ništa nismo ukrali. Niti ima šta da se ukrade.

foto: AP Photo

Zašto kažeš peder k

Hrvatski referendum otvorio je mnogo više pitanja nego što je javnost, njihova ili regionalna, uopšte svesna. Otvorio je pitanje svih budućih ljudskih prava i prava većine da ih ograničava referendumskim putem čak do najvišeg, ustavnog akta. Ovaj referendum otvara beskrajni i zatvoreni krug presije nad manjinama, bilo kojima

U nedjelju 1. decembra ljeta Gospodnjeg i katoličkog 2013. godine, većina hrvatskih birača izašlih na referendum (njih oko 30 posto) od ukupnog broja hrvatskih birača (oko 3,8 milijuna) odlučilo je da je brak zajednica muškarca i žene i da to, umjesto u porodično-zakonskim normama, mora biti uklesano u Ustav.

To je bio treći republički (državni) referendum od postojanja hrvatske samostalne države, vjerojatno i najvažniji. Prvi je bio onaj devedesetih godina, kad se glasalo o fluidnom pitanju da li su građani za to da Hrvatska bude bogata

i prosperitetna država svojih građana izvan "tamnice naroda" (a za što drugo?); o njemu se i danas govori kao o potpuno nesporom.

Drugi je bio o tome da li Hrvatska treba ući u Evropsku uniju: izlaznost je bila nešto veća od ovog posljednjeg o pitanju braka, ali također je donijela pozitivan odgovor onih koji su odlučili ustati iz fotelje nakon purgerskog ili kakvog god ručka i prošetati se do birališta.

Posljednji, o kojem je riječ, treći je referendum u samostalnoj Hrvatskoj i vjerojatno je najžešći kad je o reakcijama i posljedicama riječ: na prvom, o

samostalnosti, tek su Srbi kao dotad konstitutivni narod, postali manjina, a njih ionako nitko nije pitao o bilo čemu, na ovom trećem su svi koji se iole razlikuju u svjetonazoru postali manjinama koje će, ovisno o umješnosti i – ako ga ima – integritetu Vlade Hrvatske, netko ipak nešto pitati.

I možda treba istaći još jednu činjenicu: dok se devedesetih, tih godina ratnog osamostaljenja, Hrvatska barem zvanično udaljavala od Balkana, čak referendumski, s posljednjim referendumom pokazala je da se nije niti za jotu udaljila od tog toponima. Ne zbog drugih, ne

"ARTILJERIJSKA PRIPREMA": Antigej referendum i napad na ćirilčne table u Vukovaru

foto: AP Photo

Kad misliš na ćirilicu

zbog Balkana kojega nezasluženo pljuje tko stigne, već zbog sebe: veliki broj razočaranih rezultatom referenduma u kojem je, kako vele, pobijedila "konzervativna" Hrvatska, kuka nad povratkom balkanskim korijenima, kao da je taj Balkan – a ne vlastite greške – sila nečista koja Hrvatsku i njene građane vuče unazad od već dostignutih visova koje znači članstvo u Evropskoj uniji.

A tek nas čeka novi referendum, onaj o ćirilici, za koji je ovaj tek "topovska najava", kako to kaže premijer Zoran Milanović.

PRAVILA, PRAVILA

Pravila o referendumu, inače, u najkraćem kažu ovo: inicirati ga može Sabor ili predsjednik države, ili pak deset posto od ukupnog broja birača, u čiji broj nismo sigurni – da li je to 3,8 ili nešto više od četiri milijuna – jer birački spiskovi,

zahvaljujući i nelegalno stvorenoj dijaspori, nisu pouzdani. U Saboru se ustavne izmjene, kad je o njima riječ, donose dvotrećinskom većinom, a kad je o ovom drugom referendumu riječ – kojeg, kao i ovaj "obiteljski", iniciraju građani-birači – stvari su drugačije. Naime, onakve su kako ih definira Ustavni sud Hrvatske, koji je nakon referenduma upozorio: nakon provedenog referenduma o ustavnom definiranju braka kao životne zajednice žene i muškarca, nema se više što odlučivati o toj temi, već definicija ulazi izravno u Ustav. Dakle, Sabor je kao zakonodavno tijelo u toj stvari, odlukom 13 ustavnih sudaca, suspendiran od svoje nadležnosti.

Vlada i vladajuća koalicija sada najavljuje brze izmjene Zakona o referendumu, kako im se ova situacija više ne bi ponovila i kako bi se ispravila potpuno suluda situacija da, za razliku od lokalnih (redom propalih, a važnih po život građana)

referenduma na kojima na birališta mora izaći 50 posto plus jedan upisani birač, na državni referendum može izaći njih koliko god, bez obzira na broj birača, a da rezultati budu punovažni. Tako se na dubrovačkom Srđu, na primjer, bez obzira na veću "protivizlaznost" protiv povlašćenih investitora nego na ovom posljednjem državnom referendumu, grade golf-tereni i devastira životna okolina, dok se temeljem manje od trećine građana koji su glasali prošle nedjelje ograničavaju prava jednoj od brojnih manjina u hrvatskom društvu.

To valja razjasniti, inače, tu manjinu koju se u javnom diskursu svodi na "homoseksualne brakove"; nije samo o tome

riječ. Definiciju braka kao zajednicu muškarca i žene, naime, naslijedili smo iz tzv. socijalizma i ona se i danas kočoperi u svim našim zakonima o braku i porodičnim odnosima. Tako je i u Hrvatskoj. No, netko – u ovom slučaju organizacija “U ime obitelji” – dosjetio se da to nije dovoljno, jer u navali “pedera” i ostalih koji navodno udaraju u tradiciju kršćanske obitelji vlastima može pasti na pamet da izmijene zakon; ustav je, kažu, teže izmijeniti, a ova vlast – taj hrvatski premijer Zoran Milanović i njegova ateistička klika – nije pouzdana kao takva...

OBITELJ, ALI KATOLIČKA

Ta organizacija “U ime obitelji”, predvođena stanovitim Željkom Markić, privatnom poduzetnikom čija se firma bavi čak i istraživanjem kontracepcijskih sredstava, koja je na otoku Šipanu (Zadar) od Katoličke crkve kupila golemo imanje s vilom, bazenom

na nedjeljnim misama, pozivali vjernike da glasaju “za” definiciju braka, jer je sve ostalo valjda čista propast i zavjera usmjerena protiv hrvatske obitelji i hrvatskog čovjeka i naroda. Uostalom, ima neki tamo biskup zadarskog poslanja koji je izjavio da bi, da su znali da je ta Željka takav zmaj od *katoličke žene*, smanjili cijenu luksuznog zdanja koje su joj prodali na Šipanu, na kojem se danas okupljaju vjerujući u Željkinu poslanje...

U postreferenduskim danima, kretnule su analize: te su za ustavnu definiciju glasali “pasivni” krajevi, te su protiv nje glasali oni urbaniji, poput Pule, Rijeke, Čakovca, Varaždina, čak i djelomično Zagreba, ali i Negoslavaca u kojima pretežno i danas žive Srbi – uobičajeno nakon svakih izbora, a kamoli referendumu.

No, činjenica je da se vlast tek sad dosjetila da “poradi” nešto glede nepreciznih propisa o izmjeni Ustava i zakona, ali se nije sjetila kad je tome bilo vrijeme:

poginulima u tom gradu), najavljuje da će već početkom iduće godine u Saboru biti prijedlog Vlade o zakonu o istospolnim brakovima. Odmah se javila gđa već spominjana Željka Markić, kritizirajući čak i najavu da će “homići” moći sklapati nekakve ugovore (kao da je brak nešto drugo!, osim što ga definira država) kojima će biti izjednačeni s većinom u osnovnim pravima, na primjer da naslijede penziju ili drže partnera za ruku u bolnici, te djeci o kojoj će brinuti moći biti – ne usvojite-lji! – već skrbnici.

No, na stranu i te finese budućih propisa: ovaj hrvatski referendum otvorio je mnogo više pitanja nego što je javnost, njihova ili regionalna, uopće svjesna. Otvorio je pitanje svih budućih ljudskih prava i prava većine da ih ograničava referenduskim putem čak do najvišeg, ustavnog akta. Ovaj referendum, ako se vlasti ne dosjete i ako planiranim izmjenama o referendumu ne osujete na-

■ Hrvatska je manje od pola godine članica Evropske unije, a već ima u svom javnom životu toliko izgreda za koje će se tek videti koliko će, u smislu ljudskih prava, koštati njene građane

i teniskim terenima po cijeni znatno ispod tržišne, koja iza sebe ima i bezuspješan pokušaj preuzimanja jedne minorne stranke (Hrast), u pozadini je cijele priče. Iako do danas nije definirala tko su joj financijeri i tko stoji iza nje, prikupila je sa svojim satelitima potpise za referendum i usput, u kampanji, rekla što ju – osim “pederskih brakova” – muči: samohrani roditelji, jer djeca “ne uspijevaju” bez mame i tate, kao i to što bi homo-parovi možda mogli posvajati djecu, a ona bi radije svoju djecu dala u dom nego takvim perverznicima...

Ne bi bio problem u potpisima prije referendumu i glasovima na referendumu – ljudima se, valjda prirodno, čini da je brak doista zajednica muškarca i žene, o drugome ne razmišljaju – da iza Markićke i njene svite nisu stale desničarske (HDZ, opozicija) stranke, ali prije svega Katolička crkva u Hrvata... Njeni su biskupi te referendumske nedjelje, ali ne samo tada, već i prethodnih dana

iz duha međunarodnih konvencija proizlazi, kako će nam potvrditi svaki znalac međunarodnog prava, da nije moguće organizirati – bilo gdje, u bilo kojoj državi i bilo kada – referendum o osnovnim ljudskim pravima. No, na Balkanu – tamo gdje Hrvatska ne bi da bude – to nije nova stvar još od referenduma u Sloveniji o tome da li se “izbrisanima” treba priznati da su im prikraćena ljudska prava (upravo se ovih dana ta priča, po naredbi iz Strasbura, rješava). Ovo što je Hrvatska napravila 1. decembra posve je ista stvar: da li se može, na zahtjev jednog dijela (desničarskog, ovom prilikom) društva, ukidati neko pravo neke manjine?

BUĐENJE

Sve ima dalekosežne reperkusije. Zoran Milanović, kojega su valjda probudili rezultat i posljedice referenduma (umjesto da su se on i njegova Vlada probudili u Vukovaru prije dva tjedna kad su ih organizirani desničari otjerali iz kolone sjećanja koja je trebala odati počast svim

javljeni referendum o upotrebi cirilice u Hrvatskoj, pa makar i samo u “gradu posebnog pijeteta” Vukovaru, otvaraju beskrajni i zatvoreni krug presije nad manjinama, bilo kojima.

Poučno je ono što je ovih dana izjavio predsjednik Židovske općine u Zagrebu Ognjen Kraus: “Umjesto jačanja tolerancije i ljudskih prava, jača agresija prema manjinama. Nedavno sam podsjetio na zbivanja u Njemačkoj tridesetih godina prošlog vijeka, kad su prvo referendumom oduzeta prava manjinama, a velika većina građana na njega nije izašla. Svi znamo što se dogodilo poslije. To sam spomenuo da ljudi shvate kolika je opasnost od takvih stvari i nadovezao se na događaje na utakmici Hrvatska-Island, te na istu takvu divljačinu u Splitu. To je prošlo bez reakcija, iako po zakonu delegat može prekinuti utakmicu, a moguće je prekinuti i rv prijenos. Nitko se ne drži zakona, a s ustaštvom se koketira već 23 godine” (“Novosti”, tjednik za nacionalnu manjinu, 29. studeni 2013).

foto: Reuters

foto: AP Photo

foto: FoNet

VLADA NA UDARU DESNICE: Premijer Zoran Milanović; Džeko "Za dom spremni" Šimunić i uznemirujući grafit

Ognjen Kraus spominje nogomet, pa eto i male dopune stigle nekoliko dana nakon što je hrvatski reprezentativac Džeko Šimunić sa hiljadama navijača skandirao ustaško "Za dom spremni". Upravo je Zdravko Mamić, to čudo od logoreičnog nogometnog dužnosnika koji je uvrijedio aktualnog ministra obrazovanja Željka Jovanovića (kojem se, po Mamiću, krv sa zubića, onako četnički, slijeva uvijek kad ugleda Hrvata...), nadležni sud je odlučio: pa nije Mamić dalaj lama, osoba od tolikog uzora, pa da ga se slijepo slijedi...

Valja se vratiti na početak, na priču o Balkanu u kojem je – vjerojatno uvrijeđena uglavnom konstatacijama tradicionalno u Hrvatskoj vjerujućih njemačkih medija – Hrvatska ponovno svrstana, ili samo vraćena. Manje od pola godine je tome da je Hrvatska postala članica Evropske unije, a već ima u svom javnom životu toliko izgreda, od nogometa do ovog referenduma za kojeg ćemo tek vidjeti koliko će, u smislu ljudskih prava, koštati njene građane.

BALKAN I PEDERČINA MIKELANĐELO

I tu Balkan, viđen kao dobro ili loše okruženje, ništa ne mijenja – svatko je u toj evropskoj ili neevropskoj priči sam sa sobom i svojim građanima. Hrvati su pokazali svoj stav – uglavnom nezainteresirani i spremni da im četvrtina ili malo više sugrađana kroji život – ma što tko o tome mislio, o manjinama i slobodi i ljubavi. Srpski Ustav, međutim, napravio je korak dalje od hrvatske prakse, pa kaže ovako: "Svako ima pravo da slobodno odluči o zaključenju i raskidanju braka. Brak se zaključuje na osnovu slobodno datog pristanka muškarca i žene pred državnim organom. Zaključenje, trajanje i raskid braka počivaju na ravnopravnosti muškarca i žene."

Ne zakon, no Ustav, ali posve se na mjestu čini izjava Damira Kajina, istarskog zastupnika u Saboru: da mu je samo znati kako se osjećaju kardinali dok biraju papu, a sa svoda kapele sablažnjuje ih autor Posljednjeg suda, "jedna pederčina od Mikelandela"...

S time da nije riječ ni o Sikstinskoj kapei kad se papa bira, niti o Mikelandelu, već o "pederčinama" uopće, ili pak – o ćirilici?

TATJANA TAGIROV

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI” U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena” u neku od knjižara „Delfi” i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 5. decembra do 3. januara 2014.

Amos Oz:
MOJ MIHAEL

Ljubavna priča, smeštena u Jerusalim pre Suecke krize, i misaoni portret jedne zemlje. Roman velikog izraelskog književnika Amosa Oza. "Madam Bovari savremenog Izraela"

Varis Dirije:
PUSTINSKI CVET

Rođena u nomadskom plemenu u Somaliji, pre nego što je postala vrhunska manekenka preživela je genitalno sakaćenje i bliski susret s lavom... Sada je ambasador Ujedinjenih nacija... Neverovatna autobiografska priča

Kendas Bušnel:
LETO I GRAD

Nastavak serijala Kerini dnevnici pruža čitaocima iznenađujući uvid u ono što je pretvorilo devojkicu iz provincije u nezaboravnu njujorsku ikonu - Keri Bredšo. Novi dnevnički junakinje megapopularne televizijske serije „Seks i grad” urađene upravo prema romanima Kendas Bušnel

Maša Rebić:
SPONZORUJE

Oporna priča o sudbinama nekoliko tinejdžerki u „olovnim” devedesetim godinama prošlog veka u Srbiji. Jedan od „Laguninih” bestselera

Džon Balkin:
VELIKA OTKRIĆA – STO NAUČNIKA KOJI SU PROMENILI SVET

Priča o idejama koje su oblikovale današnji svet i o idejama koje će oblikovati budućnost

Skot Marijani:
PROROČANSTVO SUDNJEG DANA

Smak sveta se bliži. Samo jedan čovek ga može sprečiti... Brz, visokooktanski triler koji će zaokupiti ljubitelje Dena Brauna i Sema Borna

Arnulf Krauze:
VIKINZI

Dosad najobuhvatnija, istorijski pouzdana knjiga o nekad najmoćnijem narodu svoga vremena izvan granica nekadašnjeg Rimskog carstva

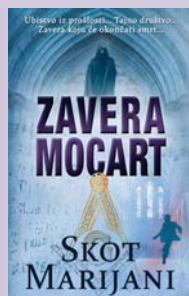
Danijel H. Pink:
ŠTA NAS POKREĆE

Šta motiviše ljude da bolje rade? Jesu li to povišice, bonusi ili drugi vid nagrada? Ili kazne ako se ne ispuni zacrtano? Da li ovaj metod štapa i šargarepe može da opstane i u dvadeset prvom veku?

Petra Torbrić:
KONCENTRACIJA

Priručnik koji odgovara na pitanje kako da detetu pomognemo u učenju, sa testom i vežbama za jačanje koncentracije, namenjen roditeljima, nastavnicima i učenicima

Skot Marijani:
ZAVERA MOCART

Prema zvaničnim izvorima, Oliver je poginuo u tragičnoj nesreći. Međutim, činjenice se ne slažu i navode ga na neočekivan trag iz prošlosti – Mozartovu misterioznu smrt

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, Iamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)

Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)

Takva sorta

Demokratija je divna stvar – pod uslovom da pri njenom korišćenju poštuješ *navodilo za uporabu*. Ako to ne činiš, može da ti se dogodi da “demokratskim sredstvima” potpomogneš kršenje, kopnjenje i nestajanje te iste demokratije. Evo, pogledajte hrvatski slučaj: famozni referendum “protiv gej brakova” uspeo je, i na taj način je ozakonjeno kršenje ljudskih prava. I sada je Hrvatska pred ogromnim, a sasvim nepotrebnim političkim i pravnim problemom. Kako je to bilo moguće? Lepo. Taj referendum je uspeo onog trenutka kad je raspisan, jer u normalno postavljenom toku stvari referendum na kojem se glasa hoće li, ili

alci, novinari i stranke u Novom Sadu, tvrdnjama da je novi ćirilni logo Kulturnog centra kukasti krst. Teofil Pančić je u toj ćirilici video ‘nešto što je nastalo da bi trijumfalistički simbolizovalo nasilje, pokoravanje, netrpeljivost, inadživstvo, nadobudnu skorojevičku prostotu.’

Jeste li zapazili tu dražesnu *povezanost stvari u svemiru*? Ne ustašoidni fašisti u Vukovaru, nego tamo neke zle čike i tete iz “građanske opcije” u Novom Sadu, na čelu s jednim imenovanim TP, vode “hajku na ćirilicu”, a one vukovarske ustaše valjda ih tek slede koliko stignu, kao kakvi nedorasli šegrti?! Jeste, preglupo je

Hajde da to kažemo sasvim jednostavno: u Vukovaru uvek treba braniti ćirilicu, u Novom Sadu latinicu

pak neće, nekoj grupi ljudi biti omogućena izvesna prava koja danas predstavljaju demokratski standard, naprosto ne bi bio moguć: o ljudskim pravima se ne glasa na referendumu – a pogotovo ne o njihovom suzbijanju.

Avaj, ni to nije kraj: sada ta ista ekstremno desna struktura koja je izgurala nedeljno izjašnjavanje najavljuje novi referendum, onaj “protiv ćirilice”, pojednostavljeno rečeno. Vlast za to vreme hitro pokušava ustavnim i zakonskim izmenama da spreči novu parademokratsku bruku – videćemo hoće li uspeti.

E, tu dolazim(o) do tačke koja mi je u ovoj priči bitna, a koja je dakako *domaća* a ne hrvatska. Da li bi se kojekakve ovdašnje patrijote, rodoljupci opšte praxe, ljubitelji “porodičnih vrednosti”, bogomoljci sa dna kace i ostala kamarila složili sa svojom istomislećom hrvatskom braćom oko “antigej” problematike? O, bez brige, ne da bi se složili nego bi se sve ljubili u usta! Megjutoa, oko “ćirilice” ne da se ne bi složili, nego bi bilo svašta... Otkud najedared takvo razmimoilaženje ljudi koji su inače duhovno-vrednosna braća najrođenija? Samo iz jednog razloga, o kojem sam opširnije razglabao pre dve nedelje na ovom istom mestu: zato što su i jedni i drugi nacionalisti, ali “konkurenti” (hrvatski odn. srpski), pa su im partikularni interesi u konfliktu.

Ni za to ja ne marim, njihova stvar; međutim, ne volim nimalo kada i mene stanu zloupotrebljavati u toj priči. I potpuno mi je svejedno čine li to iz gluposti i neznanja, ili iz huljske podlosti. Elem, što slučajno? Građanska pojava zvana Fajgelj Andrej (zlosrećni direktor KCNS, cenzor one već čuvene slike raspetog čoveka bez lica, jedan od frontmena politički paranormalne pojave zvane Treća Srbija) nedavno je blagopokušao da se šuturativno razračuna sa svim svojim kritičarima, što opet ne marim, o meritumu stvari sam rekao što sam imao, a Fajgelj ni približno nije neko s kim bi se o tome vredelo raspravljati, to je besmisleno traćenje vremena i(li) medijskog prostora. No, tu je prigodu (kroz tekst *Samouništenje građanske opcije* u “Politici” od 28. 1. 2013) A. F. iskoristio i za plasiranje sledeće ljupke teze: “Hajku na ćirilicu nisu pokrenuli ekstremisti u Vukovaru, već građanski intelektu-

sve to kad se ovako napiše, ali ko vam kaže i ko vas laže da su moronske optužbe bezopasne samim tim što su moronske?! Jednom li smo videli kako se imbecilne etikete pretvaraju u buzdovane kojima dvonožni buzdovani mlate po glavama etiketiranih?

A radi se, kao i uvek, o *kontekstu*. “Antićirilica” hajka desničara (upravo: fašista i proustaša) u Hrvatskoj hajka je na jedno pismo “kao takvo”, a pismo nikome ne može ništa biti krivo; ono im, pak, smeta jer je označeno kao “srpsko”, što će reći da im zapravo smetaju – Srbi. Ćirilica je tu samo zgodan medijum za iskaljivanje besa. Sa druge strane, protiv ćirilice, baš kao ni protiv latinice, niko normalan “u Novom Sadu” nema baš ništa. Radi se samo o tome da fajgeljasta duhovna braća i sestre onih vukovarskih fašista isto tako zloupotrebljavaju ćirilicu i koriste je kao sredstvo, ali ovde sa suprotnim predznakom: tamo je važno zgaziti, razlupati i pokoriti “ćirilicu”, a ovde će se “ćirilicom” gaziti sve-što-nije-ćirilica (u simboličkom smislu) a da ne pripada jasno omeđenom getu folklorizovanih “nacionalnih manjina”, tih idealnih manekena toksične doktrine “multikulturalizma”. Nije to samo taj bezvezni “novi logo” KCNS (koji nije kukastokrast nego je samo groteskno nezgrapno, nedarovit i epski ružan, i bio bi takav i na latinici), nego štošta još; evo, zašto je ugledni časopis višedecenijske tradicije “Polja” (izdaje ga KCNS) sada ćirilizovan, kada je od osnivanja izlazio na latinici? Zašto se ne poštuje njegova tradicija? Zato što niko tu ne mari stvarno za bilo kakvu tradiciju, nego se radi o tome da se zloupotrebom nedužne ćirilice simbolički označi svoja bahata vlast nad jednim složenim kulturnim identitetom zvanim Novi Sad, Vojvodina, Srbija.

Elem, evo na kraju da to kažem najjednostavnije moguće, tako da to i fajgelji ovog sveta shvate: u Vukovaru uvek treba braniti ćirilicu, u Novom Sadu uvek treba braniti latinicu. Od koga? Od svakog fajgelja ovog sveta, naravno. A fajgelji, dakako, uvek rade obrnuto, oni su u vukovarima ovog sveta uvek latinčari a u novim sadovima ćirilčari, jer to vam je naprosto takva sorta. I zato se niko čestit s njom neće mešati: otkud znaš, možda je to prelažno, kao šuga koja hara novosadskim studentskim domovima?!

Zavera ćutanja duga

U grobnici Tomašica kod Prijedora, lokalitet nekadašnjeg rudnika rude gvožđa, masovno su likvidirane stotine bošnjačkih i hrvatskih žrtava iz Bosanske Krajine, među njima i deca i starci. Mnogi su ubijeni kod kuće, a nekoliko stotina i u logorima Omarska, Trnopolje i Keraterm.

Pretpostavlja se da je najveći broj ubijenih i sahranjenih iz okolnih sela Bišćani, Rizvanovići, Hambarine, Čarakovo, Rakovčani i Zecovi, u kojima su živeli Bošnjaci

BOSNA 1992: Bošnjaci u logoru

NA OTVORENOJ MASOVNOJ GROBNICI: Teodor Meron, predsednik Haškog suda

foto: AP Photo

Grobnica je otkrivena nakon 21 godinu, i to zahvaljujući informacijama dvojice lokalnih Srba, koji su bili pripadnici Vojske Republike Srpske i sami učestvovali devedesetih godina u uklanjanju tijela ubijenih.

“Nije tačno da im je za to dat novac. Radili su potpuno besplatno. Oni koji su ranije tražili novac, ispostavilo se da ništa nisu znali. Mi smo najprije došli do

saznanja o osobama koje su učestvovala u prebacivanju i sklanjanju osoba na Tomašicu. Sa dvojicom njih smo uspostavili kontakt. Radili smo na tome ne bi li im proradila savjest. Jedan od te dvojice Srba je kasnije bio važniji, jer je upravo on otkrio gdje se tačno nalazi grobnica. Čovjek je naprosto došao na lice mjesta i pokazao nam gdje se grobnica nalazi. Pošto je padala kiša, dali smo mu samo kabanicu. Taj čovjek je kazao kako mu

je nakon otkrivanja informacije o Tomašici ‘nekako postalo lakše’, te da se rasteretio otkrivši mračnu tajnu koju je tako dugo čuvao u sebi”, rekao je jedan od istražilaca.

ZELENO SVETLO

Tomašica je sada najveća masovna grobnica u Bosni i Hercegovini, smještena je oko dvadesetak kilometara jugoistočno od Prijedora. Uz žrtve na Jakarinoj

dve decenije

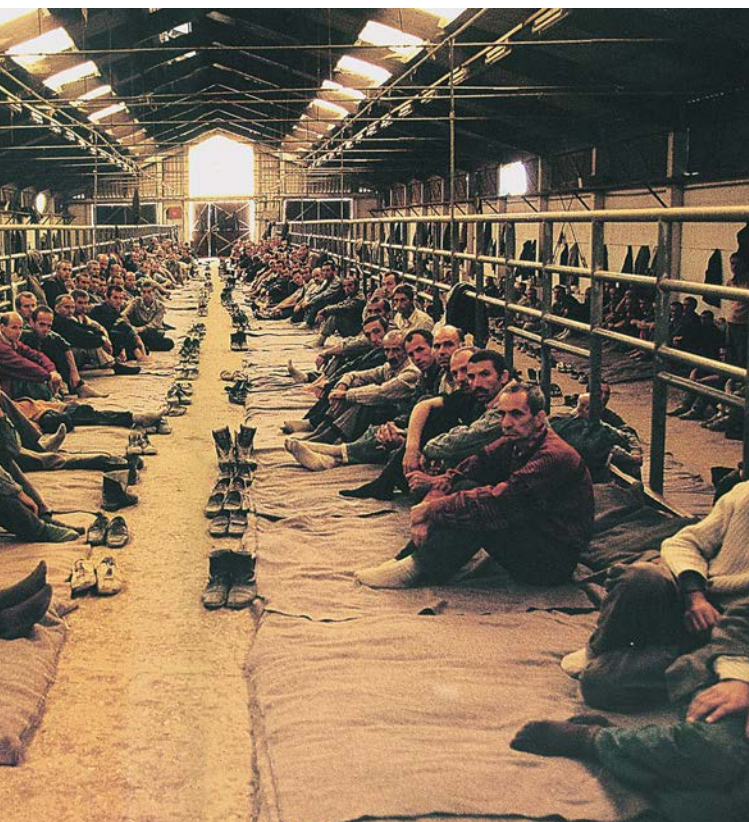

foto: Ron Haviv

Statistika zločina u Prijedoru

Na području Bosanske Krajine do sada je otkrivena 131 masovna grobnica, od čega samo u Prijedoru i okolini 61. Na području Prijedora bilo je 59 logora i drugih objekata za zatočenje. Utvrđeno je kako je na području ovog grada ubijeno blizu 3500 osoba, uglavnom bošnjačke i hrvatske nacionalnosti. Haški sud je osudio 16 bosanskih Srba na ukupno 230 godina zatvora za zločine počinjene na ovom području. Najteži zločin nad Hrvatima Prijedora počinjen je u selu Briševu gdje je u julu 1992. godine likvidirano oko 70 ljudi.

Za zločine u Prijedoru i njegovoj okolini sudilo se ili se još uvijek sudi Slobodanu Miloševiću, Radovanu Karadžiću, Ratku Mladiću, Momčilu Krajišniku, Biljani Plavšić.

Glavni tužilac Haškog tribunala Serž Bramerc istakao je kako će otkrića iz Tomašice biti uključena u optužnice protiv ratnih lidera Republike Srpske:

“Tužilaštvo ICTY blisko prati otkopavanje masovne grobnice Tomašica kod Prijedora, a novi dokazi će nam pomoći u procesima protiv Karadžića i Mladića. Naravno, blisko pratimo sve u vezi s Tomašicom, jer nam možda može pomoći da identifikujemo dodatne žrtve, da otkrijemo odakle su dolazile, da li iz kampova ili direktno iz opština. Ovo ne može promijeniti optužnicu, jer su ti zločini veći dio optužnice, ali koliko god možemo, uključit ćemo nova otkrića u dokaze u optužnicu.”

Tišina umesto saosećanja

Kako je zavjera šutnje pratila ovaj strašni zločin decenijama, isti je i nakon otkrivanja obavljen velom šutnje predstavnika institucija sistema i najvećeg dijela javnosti u Republici Srpskoj. Građani ovog bosanskohercegovačkog entiteta će bez ustručavanja govoriti o propaloj privredi, lošim investicijama, građanima koji odlaze i gradovima koji nestaju. Izuzeci su oni koji će se usuditi da govore o ratnim zločinima i ratnoj prošlosti.

“Mogu donekle da razumijem ljude u Prijedoru koji su 1992. godine čekali kada su ih hapsili i ubijali komšije. Mogu to da razumijem jer u ratu budale kolo vode i zbog sitnica se gubila glava. Ali nemam razumijevanja niti opravdanja da se o masovnoj grobnici veličine pola fudbalskog igrališta čuti 17 godina nakon završetka rata. Mogu da razumijem da stanovnici Prijedora imaju hiljadu problema koji ih muče, ali ne mogu da razumijem da ne saosjećaju sa ljudima čiji su najmiliji pobijeni i kojima se za grob ne zna”, kaže socijalni psiholog Srđan Puhalo. U danima iskopavanja žrtava u Tomašici ovdašnjim medijima bile su puno važnije teme poput one da je Milorad Dodik odlikovao neke Kozake, da će u srednjim školama u Republici Srpskoj biti uvedena vjeronauka.

Tomašicu jeste posjetio sadašnji gradonačelnik Marko Pavić, tvrdeći kako su “ovdje poginuli i sahranjeni ljudi”. Masovnu grobnicu je poistovjetio sa činom sahrane. Istina, bio je jedan od rijetkih političara i zvaničnika koji je iskazao duboko žaljenje zbog svega što se dogodilo, a posebno porodicama žrtava i nestalih osoba.

Vlasti Republike Srpske nisu pokazale poštovanje prema tuđim žrtvama, iskazuju ga samo prema svojim, dok najveći dio javnosti svojim ćutanjem pokriva i opravdava zločine sopstvene strane, bivajući tako saučesnik zavjere u zločinu. Političari iz Federacije su u otkopavanju masovne grobnice u Tomašici vidjeli dobru priliku, koja se ne smije propustiti u predvečerje narednih opštih izbora. Kako Prijedorčani kažu, “masovne grobnice su se vratile u modu”, kao mjesto prikupljanja političkih poena. Predstavnici političkih partija, od člana Predsjedništva BiH Bakira Izetbegovića, preko predstavnika entiteta i kantona, sve do načelnika susjednih opština, masovno pohrlili u nekadašnji rudnik da pred novinarskim ekipama odaju počast žrtvama rata...

Život protiv sudbine: Pred strašni sud

("Vreme" br. 128, 5. april 1993)

VREME OD
5. APRILA 1993:
Rukom nacrtana
mapa zločina u
Prijedoru 1993.

Krajem marta 1993, novinari "Vremena" razgovarali su sa jednim od neposrednih svedoka ratnih zločina iz Prijedora i okoline. Njegov detaljan, ozbiljan i objektivan iskaz ostavio je dubok i težak utisak u redakciji i objavljen je u sledećem broju; tu je prvi put pomenuta i Tomašica kao mesto kod koga se nalaze masovne grobnice civila. Vreme posle dvadeset godina ponovo donosi delove iz tekstova Filipa Švarma i Alekasndra Ćirića nastalih na osnovu pomenutog svedočenja iz 1993. Možda se tada nije znalo sve, ali najvažnije jeste

Sve do 25. juna trajala je velika igra živaca. Već dan kasnije Vojska Republike Srpske je zatražila da sva naoružana muslimanska sela predaju oružje. Predala su ga sela Zecovi, Rakovčani, Rizvanovići, Bišćani, Čaraher, Donja i Gornja Raska, Donja i Gornja Ljubija, Lišići, Gornja i Donja Ćela, Gornja i Donja Puharska, te Brezićani, a vojne i civilne vlasti obećavaju mir i sigurnost svim građanima. Pripadnici Vojske Republike Srpske patroliraju kroz muslimanska sela. No, priča naš svjedok, na raskršnici kod sela Bišćani, uskoro je pronađen jezivo masakriran leš u uniformi srpskih jedinica. Tvrdi da postoje očevici i da ih on dobro pozna, koji garantiraju da je leš prethodne večeri dovežen vojnim kombijem, a izjavu potkrepljuje navodeći da Radio Prijedor nikad nije objavio ni ime ni porijeklo ubijenog. Slijedi napad četiri hiljade pripadnika srpskih vojnih formacija iz Majdana (općina Sanski Most) i Prijedora, tvrdi on, ojačanih Arkanovim "tigrovima" i "crvenim beretkama" na ta sela i masovan pokolj civilnog stanovništva. Za sve to vrijeme, navodi dalje, transportni helikopteri JNA i "Gazele" dovoze oružje i municiju srpskim snagama, a JNA je dijelila naoružanje po srpskim selima poput Maričke Tomašica i Rakelića i prije izbijanja rata.

(...)

Svjedok ističe da su gotovo sva muslimanska sela bila napadnuta od okolnih srpskih sela. Tvrdi da je oko osam hiljada ljudi na duži ili kraći period bilo zatvoreno u logoru Omarska. Najkraći boravak, po njemu, bio je osam dana, a najduži vječan. Smatra da su lijevi kop rudnika Omarska, kod Tomašica, Glinokop i Pašinc, masovne grobnice.

(...)

Kaže da je i sam bio zatvoren u logoru "Keraterm" više od mjesec i pol. Izvukli su ga prijatelji Srbi. Dok je bio zatvoren, saznao je da su u Omarskoj ubijeni Nedžad Šarić, predsjednik suda u Prijedoru, Senadin Ramadanović i Asif Kiki, dvojica najbogatijih privatnika u Prijedoru. Kaže kako su u istom logoru zatvorenici mlaćeni vrećama s pijeskom, crijevima od "dempera" (vozilo), osušenim spolovilom od bika, metalnim šipkama i drvenim palicama rasječenim na vrhu, tako da pri svakom udarcu otkidaju po komad mesa. Prema njegovim riječima, cijena za puštanje iz logora iznosila je 10 000 DEM, a uspio ju je platiti samo izvjesni Ćuko, vlasnik dobro uhodane picerije u Prijedoru, inače oženjen Srpkinjom.

LOGOR: Na severu
bosanske krajine 1992.

foto: Ron Haviv

kosi kod Prijedora, koje su prethodno bile ukopane u Tomašici, ovdje su bila sakrivena tijela preko osam stotina žrtava. Uz tijela su pronađena i lična dokumenta, pasoši, svjedočanstva, fotografije, sitan novac, lični predmeti, koji ukazuju na to da je riječ o civilima bosnjačke i hrvatske nacionalnosti koji su ubijeni na području Prijedora i u logorima u Prijedoru i oko njega.

Edin Ramulić, predsjednik Udruženja Izvor iz Prijedora, smatra da je ova "lokacija masovne grobnice Tomašica nepristupačna i zabačena, te je iz tih razloga i izabrana da bude mjesto

gdje će prijedorski zlikovci u udruženom zločinačkom poduhvatu sakriti tijela". Nekoliko kilometara prije grobnice put je uzak, makadamski i jedva prohodan.

Tomašica je, prema Ramulićevim riječima, i sada otkrivena "nakon što je dato zeleno svjetlo policije i ljudi koji su ovdje veoma uticajni da se može otkriti taj lokalitet". "Neko je ovdje procijenio da bi trebalo skinuti taj pritisak sa Prijedora. Sama ta šutnja pokazuje da je strategija da se pretrpi nekih pola godine, da se ekshumacije izvrše i da u vremenu poslije Prijedor ne bi imao taj balast nestalih osoba, kako bi mogli da kažu da su i to riješili", istakao je Ramulić.

Радио-телевизија Србије
са поносом представља

НЕДЕЉОМ
РТС 1 У 21:00

Na haškom brvnu

Konstatujemo da se Haški sud, u jogunastom sučeljavanju sa Šešeljem, obrukao ginisovskim rekordom u dužini pritvora i upadljivom nesposobnošću da u razumnom roku okonča postupak utvrđivanja odgovornosti za kršenje međunarodnog humanitarnog prava. A što se Šešelja tiče, on je i ovoga puta majstorski radio u korist svoje štete

Piše: **Prof. dr Zoran Ivošević**

U sud se ide po pravdu, a pravedan sud svakome daje ono što mu pripada u jednakom postupanju sa jednakim stvarima i u nejednakom postupanju sa nejednakim stvarima srazmerno njihovoj nejednakosti. Za Haški sud se ne bi moglo reći da je pravedan, jer je u jednakim stvarima delio nejednaku pravdu, zavisno od toga da li je "za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine" sudio pripadnicima srpskih, hrvatskih, bošnjačkih ili kosovskih snaga, o čemu uverljivo svedoči statistika. Međunarodnim "milosrdnim anđelima" koji su kasetnim i drugim bombama sa osiromašenim uranijumom ubijali nedužne građane, rušili mostove, zgrade i druge objekte, nije sudio iako je bio nadležan. Pošto je delio selektivnu pravdu, taj sud je više politička nego pravna tvorevina.

Vojislav Šešelj je 2003. godine u Haški sud otišao svojevolejno. Zbog njegovog iznenadnog dolaska, sud nije bio spreman da efikasno radi, pa su procesne faze preliminarne postupka, prikupljanja dokazne građe i vanpretresnih iskaza znatno kasnile. Ohrabren učinkom iznenađenja, Šešelj je na razne načine uspevao da kretanje postupka još više uspori, jer mu je odgovaralo da ga učini tromim i trapavim. Nije se libio ni od omalovažavanja i vređanja sudija, tužilaca i veštaka, a otkrivao je i identitet zaštićenih svedoka pa je pravosnažno osuđen za nepoštovanje suda – jednom na petnaest a drugi put na osamnaest meseci zatvora. Nije se promenio ni u postupku pred pretresnim većem pa je, opet zbog nepoštovanja suda, zaradio i treću pravosnažnu odluku na dve godine zatvora. Postupak je usporavao i nepristajanjem na branioca, a pravo da se sam brani izborio je štrajkom glađu. Za sve to vreme bio je u pritvorskoj jedinici suda u Ševingenu. Ima tome skoro jedanaest godina.

Zbog animoziteta okrivljenog prema sudu, ali i suda prema okrivljenom, došlo je do deformisanja same suštine sudskog postupka. Šešelj je više puta izjavio da je stigao u Hag da "pobedi sud", pa su i njegovi napor u obaranju optužbe bili u tom znaku. Takvom pristupu podlegao je, nažalost, i sud kome je osujećivanje pobede bilo važnije od interesa pravde. S obzirom na rečeno, i Šešelj i sud jednako su zaslužni što su se našli na haškom brvnu da odmere tvrdoglavost svojih stavova.

U tom odmeravanju, Šešelj je pred samo izricanje presude podneo zahtev za izuzeće sudije Frederika Harkofa, koji je bio član pretresnog veća tokom čitavog postupka. Pošto je zahtev usvojen, predsednik suda je za novog člana tog veća imenovao sudiju Madijaa Nijangu. Odmah potom Šešelj je reagovao zahtevom da ga sud hitno oslobodi, smatrajući da se postupak ne može nastaviti sa sudijom koji nije bio u veću od početka pretresnog postupka.

Rešenje za ovu situaciju valja potražiti u Pravilniku o postupku i dokazima, koji primenjuje Haški sud. Prema pravilu 15 bis C i D, ako sudija više ne može da učestvuje u početkom suđenju, predsednik suda imenuje drugog sudiju i nalaže ponavljanje pretresa ili nastavak postupka tamo gde je prekinut. Druga opcija je uslovljena pristankom optuženog. Ali, i kada tog pristanka nema, preostale sudije mogu odlučiti hoće li ili neće nastaviti postupak pred pretresnim većem sa novim članom, ukoliko jednoglasno ocene da je to u interesu pravde. Na tu odluku optuženi može izjaviti žalbu žalbenom veću. Novi član veća može početi sa radom tek kada upozna spise predmeta. Ovakva zamena člana pretresnog veća moguća je samo jednom u toku postupka.

Zastoj iz ovog razloga uvećava ukupno trajanje postupka, što ima za posledicu dalju kompromitaciju suđenja u razumnom roku.

Izvesno je, međutim, da ovaj razlog ne može dovesti do usvajanja Šešeljevog zahteva za hitnim oslobađanjem. Ali, moguće je da on, u smislu pravila 65 pomenutog pravilnika, bude privremeno pušten na slobodu. Njemu ta mogućnost nije učinjena dostupnom ni kada mu je majka umrla. Da li će u ovoj prilici biti drukčije, videćemo.

Ostaje još samo da konstatujemo da se Haški sud, u jogunastom sučeljavanju sa Šešeljem, obrukao ginisovskim rekordom u dužini pritvora i upadljivom nesposobnošću da u razumnom roku okonča postupak utvrđivanja odgovornosti za kršenje međunarodnog humanitarnog prava. A što se Šešelja tiče, on je i ovoga puta majstorski radio u korist svoje štete.

Zbog svega što su do sada činili, megdandžije će istovremeno pasti sa haškom brvna. A možda su već i pali.

Autor je redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union

Žandarmerijski klan

Neočekivano učestala serija skandala u koje su umešani pripadnici Žandarmerije MUP-a Srbije dovodi vladu i ministra unutrašnjih poslova do veoma jasne dileme: hoće li i dalje zataškavati stanje u toj formaciji, sve u nadi da će proći – ili će konačno preduzeti nešto da se u Žandarmeriju uvedu osnovni red i disciplina svojstveni dobro uređenim državnim službama, da se ta služba depolitizuje i sekularizuje

VLADARI I ŽANDARMI:
Premijer/ministar
Đačić, Bratislav
Dikić i ekipa
za razbijanje
demonstracija

Foto: A. Anđić i Reuters

Nedavno ubistvo u Nišu kao da je dovelo do – nadamo se – konačnog osvešćenja u MUP-a. Žandarm iz Niškog odreda, Aleksandar Raičić (24 godine), ubio je u autu svog ortaka u kokainskim poslovima Vlastimira Nalića (25 godina), otišao kod rođaka da im to ispriča i onda krenuo da beži u Crnu Goru. Uhapšen je na graničnom prelazu, jer se policija avizala da o čemu je reč brže nego što je on pretpostavljao. Posle se doznalo da su njih dvojica radili kokain onoliko; da nisu bili u najboljim odnosima; da se znalo za Raičića da je problematičan i nedisciplinovan; da je izostajao s posla i kasnije to pravdao lekarskim uverenjima; da je postojala sumnja u njegov profesionalni integritet i da oko toga niko nije preduzeo ništa. Valjda zato što mu je otac – navodno pošten čovek – takođe starešina u Žandarmeriji.

LICA IZ CRNE HRONIKE

Nije Raičić jedini: Niški odred Žandarmerije odavno je tema u crnim hronikama. Nije ni Niški odred jedini, ali je njegov komandant Dragan Dikić, brat bivšeg komandanta Žandarmerije Bratislava Dikića, odavno sumnjiv kolegama policajcima iz Uprave kriminalističke policije, a po liniji korupcije i organizovanog kriminala. Kako piše "Blic", 17 niških žandarma pod istragom je zbog sumnji za korupciju, iznudu, nasilništvo, malverzacije i ostalo; isti izvor navodi i da se prekrivični i krivični postupci vode i još prema šezdesetak žandarma iz cele Srbije.

Da nešto tu nije u redu bilo je jasno još prošle godine, kada je u javnost procurila informacija da je vozilo Žandarmerije pratilo automobil načelnika Uprave kriminalističke policije MUP-a Srbije (UKP) Rodoljuba Milovića, nekako baš u trenutku kada su se operativci UKP počeli da se interesuju za poslove Dragana Dikića i njegovih potčinjenih u Nišu. To je došlo dotle da se načelnik Milović sklonio u Makiš, u sedište Službe za borbu protiv organizovanog kriminala (SBPOK), proverivši prvo kome pripada vozilo koje ga prati. Već je sam taj podatak bio više nego dovoljan da se vlada i MUP ozbiljno zabrinu. Međutim, tek nakon teškog dvostrukog ubistva koje je počinio žandarm Aleksandar Krstić u julu ove godine Braca Dikić je smenjen sa mesta

Kriminalni poslovi čuvara zakona

Lista incidenata žandarma i policajaca 2013.

29. JANUAR 2013.

Pripadnik novosadskog odreda Žandarmerije S. Š. pucao je na zgradu MUP-a Srbije u Kneza Miloša broj 101 jer su mu se, kako je izjavio, "prividale utvare i mrtvački sanduci".

15. JUL 2013.

Aleksandar Krstić, pripadnik kraljevačkog odreda Žandarmerije, ubio je, pa spalio Jagodince Srđana T. i Aleksandra N. u automobilu. Žandarm je dogovao Aleksandru novac, oko 7000 evra, i pozvao ga je da bi mu navodno dao automobil na ime duga. Žandarm ih je, međutim, hladnokrvno likvidirao sa nekoliko hitaca u potiljak i telo, a onda prevezao u zaselak kod Ratkovića i spalio njihova tela.

Ovo ubistvo bilo je povod za smenu Bratislava Dikića sa mesta komandanta Žandarmerije.

6. OKTOBAR 2013.

Policajac interventne jedinice Aleksandar Simić, koji je radio kao izbacivač u lokalu "Tapas bar" u Novom Sadu, ubijen je u pucnjava, u njega je pucao kolega iz obezbeđenja Miodrag Rakić, koji je takođe policajac interventne jedinice, a koji je posle tragičnog događaja pokušao sebi da oduzme život.

6. OKTOBAR 2013.

Policajac Dejan Marković iz Lipničkog Šora kod Loznice izvršio je samoubistvo kada su u njegovu kuću upali specijalci. Marković je prethodno ranio nevenčanu suprugu jer je htela da ga ostavi, a decu i njene roditelje uzeo za taoce.

18. OKTOBAR 2013.

Stanko Stojanović, žandarm iz Niša, 18. oktobra na niškom bulevaru iz automobila u pokretu pokušao je da ubije Nišliju A. D. iznerviran njenom vožnjom. Nišlija je lakše ranjena u ruku.

27. NOVEMBAR 2013.

Aleksandar Raičić, pripadnik Niškog odreda Žandarmerije, uhapšen je zbog sumnje da je u Donjoj Vrežini sa više hitaca iz pištolja ubio Vlastimira Nalića iz Niša.

Iz izvora bliskih istrazi mediji su saznali da je žandarm prodavao drogu za ubijenog, a zločin je izvršio jer je Naliću ostao dužan 2000 evra.

DOKUMENTACIONI CENTAR "VREME"

komandanta Žandarmerije i unapređen u pomoćnika ministra unutrašnjih poslova, na kom poslu se proslavio pokušavajući da pripitomi i disciplinuje Srbe iz Mitrovice; nije mu baš uspelo. U poslove Niškog odreda Žandarmerije niko se – osim UKP, ali diskretno – nije mešao.

Da se podsetimo: žandarmi su se kompromitovali u više navrata do sada u ubistvima, iznudama i trgovini narkoticima uz prateća krivična dela. Nije Niš izuzetak,

mada je drastičan slučaj, naročito posle žandarma koji je pucao na ženu jer da je vozila presporo. Tu je i ubistvo dvojice mladića iz Jagodine. Imali smo i onoga koji je u Kragujevcu ubio dvojicu zbog duga od 7000 evra. Ima toga još. Pitanje glasi: zašto Žandarmerija uveliko nadmašuje ostale – mnogo brojnije – organizacione jedinice MUP-a Srbije u toj disciplini, korupciji, učešću u organizovanom

**KO OVDE ZAPOVEDA:
Pripadnici MUP-a na
protestu 2003. godine**

Foto: Reuters

kriminalu i narkoticima, iznudama i nasilništvu? U redu: događa se da obični policajci, doduše, češće nego što bismo želili i očekivali rade ovo i ono, kompromitujući sebe i policiju; u današnje vreme, nažalost, to bi spadalo u statistički očekivan prosek. Žandarmeri, međutim, drugačiji su slučaj. Zašto?

KORPORATIVNI DUH JSO-a

Tu se treba vratiti unazad. Žandarmerija MUP-a Srbije osnovana je krajem 2002, početkom 2003. kao trezveni i zakasneli pokušaj vlade da uspostavi ravnotežu sa do tada već podivljalom Jedinicom za specijalne operacije (JSO; Crvene beretke) pod nespornom komandom Milorada Legije Ulemeka, a preko njegovih ljudi u Državnoj bezbednosti (Bracanović, Maričić). Taj prvi sastav Žandarmerije bio je pažljivo odabran i svoje zadatke u vreme vanrednog stanja obavio je savesno, pošteno i efikasno. Komandant je bio Goran Radosavljević Guri, koji će se kasnije udaljiti iz nekih razloga koji, makar su zanimljivi, u ovu priču ne spadaju. Žandarmerijski korpus onda neko vreme neće biti zanimljiv javnosti, što je dobro: ako takva jedna formacija počne da dolazi u novine, to ne valja. Za to vreme Žandarmerija se popunjavala do pune formacijske snage, ali mi ne znamo po kojim kriterijumima i sa kakvim prethodnim bezbednosnim proverama koje se traže za svakog pripadnika MUP-a, pogotovo za ovlašćena službena lica. Sada smo u prilici da saznamo – ako se MUP odluči za reviziju zapošljavanja pripadnika Žandarmerije, to jest. Deo raspuštenog JSO-a (Jedinica za specijalne operacije) našao se u Žandarmeriji; s njima su se našali i korporativni duh Crvenih beretki, njihova ideologija i sistem vrednosti. To se jasno videlo i vidi se: Žandarmerija nosi plavu beretku nakrivljenu na levu, umesto na desnu stranu; to je uveo Legija Ulemek u JSO, kao simboličnu počast Legiji stranača iz koje je inače dezertirao (u Hrvatskoj vojsci imamo sličan slučaj kod Prvog gardijskog zdruga, takođe osnovanog po bivšim legionarima i Legijinim prijateljima i

saborcima u pljačkama pariskih juvelirnica). Kod nas se beretka, otkad se pojavila, uvek nosila nakrivljena na desnu stranu, kao i u većini armija i policija – osim francuske. Taman smo zaboravili JSO i Legiju, kad se na onoj nekoj proslavi Žandarmerije pojavio onaj neki macan koji je prisutnima pevao himnu JSO-a ("Hriste bože" iz onog filma o boju na Kosovu), a onda je komandant Braca Dikić održao svoje slovo od neke zakletve gde se u svakoj rečenici pominje Kosovo. Tu se javnost malo zainteresovala za taj slučaj, jer je insistiranje na ideologiji srpstva i pravoslavlja postalo zaista iritantno u zemlji sekularnoj (ako se to za Srbiju uopšte može reći).

KOKAIN I POLITIČKA VOLJA

Kad vam oružana paravojna formacija poput Žandarmerije počne sa ideološkim i verskim fantazijama, javno i bez zavora, to je razlog za brigu. Ako se nešto može reći u korist JSO-a, to je da je ta jedinica barem imala oficira za bezbednost koji je jako pazio šta pripadnici rade, čime se u slobodno vreme bave (kad ne ubijaju političke protivnike) i o bezbednosnom stanju izveštavao Jovicu Stanišića, pa onda Radomira Markovića; i tako do 5. oktobra i prevrata, kada je ta korisna praksa prekinuta, pa smo dobili to što smo dobili. Logična je pretpostavka da i Žandarmerija MUP-a Srbije ima neku svoju unutrašnju kontrolu, službu bezbednosti koja da bi vodila računa o tome šta se u korpusu radi, skreće li neko tamo ili ovamo i već šta sve te službe treba da rade. Uostalom, sve i da nema – što bi bio skandal za sebe

– nadležne starešine (te jedinice nisu baš toliko velike da se ne bi dale nadzirati) mogu i moraju da uoče da nešto nije u redu, da neko muva s kokainom, da se neko bavi iznudama, obezbeđivanjem na crno itd. Sada će – ako bude – UKP ući u to, pa šta ispadne, ali i to će biti stvar "političke volje", plašimo se.

Koga je zmija ujedala, taj se i guštera plaši; pogotovo ako je gušter toliko porastao kao ovaj naš žandarski. Sama okolnost da su u više navrata iskazani arogancija, bezobrazluk, sklonost kriminalu, verska i ideološka zatucanost – sve to na način uverljiv i nesporan – dovoljan je razlog da se država zabrine. Za početak bi bilo dobro videti ko prolazi, ako ne kroz KE (krivična evidencija), pa to otpustiti odmah; posle bi se išlo kroz finije sito, sve u smislu uobičajenih rutinskih provera. Policijski sindikati kažu da je skoro nemoguće nekoga otpustiti iz službe pre pravosnažne presude, što traje; da suspenzija podleže strogim pravilima. S pravom se brinu da bi pooštavanje disciplinskih pravila moglo naškoditi savesnim i poštenim policajcima koji imaju problema sa starešinama, a to je čest slučaj. Stvar je kod MUP-a: da se konačno osvesti i obrati pažnju na školovanje, na sistem vrednosti i na ideologiju koja vlada u policiji, posebno u Žandarmeriji kao odvojenom i kompaktnom segmentu policije. Čim se počne sa slatkim pravoslavljem i kosovskim patriotizmom, kao što smo naučili iz gorkog iskustva, kokain je sledeći.

MILOŠ VASIĆ I

DOKUMENTACIONI CENTAR "VREME"

THE SPARKLING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets. Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments. The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica. Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to
the Brand New Park

Dinkićeve kontraofanziva

Postoji teorija da je Dinkića, ipak, nešto sada "poplašilo", kako se navodno izrazio Dačić, ali čini se da premijer nije mislio na to da i Ahila može poplašiti to što ga malo-malo zovu u policiju, istražuju katastarsku imovinu njegovog oca i preko tiražnih novina prete mu apsom svaki drugi-treći dan

Kada je Mlađan Dinkić, lider Ujedinjenih regiona Srbije (URS), još pre nekoliko sedmica, u vreme kada su ovdašnji "službeni tabloidi" najavili njegovo skoro hapšenje i raspisali se o navodnim aferama koje je ostavio iza sebe u protekloj deceniji gotovo kontinuiranog učešća u vlasti – izjavio da će napokon stati "u prve redove opozicije", za trenutak nije baš bilo jasno ni kada će se to doista dogoditi, ni protiv koga će biti uspostavljena ta opoziciona aktivnost, ni na kojim "ideološkim" osnovama, pa ni u čiju korist bi ona trebalo da radi. Posle 29. novembra, međutim, kada su se Dinkićevi veliki intervjui pojavili istovremeno u "Politici", "Blicu" i "Kuriru", taj "opozicioni het-trik" u jednom danu doživljen je u našoj javnosti ne samo kao njegova žestoka kontraofanziva protiv vladajuće koalicije i njene "istražne demokratije" kojoj je doskora služio, nego i kao generalni start predizborne kampanje uoči nekih prevremenih parlamentarnih izbora.

Zapravo, kada se malo bolje proanaliziraju ti spomenuti intervjui, može se uočiti da su oni uglavnom "opozicioni" protiv predsednika države Tomislava Nikolića i premijera Srbije Ivice Dačića, a nisu toliko "opozicioni" protiv prvog potpredsednika Vlade Srbije Aleksandra Vučića, pa se može steći utisak da je Dinkić upravo od njega dobio mig, a bogme i združenu novinarsku pažnju naših vodećih dnevnika, da startuje sa opozicionim predizbornim radom i da izjavi da je "ova vlada gora od prethodne, Cvetkovićeve".

KO JE GLAVNI OPOZICIONAR

U suštini, mada se sve to prikazuje drugačijim, tu moguće i nema konfuzije i selektivnosti – jer ppv Aleksandar Vučić, koga njegovi sledbenici doživljavaju kao trenutno najmoćnijeg čoveka u Srbiji, sve više svoju politiku vodi retorikom i

stilom "glavnog opozicionara", pa bi se u krajnjoj liniji moglo reći da Dinkić sada pokušava da se u Vučićevim "opozicionim redovima" progura u prvi red. To što Vučić već nekoliko meseci okuplja oko sebe gotovo sve teoretske "opozicione lidere" (hronološki, nekako su se uz njega već pribili – Pastor, Drašković, Čanak, Jovanović, a izgleda i Tadić) daje osnova da se zaključi da on doista i jeste "vođa srpske opozicije", protiv hijerarhijski i institucionalno gledano, vrhovnih poglavara današnje Srbije, predsednika Nikolića i premijera Dačića. Neki čak smatraju da su mu upravo samo oni na putu ka modernizaciji i reformisanju Srbije, zajedno sa uglavnom konzervativnom većinom u samoj njegovoj naprednjačkoj stranci, a naročito u programski odavno olupanim i dezorijentisanim socijalistima.

No, u celoj ovoj zapetljanciji, po kojoj ispada da Srbijom praktično vlada "gospodar opozicije", a vlast mu ometaju predsednik države i premijer, veliko je pitanje da li će za Mlađana Dinkića ubuduće biti mesta "u prvim redovima" i da li je on još od letošnje rekonstrukcije vlade, kada je otpušten sa funkcije ministra finansija i privrede, u izvesnoj zabludi oko Vučićeve uloge u njegovom smenjivanju i oko njegovog interesa da ga očuva na "rezervnoj klupi", da bi ga u nekom neočekivanom slučaju aktivirao posle neke nove razdobe moći nakon nekih još uvek neraspisanih prevremenih izbora. Ako je Dinkić procenio da mu je Vučić "jedina nada", pa se pravi da ne vidi ono što je prilično vidljivo, da ga je upravo on izbacio iz Vlade – da bi sam preuzeo kontrolu nad finansijama Srbije – to verovatno ne vodi opstanku lidera URS-a, jer će se od prvog potpredsednika sigurno na prvom sledećem "stres testu" u SNS-u, verovatno tražiti da ovog "nezvanog pomagača" pusti niz vodu.

PREDSEDNIK I PREMIJER

Naime, brani se od Dinkićeve optužbe u spomenuta "tri intervjua" da je vršio nelegalan pritisak na sud da se letos overi prodaja Vršackih vinograda kineskom investitoru, kabinet predsednika Nikolića indirektno je zamerio Vučiću što Dinkića "održava u životu" tako što mu omogućava da "ima lagodnu poziciju da, bez odgovornosti, iz opozicije rukovodi poslovima i novcem države sa našim najznačajnijim inostranim partnerom", te da bi Dinkić "umesto toga, trebalo da bude predmet istrage da bi se videlo da li smo u pravu kada smo ga decenijama optuživali za unižavanje svega čega se dotakao". Ova poruka Vučiću poentira se ocenom da "nažalost, sada imamo paradoksalnu situaciju da Dinkić rukovodi najznačajnijim državnim investicijama i istovremeno za sopstvenu korupciju optužuje predsednika republike".

Ova reakcija Nikolića, dakako, odiše žestinom, jer ga je Dinkić u spomenutoj kontraofanzivi "prozvao" i po imovinskoj osnovi, to jest kao nekadašnjeg opozicionara koji je na volšeban način kupio petosoban stan u njegovom komšiluku, nešto veći i od njegovog sopstvenog (!?). Pri tome je pozvao istražne organe da paralelno ispituju i njegovu, i Nikolićevu i

Dačićevu imovinu. Za Dačića, koji mu je stalno glavna kritička meta, čak je rekao da bi se "građani zaprepastili kad bi saznali koliko je bogat". Dačić je, prvo, dosta kontrolisano na to odgovorio da nije on tražio istragu nad Dinkićem, nego da su to tražile Evropska unija i Savet za borbu protiv korupcije, a sam postupak je pokrenuo Vučićev Biro za koordinaciju obaveštajnih i policijskih službi (ispostaviće se da je reč o famozne 24 privatizacije). No, kako je to uobičajeno kod Dačića, glavnu optužbu je dodao "kao uzgred" – da se istražuje i Dinkićeva uloga u "reprivatizaciji" Mobtela.

Povodom Dačićevih odgovora na Dinkićeve "prozivke" valja, prvo, primetiti stalnu dozu opreznosti, iz čega bi se moglo zaključiti da on pretpostavlja da Dinkić nije "ispalio" svu municiju u gore spomenute "tri prve salve", pa, možda, znajući šta bi ovaj još mogao znati i imati protiv njega, pokušava međusobno prepucavanje da zadrži na koliko-toliko "kurtoaznom nivou" (prema standardima srpske politike).

Uzgred budi rečeno, svako ko se malo bolje seća afere Mobtel, kada je Bogoljubu Kariću, pre deset godina, uz tajnovito posredništvo austrijskog mešetara Šlafa, oduzet mobilni "zlatni rudnik" i prodat

Beogradu, ipak, za to svoje "otkriće" dobio veliki publicitet, a ovde je stigao u "pogodnom trenutku", to jest "kao naručen".

I DRUGE TRANSAKCIJE

Dinkića verovatno ne brine ni afera Nacionalne štedionice, kako sam naglašava, u kojoj je država Srbija debelo zaradili na preprodaji ove banke Grcima, ali su zaradili i Lazarević i Hamović, što sigurno muči današnje istražitelje ove transakcije. Ti istražitelji su u protekloj deceniji nepobitno utvrdili da ta štedionica nije plaćala kiriju ugašenom Zavodu za obračun i plaćanja, čije su filijale u to vreme zvrjale prazne.

Postoji teorija da je Dinkića, ipak, nešto sada "poplašilo", kako se navodno izrazio Dačić, ali čini se da premijer nije mislio na to da i Ahila može poplašiti to što ga malo-malo zovu u policiju, istražuju katarsku imovinu njegovog oca i preko tiražnih novina prete mu apsom svaki drugi-treći dan. Ova nedorečena Dačićeva pretnja zgodno se naslonila na teoriju da će Dinkiću ipak nešto krupno koruptivno pronaći u novoj seriji Insajdera na TV B-92 (krenula je 2. decembra), koja je ovog puta posvećena RTB Boru i zanimljivoj priči, u Dinkićevoj "ministar-skoj režiji", kako je državna investicija u

novu topionicu i fabriku sumporne kiseline (pokrenuta 2009. godine) narasla sa 100 na 300 miliona evra (a koliko će na kraju koštati, ne zna se). Čak ima i onih koji smatraju da je Dinkićev propagandni blic krig "tri intervjua", za nekadašnji Dan republike, upravo i motivisan idejom da se predupredi projekat njegove difamacije putem ovog poznatog televizijskog dokumentarnog serijala.

Ako se, napokon, u spomenutim Dinkićevim "kontraofanzivnim" intervjuima pokuša naći neki doista ozbiljan ideološki ili programski sukob unutar dojučerašnje vladajuće koalicije – takav pokušaj bi zbiljski bio iluzoran i ostao bi bez jasnog rezultata (pa se otuda ova afera i mora obrađivati alatima "dvorske analitike"). Istina, neki konceptijski sukob mišljenja oko "ekonomske filozofije" koju danas treba primenjivati u Srbiji, mogao bi se konstruisati na činjenici da je Dinkić postao gotovo opsesivni kritičar novog ministra privrede Saše Radulovića, koji izgleda ima nameru da razjuri Dinkićeve preostale uporišta u vlasti i izvuče državu iz gazdovanja privredom i državnim investicijama (što, čini se, ni ovoga puta neće proći).

Dinkić je, čak, koristeći paraobaveštajne i parapolicijske metode (kakvi se, inače, stalno koriste i prema njemu lično, zbog čega s razlogom protestuje) istražio Radulovićevu profesionalnu karijeru stečajnog upravnika i njegovo lično imovno stanje (navodno je zaradio čak 200.000 evra), a u jednom od tri intervjua (onom u "Kuriru") pri tome je, kao nekakav veterani teorije zavere, ustvrdio da "Radulović radi u korist Dačića, a protiv interesa vlade i države, a na Vučićevu štetu" te da je "najveći dobitak Dačićeve rekonstrukcije Radulović" koji je navodno "izazvao gomilu štrajkova po Srbiji, ne ide Dačić da ih gasi, već Vučić, a Dačić se verovatno negde u uglu smejući i gleda kako se ostvaruje deo njegovog plana". To je, eto, ilustracija nivoa i stila produženog sukoba u vladajućoj koaliciji, u kome je Mlađan Dinkić, pred konačnu međusobnu bitku tri musketara za potpunu vlast, prvi izveo bučnu artiljerijsku pripremu. ¶

DIMITRIJE BOAROV

Nema zemlje za izbeglice

Zašto je zapaljena baraka u Obrenovcu namenjena tražiocima azila? Zašto se već treću godinu zaredom Srbija suočava sa problemom smeštaja sve većeg broja azilanata iz azijskih i afričkih zemalja

Stotine tražilaca azila je proteklih meseci boravilo u šumi oko Centra za azilante u Bogovađi, nedaleko od Lajkovca, čekajući da se oslobodi mesto u prepunom Centru. Situacija je bila na ivici humanitarne katastrofe kada je sredinom novembra počela prava zima i zatekla ih bez krova nad glavom, odgovarajuće odeće i hrane. Na hi-

je trebalo da im stignu u komšiluk. Posle jednodnevnog natezanja vlasti i demonstranata, nedobrodošli gosti su privremeno smešteni u hotel "Obrenovac", a tokom noći zapaljena im je baraka. Policija je sutradan uhapsila jednog osumnjičenog.

Blokada sa sličnim argumentima je organizovana i u selu Vračevići. Sve je prekinuto nakon intervencije Vlade Srbije,

tan zahtev Komesarijata za izbeglice, Vlada Srbije je odlučila da se u baraku preduzeća "Ivan Milutinović" u blizini Termoelektrane "Nikola Tesla", nedaleko od Obrenovca, smesti polovina nezbrinutih lica. Ostalih 150 ljudi je smešteno u dve privatne kuće u selu Vračevići, nedaleko od Bogovađe.

Ali, autobus sa 76 tražilaca azila nije 27. novembra stigao do odredišta. Kod Obrenovca su put blokirali meštani naselja Ušće i Skela, u čijoj blizini se nalaze barake namenjene strancima. Blokadu su pravdali strahom za bezbednost dece, ugrožavanjem termoelektrane, uz priče o azilantima koje su pokazivale da nemaju ni elementarno znanje o ljudima koji

koja je osudila ponašanje demonstranata u Obrenovcu i Vračevićima.

Rešenje je stiglo iz najhladnijih gradova u Srbiji, Sjenice i Tutina. "Sigurni smo da će grad korektno i ljudski dočekati i nevoljnike iz raznih delova sveta koji su spas od rata i drugih nevolja potražili u našoj zemlji", rekao je Hazbo Mujović, predsednik opštine Sjenica, dodajući da će u njegovom gradu azilanti biti smešteni u hotelu "Berlin" u centru grada.

Iz izjava državnih funkcionera prepunih fraza poput "ne smemo slati ružnu sliku Srbije u svet", provlačile su se i reči posle kojih ostaje nedoumica da li ti funkcioneri uopšte razumeju zakonske regulative o azilu, kao kada premijer i

ministar unutrašnjih poslova Srbije Ivica Dačić kaže: "Srbija je deo modernog sveta, nije ovo rasistička država. Oni moraju da budu smešteni i hitno da im se reši status i da se vrate u zemlje odakle su došli."

Reklo bi se da je mučna situacija ekspresno rešena. U pozadini svega, međutim, leži mnogo dublji i stariji problem od onoga što se dešavalo ovih dana.

OD KOVILJAČE DO OBRENOVCA

Već treću zimu zaredom Srbija se suočava sa krizom azilanata. Počelo je 2011. godine, kada su na mesto u Centru za azil u Banji Koviljači (kapaciteta 86 osoba), tada jedinom u Srbiji čekale desetine, a potom stotine ljudi. Što iznajmljujući sobe, što spavajući u šumi, hiljade njih je mesecima živelo u Banji. Kada je u oktobru jedan Avganistanac, koji nije živio u Centru, optužen za silovanje britanske državljanke, izbili su protesti dela lokalnog stanovništva. Mediji su štampali naslovne strane sa pričama o ugroženoj bezbednosti lokalaca, o njihovom strahu da decu puste da sama idu u školu, ugroženom turističkom razvoju Banje Koviljače...

Ubrzo su svi oni koji nemaju krevet u

fotografije: Vesna Anđić

UPOZNAJ SVET: Slike iz Bogovađe

ispred kasarne, podbunio stanovništvo, pa su dobili podršku predsednika opštine Mladenovac, na kraju i tadašnjeg gradonačelnika Đilasa.”

I u Mladenovcu su demonstranti pominjali zabrinutost zbog žena, ćerki, imanja, termalnih izvora koje planiraju da iskoriste u turističke svrhe.

SPIN TURIZAM

Sudski proces protiv Avganistanca koji je optužen za silovanje Britanke u Banji Koviljači još nije završen, ali posledice prevremene presude određenih grupa u Banji, ali i površnih medijskih izveštavanja odatle, vidljivi su u Mladenovcu, Vračevićima, Obrenovcu.

Ono što građani sa protesta i barikada ne znaju – ili ne žele da znaju – jeste podatak da je odnos tražilaca azila sa lokalnim stanovništvom u Banji Koviljači decenijama bio normalan, bez diskriminacije, predrasuda i većih incidenata. I u vreme pre protesta 2011. godine, od 500 krivičnih i prekršajnih prijava u kojima su se pominjali tražioci azila, samo dve su se odnosile na sukobe između azilantata.

Sve ostalo bili su napadi, prebijanje i otimanje novca od azilantata od strane lokalnih delinkvenata.

Što se tiče pomenutog unazađenog turizma, prema nekim procenama, azilanti su pre protesta u Banji Koviljači trošili oko 30.000 evra dnevno na smeštaj, hranu i ostale troškove života.

Isto važi za Bogovađu. Nakon početne neverice u suživot sa tražiocima azila, lokalno stanovništvo danas ima pozitivan odnos prema njima. Prema istraživanju Komesarijata, utvrđeno je da se azilantata niko ne plaši, da ih prihvataju, a u krajnjem slučaju, na “azilantskoj ekonomiji” zarađuju lokalne prodavnice, pekare, kafići, taksisti...

Takođe, mnoge grupe građana i organizacije nakon vesti o protestima, spontano su organizovale i u centre za azil dopremile odeću, obuću, hranu...

POLICIJSKI (NE)RAD

Uz nevolje kao što su smeštaj i ksenofobija, postoje i drugi problemi koji se ne vide na prvi pogled.

Broj izraženih namera za azil u Srbiji

Centru nestali sa ulica. Naredne zime, pažnja javnosti je usmerena na novootvoreni Centar za azil u Bogovađi. Kada su njegovi kapaciteti bili prepunjeni, okolne šume su se ispunile oskudno obučanim ljudima i ženama iz azijskih i afričkih zemalja. Rešenje je nađeno iznajmljivanjem kuće u selu Vračevići u koju su smešteni oni koji su do tada spavali u šumi, uz sporadične proteste lokalnog stanovništva, o čemu je “Vreme” tada pisalo.

Još prilikom krize u Banji Koviljači bilo je jasno da se mora otvoriti veći centar. Kao rešenje je najčešće pominjana bivša kasarna “Mala Vrbica” kod Mladenovca. Čekalo se na novac koji je ubrzo stigao i iz republičkih budžetskih rezervi i iz pretpristupnih fondova EU. Međutim, kako za “Vreme” kaže Jelena Marić iz Komesarijata za izbeglice i migracije, ideja o centru u Mladenovcu je propala zbog Mladenovčanina zvanog Dule Libijac: “Zaključak Vlade za Mladenovac je donesen početkom 2011. godine. Međutim, ksenofobija Duleta Libijca, inače ‘profesionalnog’ tražioca azila po zemljama EU, osobe koja se prva pobunila i uredno dežurala ispred kasarne, onemogućila je rekonstrukciju. Organizovao je svoje drugare da stražare

PALJEVINA: Nesuđena izbeglička baraka

raste iz godine u godinu. Prema podacima Uprave granične policije, od 77 zahteva 2008. stiglo se do 3193 u toku ove godine, i to samo do 1. novembra. Procena je da će do kraja godine taj broj biti između 4500 i 5000.

Ne postoje zvanične statistike koliko ilegalnih emigranata boravi na teritoriji Srbije, ali Helsinški odbor iz Mađarske,

tih 1500 registrovano je oko 700 lica, što znači da je samo sa tih 700 policija obavila prvi postupak: fotografisanje, uzimanje prvobitnih informacija o zemlji porekla, načinu ulaska u Srbiju. Od 700 registrovanih lica, policija je obavila 64 intervju-a za podnošenje zahteva. Nakon toga, od tih 64 samo osam lica je saslušano u drugom delu procedure, da bi se donela neka odluka", kaže Toškovićeva.

"Da bi neko lice dobilo status tražioca azila, ono mora biti saslušano od strane policije", nastavlja ona. Tim saslušanjem se utvrđuje da li lice zasluhuje izbegličku zaštitu ili ne, što ga onda čini ilegalnim migrantom. Treba humanitarno pomoći, naravno, ali ništa ne vredi i da obezbedi-

godine manji broj procesnih radnji preduzetih u postupku azila u odnosu na prošlu godinu, MUP je pismeno odgovorio da za to postoje tri glavna razloga: "Prvi razlog je taj što je ionako mali kadrovski potencijal Odseka za azil, kao organizacione jedinice MUP-a nadležne za vođenje prvostepenog postupka azila, tokom 2013. godine praktično prepolovljen usled različitih razloga na koje se nije moglo uticati. Drugi razlog je ponašanje tražilaca azila koji se na teritoriji Republike Srbije, u prosequ, zadržavaju daleko kraće ove nego prošle godine, čime praktično onemogućavaju preduzimanje bilo kakvih radnji. Treći razlog smanjene procesne aktivnosti je pove-

■ Od 500 krivičnih i prekršajnih prijava, samo dve su se odnosile na sukobe između azilanata. Sve ostalo bili su napadi, prebijanje i otimanje novca od azilanata od strane lokalnih delinkvenata

koji pruža pravnu pomoć tražiocima azila u toj zemlji, zabeležio je u prvoj polovini ove godine preko 10.000 lica koja su izrazila nameru za azil, a prošla su granicu sa Srbijom. S obzirom na događanja na Bliskom i Srednjem istoku, i krizu koja potresa Grčku, u koju dolazi i iz koje dalje kreće najveći broj emigranata iz azijskih i afričkih država, očigledno je i da će se taj trend nastaviti.

Sonja Tošković iz Beogradskog centra za ljudska prava, organizacije koja kao izvršni partner UNHCR-a daje pravnu pomoć tražiocima azila u Srbiji, ističe još jedan veliki problem koji ide na teret MUP-a – postupak azila se gotovo ne događa. "Od 3193 lica koja su izrazila nameru ove godine, oko 1500 su bili ili su još uvek smešteni u centrima u Bogovađi i Banji Koviljači. To su lica koja su u postupku azila. Od

te smeštaj za ovolike ljude, ako nemate MUP koji radi svoj posao."

Gledajući statistiku, vidi se da je ranije policija radila mnogo više. U toku 2012. godine, 2723 lica su izrazila nameru da traže azil u Srbiji, registrovano je 601 lice, dok je podneto ukupno 336 zahteva za azil.

"Tražioci azila imaju problem sa ličnim kartama", smatra Sonja Tošković. "To je prvi dokument koji oni dobijaju i pomoću koga mogu da ostvare neka prava: da otvore račun, da im rođaci pošalju novac. Pre svega, taj dokument im služi da se legitimišu i da imaju mogućnost slobode kretanja, to im je dokaz da su tražioci azila. Bez lične karte, ako izađu van centara dolaze u veliki problem, mogu, uslovno rečeno, da budu deportovani."

Na pitanje "Vremena" zašto je ove

ćan obim vanprocesnih radnih obaveza koje su službenici Odseka za azil imali tokom 2013. godine, a koje su morali ispuniti."

"Tačno je da je mali kapacitet ljudstva u Odseku za azil u okviru Uprave granične policije, ali ako imate ovako veliki broj lica, onda taj kapacitet mora da se povećava. Policija to zna bolje nego mi", kaže sagovornica iz Beogradskog centra za ljudska prava. "Već dve godine imamo jasne signale da će njihov broj rasti, ne samo iz statistike, već i zbog događaja u svetu. Logično je da će Srbija imati sve veći broj ljudi koji traže zaštitu. Neverovatna je činjenica da postoji problem da se negde smesti 200, 250 ljudi i da opštine reaguju tako stravično, ksenofobično i netolerantno. Šta bi bilo da dođe 3000 ljudi odjednom, a realno je da će se broj tražilaca azila povećavati", dodaje ona.

"To što jedan deo lica zaista i odlazi takođe je, po mom mišljenju, sistemski problem neefikasnog sistema azila. Da se u kratkim rokovima, ili makar u rokovima koje je zakon propisao, odradi postupak, potpuno bi bila drugačija situacija, možda ne bi ni bilo toliko ljudi. A i da bude, znalo bi se ko je tražilac azila, ko je migrant, ko zasluhuje zaštitu, a ko ne... Sve ovo što se sada dešava je samo kap u moru problema koji postoje u sistema azila", zaključuje Sonja Tošković.

Azil i Evropska unija

"Ono što je takođe veoma bitno za Republiku Srbiju biće otvaranje poglavlja 23 i 24 u pregovorima sa EU, za šta već sada treba da se pripremamo, u kojima je i pitanje slobode kretanja ljudi, gde apsolutno ulazi i sistem azila", kaže Sonja Tošković iz Beogradskog centra za ljudska prava. "Ako hoćemo da usklađujemo svoje zakonodavstvo sa evropskim, a samim tim i praksu, to pitanje će tek doći na red. Ako nismo u stanju da rešavamo ovako urgentne stvari, pitanje je šta će biti kasnije... Plašim se da se sada vraćamo na početak, na nulu. Sav ovaj trud od donošenja zakona o azilu 2008. godine, koga i te kako ima, bez obzira na sve kritike, i od strane MUP-a, Komesarijata, UNHCR-a i nevladinog sektora, sada ponovo pada u vodu jer, kako stvari stoje, sve moramo da gradimo kao da ničeg nije bilo."

PRIVREMENO REŠENJE: Hotel "Obrenovac"

DULE NIJE SAM

Jelena Marić iz Komesarijata za izbeglice i migracije napominje i da su zemlje poput Švedske, Belgije, Italije, zbog velikog broja zahteva za azil bile prinuđene da sprovode prinudna rešenja i da ne postoji idealan sistem koji može da apsorbuje sva lica koja dođu.

"Sa druge strane, sve ovo što nam se dešava moglo se rešiti. Tragično je da mi sve ovo vreme nismo mogli da uđemo u posed našeg objekta u Mladenovcu za koji su bila opredeljena sredstva iz budžetske rezerve i iz pretpristupnih fondova EU. Ono što je najstrašnije, ta sredstva su izgubljena jer eksperti iz Evrope, koji su hteli da nam pomognu da centar u Mladenovcu bude na evropskom nivou, nisu mogli da pristupe objektu", kaže Jelena Marić.

Ona smatra da je sve što se dešavalo u Obrenovcu i Mladenovcu tužno, i da je podseća na neku vrstu aparthejda. "Da li zbog toga što su tražioci azila uglavnom muslimanske veroispovesti mogu da budu smešteni samo po Pešteru i u Sandžaku? Ne smeju da budu smešteni u srcu Šumadije, kao što to kažu naše komšije iz Mladenovca? Nažalost, nije Dule Libijac jedan. Ima ih više. I ja se iz dana u dan šokiram koliko ih ima."

Proteklih godina, Grčka je protiv talasa stotina hiljada izbeglica pokušala da se bori podizanjem zida visokog tri metra na granici sa Turskom kod reke Evros (Marice). Broj izbeglica na toj granici je zato u opadanju, ali se povećao na granici Turske i Bugarske, koja takođe namerava da podigne "zaštitnu ogradu" od bodljikave žice.

Koliko su takva rešenja u suštini besmislena pokazuje vest grčkih medija sa kraja novembra, kada se troje imigranata udavilo jer im je potonuo gumeni čamac na Evrosu, a 15 ljudi je spaseno iz vode. Dve nedelje pre toga, u Jonskom moru stradalo je 12 imigranata, uključujući četvoro dece, kada se prevrnuo brod kojim su pokušali da iz Turske stignu u Grčku. Očigledno je da je ono što tera te ljude ka Evropi jače od zidova, ograda, granica.

Srbija se nalazi na njihovom putu, a nekima i kao odredište. Do sada, vlasti u Srbiji su se uglavnom ponašale kao da očekuju da će se problem svakodnevnog porasta broja azilanata rešiti sam od sebe, njihovim odlaskom u druge zemlje ili nekim drugim čudom. Povodom slučajeva u Obrenovcu bilo je mnogo krupnih reči i obećanja da od sada neće biti tako, da će Vlada Srbije "obezbediti sve uslove za prihvatanje azilanata, tražilaca azila i migranata".

Da će smeštaj u Sjenici i Tutinu rešiti probleme poput usporene procedure, teško je poverovati kada to nije bilo moguće ni u Bogovađi i Banji Koviljači. Rečito je, takođe, da je tužna priča o ljudima koji su se obreli u Srbiji na putu ka bezbednijem i boljem životu skliznula iz udarnih vesti kao da je nije ni bilo.

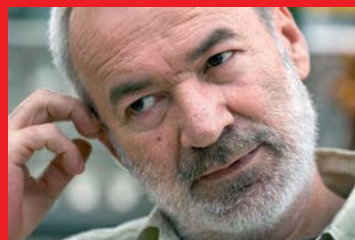
Dosadašnja iskustva kažu i da vlast redovno uzmiče pred spontano ili organizovano okupljenim građanima, bez obzira da li ih mediji nazivali navijačima, radnicima propalih preduzeća ili lokalnim stanovništvom koje čuva svoje lokalne turističke potencijale od azilanta.

MIRKO RUDIĆ

Nagrada DOBAR PRIMER NOVOG OPTIMIZMA

U subotu 7. decembra u 12h u Pozorišnom klubu „Zeleno zvono“ u Zrenjaninu biće održano svečano proglašenje ovogodišnjeg dobitnika nagrade „Dobar primer Novog optimizma“.

Ovogodišnji laureat nagrade koju dodeljuje pokret „Novi optimizam“ je **novinar nedeljnika „Vreme“ i pisac Dragan Todorović Todor.**

Tom prilikom će, uz ovogodišnjeg dobitnika, novinar nedeljnika „Vreme“ Ljubomir Živkov i prošlogodišnji dobitnici ove nagrade, autori i glumci emisije *Državni posao* Nikola Škorić, Dimitrije Banjac i Dejan Ćirjaković čitati tekstove Dragana Todorovića. Moderatorica razgovora će biti novinarka Gordana Draganić Nonin.

Nagrada će biti svečano uručena u utorak 10. novembra na Međunarodni dan ljudskih prava i 9. rođendan pokreta „Novi optimizam“ u Press centru UNS-a, Knez Mihailova 6 u 12h.

Istog dana, u 19h u Novom Sadu biće održana **tribina o ljudskim pravima** u prostoru Nezavisnog društva novinara Vojvodine (Zmaj Jovina 3/1).

Lepi čovek

I zaista, kad god bi pao tako lep bakšiš svi mi mužikaši redovno bismo i svi do jednog ustanovili da je reč o finom gospodinu, i pesma koju je poručio zapravo je lepa, ako joj se samo priđe sa dobre i dobronamerne strane.

Jednom smo svirali na Dušanovcu, lokalu sam zaboravio ime, sa teškim, neprozirnim zavesama, kao da je unutra pušionica opijuma, a ne registrovani SUR gde se slavi netom ustanovljena zakonita zajednica ženika i neveste, nema veze, svirali smo podalje od mladenaca i kumova, periferijskim gosti-

ditelja do srži prožetog istinom o četnicima, antifašističkim borcima izdanim sa sviju verolomnih i crklih dabogda strana, glavni je glumac na nov način overio staru, dragu, njemu odvajkada dobro znanu istinu, a koju su kleti pobednici naravno skrivali sve dok se g. Bajiću nije obratio RTS-a, mecena rad da ispravi krivu Drinu i da poboljša gledanost.

Pošto je zaboravnu i olakom praštanju sklonu Srbadiju podsetio da se za razliku od solunca Draže Tito borio na strani Austrougarske, protiv Srba, Glogovac opisuje nemile do-

Moj drug i kolega B. imao je običaj da se kad mu gost na meh harmonike zadene sto maraka (ah, orlu naš neprežalni, evro je spram tebe kao krajcara naspram dukata) okrene ka ostatku benda i da kaže: "Baš lep čovek!"

ma, došao bio i na njih red, gospodin, ne tako lep kao onaj iz prvog pasusa, ali prosečno lep, poruči pesmu i stavi na harmoniku novčanicu ranga današnje hiljadarke (dinara), jedva da smo priveli porudžbinu kraju, kad, sa druge strane stola, malo iskosa od prvoporučioca, jedna gospođa uskoči sa svojim željom, gospodin sa kojim nismo još kvit ne pravi pitanje, dobro, odsvirasmo gospodinu pesmu, ona pred kraj numere već govori narednu, mi i to odsvirasmo, ne namerava kako vidimo da plati, s druge strane, sve ide nauštrb građanina kome smo odsvirali samo jednu stvar, gospođa zausti naslov i treće pesme, B. se okrene čoveku koji nam je dao pare: "Izvinite, je li ovo vaša žena?"

Nebojši Glogovcu posrećilo se da igra Dražu i sad na sve strane deli lekcije iz istorije. Ko zna šta bi bilo da je g. Glogovac igrao Tita, ili Đilasa. Bi li mu pozlilo, ili bi, naprotiv, trudeći se da i njima da ljudsko lice pronašao nešto dobro u mrskoj partizanstvini, pa bismo danas na sve strane slušali njegove hvalospeve NOP-u?

Naše pravo da znamo sve obuhvata i istinu o prvome gerilcu o porobljenoj Evropi, kolevci EU; još neodmoren od raščešljane i nadimljene babe, oberučke je Radoš Bajić prihvatio porudžbinu da ovekoveči i opeva od pobednika oklevetanu Ravnogoru, nisam ni znao da reditelj, rumen i jedar kao Raka iz SPSSNS, toliko pati što su se Srbi u Drugom svetskom ratu delili, ali šta se dogodilo sa g. Glogovcem? Odigrana uloga kao da ga je dodatno prosvetlila, iz njegovih intervju rekle bi se da nije nikad ni naseo na partizansku bezobraštinu, znao je i ranije šta je znao, ali kao da je igrajući idola svog deinstva sada otišao predaleko: nije samo on ušao u lik, nego je lik izgleda ušao u njega i zaposednuti sada upravo portparolski veze o četništvu; ima tu i mitova, hercegovačkih legendi, porodičnih uspomena i epova, ali je do punog preobraženja došlo na kak se veli setu. Glumeći u seriji, prateći šta se zbiva sa drugim likovima, bivajući naprosto u blizini re-

gađaje na našem jezičkom području: "I jednima i drugima je bila potrebna pomoć moćnika, pa se sarađivalo od Vatikana, Engleske, Italije i Nemačke do Amerike i Sovjetskog Saveza. U tom krvavom bratoubilačkom nadmetanju veći 'skor' svakako su napravili Josip Broz i ekipa. Prvo, jer su morali da ubijaju rođenu braću, rođake i roditelje ukoliko su mislili drugačije, a sve da bi dokazali odanost komunističkoj ideji, a drugo jer su imali još 60 godina nakon rata da se obračunavaju sa nepodobnima. Nažalost, Srbe je lako posvađati, a teško ujediniti. Pojedine teorije tvrde da se sve to događalo kao deo plana da se zatru srpstvo, pravoslavlje i tradicija, ali o tome nisam kompetentan da govorim zbog nedostatka informacija."

Kako sad "nedostatak informacija"? Pa živ je Radoš, biće još koji nastavak.

Pratim pomno sve iz života Prve dame i Prvog gospodina, Gospodin peče rakiju koja se prodaje u dobrotvorne svrhe, gospođa Dragica posvetila se mozaiku, koji se takođe obreo na humanitarnoj dražbi, rakija će se kad-tad u zdravlju popiti, samo da konzumenti ne sedaju naćefleisani za volan i da ne uleću u predsedničku kolonu, mozaik će se jednog lepog dana pojaviti u Sotbiju gde će ga bogati ekscentrik a poznavalac srpske istorije platiti osamsto hiljada funti, ali to je ono što su prvi zaista demokratski izabrani predsednik i njegova izabranica dali, mene kopka šta će biti sa čarobnim prslukom koji je vojvoda Tomislav dobio od "Noćnih vukova", a iz ruku lično Hirurga: ako je poklon vredan i skupocen, pripašće državi; ako je sve ono oko orlova, ruskog i srpskog, koji ašikuju preko predsednikove grudne kosti, bižuterija – ostaće poklonoprincu kao trajni i lični spomen.

Budućim naraštajima ostaje besmrtna predsednikova fotografija u bajkerskom rusko-srpskom prsluku: panciri za policiju, za tekvondo, pojasevi za spasavanje, sve bi trebalo da bude dizajnirano po uzoru na ovo umnogome jedinstveno karajeleće, ako vojvoda i Hirurg nemaju ništa protiv. ¶

VREME *Klub dobrih poslovnih ideja* USPEHA!

REDOVNI PODLISTAK NEDELJNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU

SLOBODAN PETROVIĆ, IMLEK

Uvek kvalitetna
sirovina

OSIGURANJE

“Moja desetka”
– Zaradite kroz
osiguranje

FRANC VAJLER, UNIQA

Da građani sami brinu o svojoj budućnosti

Da građani sami brinu o svojoj budućnosti

“Još nema dovoljno poverenja stanovništva u finansijske institucije, a takođe ne postoji nešto što OECD zove ‘finansijska pismenost’ – ona predstavlja sposobnost građana da razumeju finansijske usluge na tržištu i naprave ispravne odluke za sopstvene finansijske potrebe”

U utorak 26. novembra, u beogradskom hotelu Hajat, kompanija UNIQA Srbija predstavila je poslovne rezultate u prvih devet meseci 2013. godine. Trenutno, premija UNIQA osiguranja u Srbiji raste 7,41 odsto, što je najveći rast među osiguravajućim kompanijama u Srbiji, i daleko iznad prosečnog rasta domaćeg tržišta (2,89 odsto). Veliki rast UNIQA beleži i u oblasti životnog osiguranja, gde je rast premije 18,46 odsto. Predstavljanje ovih rezultata bio je povod da “Vreme” o stanju na srpskom tržištu osiguranja razgovara sa Francom Vajlerom, predsednikom Izvršnog odbora UNIQA osiguranja u Srbiji.

“VREME”: Cilj UNIQA 2.0 strategije je udvostručenje klijenata. Možete li da kažete nešto više o ovoj strategiji i načinu na koji mislite da postignete ovaj cilj?

FRANC VAJLER: Da, to je cilj UNIQA grupe do 2020. godine – da udvostručimo broj klijenata i da u regionu Južne i Istočne Evrope dospemo na treće mesto, a na austrijskom tržištu na prvo mesto. Strategija je objavljena i započeta 2011. godine, kada je Andreas Brandšteter postao CEO za celu UNIQA grupu suočio se sa dosta izazova – direktiva EU Solvency II, finansijska kriza, zahtevi za kapitalizacijom, povećana očekivanja klijenata. Zbog svih ovih zahteva, UNIQA je usmerila fokus na tržište i klijente – ideja je bila da grupa ima kompanije koje rastu brže od tržišta, u svim zemljama gde je prisutna, a vrlo jednostavan način da se to izmeri jesu broj klijenata i pozicija na tržištu. Stoga je jasno postavljen ambiciozan cilj do 2020. godine – razviti kompaniju tako da dupliramo broj klijenata. U Srbiji to znači sa 400.000 na 800.000 klijenata, a verujemo da ćemo i premašiti taj broj, što je

prilično ambiciozno.

Na predstavljanju rezultata UNIQA Srbije pomenuli ste “snažan rast životnog osiguranja”. Kako objašnjavate ovaj rast u Srbiji, u ovakvom vremenu i krizi?

Na prvi pogled to zaista izgleda kao neobičan razvoj situacije. Ali, na drugi pogled je slika jasnija, ako uzmete u obzir brige naših korisnika koji uzimaju takvo osiguranje. Jasno je da se nalazimo usred “olujnih vremena”, klijenti sve manje veruju u dugoročnost penzionih fondova, budućnost naše dece je pod znakom pitanja, tako da ljudi hoće da se brinu o sebi, o svojoj budućnosti, i to sopstvenim sredstvima. Što je nesigurnija budućnost sa kojom se suočavaju, to ljudi više žele da preduzmu akciju. To je jedan razlog, a drugi je da je osiguranje jedini način da uložite novac a da je vaš kapital osiguran i bezbedan na veoma dug period. Nećete naći nijedan drugi način investiranja koji vam daje ovoliku sigurnost. Pritom, nije veliki rast investicija ono što privlači klijente, već garancija da ne možete ništa da izgubite i da imate stalan i stabilan rast. Veliki rast i velike kamatne stope uvek idu uz veliki rizik, i ljudi to prepoznaju. Oni žele da imaju stabilnost i sigurnost.

UNIQA u Srbiji ima 7,41 odsto rasta premije osiguranja. Ali, kada oduzmete inflaciju od oko 5 odsto, dolazi se do manje od 2,5 odsto rasta premije. Na nivou celog tržišta, stopa rasta premije je ispod 3 odsto, tako da se premija osiguranja u Srbiji zapravo smanjila. Kako to komentarišete?

Definitivno je tačno da su cela industrija i celo tržište potpuno nerazvijeni. Dobar način da se to vidi je premija osiguranja per

capita. Kolika se prosečna premija plaća u Srbiji, od novorođenčadi do najstarijih sugrađana? Kada pogledate, videćete da je to daleko manji iznos nego kod naših suseda, i daleko ispod nivoa koji bi nalagala ekonomska situacija.

Zbog čega?

Srbija je imala nemirnu, veoma tešku istoriju – isto važi i za osiguranje. Ljudi su umnogome izgubili poverenje u banke i osiguranja u prethodnom periodu. Poverenje još uvek nije dovoljno razvijeno, a takođe ne postoji nešto što OECD (*Organisation for Economic Cooperation and Development*) zove “finansijska pismenost”. Finansijska pismenost predstavlja sposobnost stanovništva da razume finansijske usluge na tržištu i napravi ispravne odluke za sopstvene finansijske potrebe. To znači da ja mogu da predvidim koliko ću penziju imati i da će mi mesečno biti potrebna dodatna suma novca – treba da znam i šta je potrebno da bih do nje došao. Ili, želeo bih da kupim stan, hoću da podignem kredit – trebalo bi da znam kako da uporedim ponude i izaberem najbolju. Ovakvo znanje bi ljudi morali da imaju. Ono nije dobro razvijeno ni širom Evrope – postoji studija OECD-a koja kaže da prosečan stanovnik neke evropske zemlje ne zna dovoljno o tome. U Srbiji je situacija ista. Ovo je svakako tema na kojoj je osiguravajuća industrija, kao informativni servis za klijente i potrošače, obavezna da uradi više.

Govorite o obrazovanju ljudi. Kako mislite to da uradite?

Iz iskustava koje imamo u drugim zemljama, važno je da se zna da ovo treba da bude deo formalnog obrazovanja u školi. Mora da bude. Postoji udruženje banaka,

FOTO: Vladimir Nešović

udruženje osiguravajućih društva, i trebalo bi da svi mi dajemo ispravne, korektne i fer informacije koje omogućavaju našim budućim potencijalnim klijentima u Srbiji da naprave pravu odluku za njihovu vlastitu situaciju.

A da li je sada takva situacija? Kada ode te u banku po kredit, imate ona sitna, jedva vidljiva slova u ugovoru, kojima su uglavnom napisani detalji nepovoljni po klijenta. Kako takve stvari utiču na ovo što govorite?

Ono što često vidim je da potencijalni potrošači ovakvih usluga često gledaju samo na svoj mesečni trošak, a ne na ukupne uslove. Isto je i u industriji osiguranja. Moraju da znaju, na primer, za šta im životno osiguranje može poslužiti, kako ga mogu iskoristiti na najbolji način. Ili, penzijski fond – kakva su smanjenja poreza moguća, isto je sa zdravstvenim osiguranjem, zapravo, sa kompletnim upravljanjem rizikom. Život je ponekad rizičan, i ljudi bi morali da znaju šta bi finansijska industrija mogla da uradi u cilju osiguranja od tog rizika.

Vi i drugi ljudi iz osiguravajućih društava govorite da bi takvo umanjenja poreza trebalo da se omoguću ljudima koji imaju životno osiguranje. Kako se razvija ova priča?

To je tema koja je otvorena već nekoliko godina, i za sada je reč o usponima i padovima. U ovom trenutku nemamo jasan odgovor. Jasno je, naravno, da je teško da vlada govori o kriznim merama, a sa druge strane da priča o poreskim olakšicama. Uprkos ovom problemu, mislim da srednjoročno i te kako ima smisla za vladu da podrži i razvije ovaj način ponašanja kod stanovništva, da preuzmu brigu o sopstvenoj budućnosti. Ako omogućite ljudima da sami brinu o svojoj budućnosti, onda država neće imati obavezu da o tome brine. Postoje i pozitivni sporedni efekti, osiguravajuće industrije u skoro svim zemljama obezbeđuju finansijske fondove za različite državne institucije, što nije slučaj u Srbiji.

Ništa se nije promenilo ni sa novom vladom?

Još uvek ne. Osiguravajuća industrija je obično "bazen" gde se skupljaju fondovi kojima upravljaju osiguravajuća društva. Ovi fondovi se koriste da finansiraju potrebe države. To je slučaj u velikom broju zemalja – osiguravajuća društva su među najvećim kupcima državnih obveznica. To nije dovoljno razvijeno u Srbiji jednostavno zbog veličine industrije, koja nema ni 600 miliona evra na godišnjem nivou, a taj

iznos se deli na 28 kompanija. Trebalo bi da imamo šest milijardi evra.

Možete li da uporedite te brojke sa veličinom tržišta u okolnim zemljama?

Možda je najbolje da uporedimo sa Hrvatskom. Hrvatska ima nešto više od polovine stanovništva Srbije, a tržište im vredi oko dve milijarde evra. Ali, da bismo došli do tog nivoa, jedna od osnovnih stvari je da pravno okruženje mora da obezbedi transparentnost za korisnike. Morali bismo imati standardizovanu regulaciju za osiguravajuće ugovore, a to nemamo. Nemamo ni konsolidovanu verziju zakona o osiguravajućim ugovorima – deo se nalazi u Zakonu o obligacionim odnosima, a deo u Zakonu o osiguranju. Dakle, postoji potreba za regulisanjem da bi se tržište načinilo transparentnijim i pouzdanijim za klijente. Na primer, kada govorimo o auto-osiguranju, reč je o veoma netransparentnom poslovanju.

Zašto?

Postoji mnogo faktora, ali glavni je da je tržište u izvesnoj meri liberalizovano, a kada se dođe do ključnih faktora – tu je standardizovano i državno regulisano. Konkurencija na tržištu je gotovo nemoguća kada je reč o uslugama koje osiguravajuće kuće pružaju korisnicima. Jer, ovaj deo je potpuno standardizovan, što znači da se konkurencija odvija tamo gde niko za nju nije zainteresovan.

Da li zaista očekujete od države da se poveća, kada ima Dunav osiguranje i oko 30 odsto tržišta?

Potpuno ste u pravu, postoji više mišljenja o Dunav osiguranju, ali mogu da vidim samo ono što čitam u novinama. Po tome izgleda da Dunav osiguranje ne radi na komercijalnim osnovama. Postoje drugi motivi iza svega. Siguran sam da nije zadatak vlade ili države da se stara o privatnom osiguranju. Takođe, veliki znak pitanja za mene je zašto se osiguranje u vlasništvu države stara o auto-odgovornosti i raznim drugim vrstama osiguranja. Ovo na kraju vodi ka uništavanju vrednosti. Gde god se država upustila u komercijalne aktivnosti, ne govorim sada o Srbiji, već o opštem iskustvu, nije uspeh. Bila je manje efikasna od privatnih kompanija i sklona je netransparentnim aktivnostima.

Primarni cilj – uvek kvalitetna sirovina

“Kompanija Imlek plasirala je na tržište proizvode od organskog mleka i po tome smo prvi ne samo u Srbiji nego i u regionu – do Nove godine očekujemo da proizvodnja dostigne više od 20.000 litara organskog mleka na dan”

“Zaposleni na gazdinstvu Lapušnica u Glogovskom Ritu 1953. godine, kada je sve počelo, nisu mogli ni da zamisle kako će od omanjeg gazdinstva sa oko 800 grla nastati privredni gigant koji će 2013. slaviti 60 godina postojanja kao vodeća kompanija u mlekarској industriji koja u svojoj mreži ima više od 4200 farmera kooperanata u Srbiji, najmoderniji proizvodni lanac po najsavremenijim evropskim standardima”, kaže Slobodan Petrović, generalni direktor Imleka, na pitanje o Imlekovim počecima.

“Uprkos izazovima koje svetska ekonomska kriza stavlja pred privredu, a koji se naravno reflektuju i na mlekarску industriju, uspešli smo da ostvarimo postavljene ciljeve, a da istovremeno ostanemo dosledni u pogledu kvaliteta procesa prerade, kao i kvaliteta više od sto proizvoda iz našeg portfolija. Zadržali smo mesto lidera u preradi mleka na domaćem i okolnim tržištima, održali stabilan izvoz naših proizvoda na tržišta na kojima poslujeemo”, kaže Petrović.

“VREME”: Šta izdajate kao najveća dostignuća kompanije tokom poslednjih šest decenija? Čime se Imlek najviše izdvaja na tržištu?

SLOBODAN PETROVIĆ: Naše trajno opredeljenje je da stalno izlazimo na tržište sa novim proizvodima, čega su svesni i naši potrošači. U proteklom periodu radili smo puno na poboljšanju kvaliteta sirovine i sa ponosom mogu da istaknem da je danas 80 odsto mleka koje Imlek prerađuje ekstra klase. Mi smo fokusirani na kontinuirane investicije, razvoj i dalje širenje i trudimo se da se prilagođavamo zahtevima tržišta kako bismo na najbolji način odgovorili na zahteve potrošača. Taj model se pokazao kao odličan i stoga danas

imamo izuzetno naprednu i modernu proizvodnu platformu.

Upravo iz tog razloga kompanija Imlek plasirala je na tržište proizvode od organskog mleka i po tome smo prvi ne samo u Srbiji nego i u regionu. Najnoviji proizvodi su organsko mleko, jogurt, pavlaka i sir pod zajedničkim imenom “bello organic”. Planirano je da se deo proizvodnje plasira i na okolna tržišta – rumunsko, mađarsko, austrijsko i slovenačko, a do Nove godine očekujemo da proizvodnja dostigne više od 20.000 litara organskog mleka na dan.

Koliko je Imlek doprineo razvoju primarne proizvodnje mleka?

U Srbiji se u poslednje tri decenije beleži pad broja krava i steonih junica, kao i rast izvoza ovih životinja. To je bio razlog što smo proteklih godina uvezli preko 2000 junica i ustupili ih našim farmerima po nabavnoj ceni sa grejs periodom od šest meseci i rokom otplate od 40 rata. Želeli smo time da pomognemo obnavljanju stočnog fonda sa rasnim grlima koja imaju veću produktivnost i pomognemo farmerima da uspostave efikasniju i jeftiniju proizvodnju. Takođe, omogućili smo lokalne subvencije i kredite za farmere, stimulisali smo povećanje proizvodnje i uspostavljanje sistema za navodnjavanje, podržali modernizaciju farmi. Bez isplative i dobro organizovane primarne proizvodnje koja poštuje sve savremene standarde nemoguće je imati kvalitetnu sirovinu, što nam je uvek primarni cilj.

Koliko je privatizacija Imleka doprinela dobrim rezultatima poslovanja i koliko je investirano u kompaniju od tada?

Od trenutka kada smo kupili Imlek, investirali smo više od 120 miliona evra i planiramo da nastavimo u tom smeru. Unapredili smo

kvalitet postojećih proizvoda i kreirali nove, uložili smo značajna sredstva u modernizaciju proizvodnih procesa. Naročitu pažnju posvetili smo i podizanju nivoa kvaliteta mleka i dovođenju sistema sakupljanja i transporta na nivo standarda Evropske unije. Iznad svega, trudimo se da budemo odgovorni u svakom aspektu poslovanja, kao proizvođač, poslodavac i kompanija, i verujem da je naše zalaganje prepoznato.

Po vašem mišljenju, zahvaljujući čemu je Imlek danas to što jeste, jedan od omiljenih srpskim brendova već generacijama?

Imlek je spoj tradicije, moderne tehnologije, stručnosti i inventivnosti. Sve to, uz decenijsko poverenje potrošača, učvrstilo je kompaniju na poziciji regionalnog lidera. A upravo to i jeste naša glavna snaga, ljubav potrošača prema Imleku i njegovim brendovima. Jer su naši proizvodi sastavni deo života i odrastanja naših građana, kao što je čuvena Kravica na kojoj su rasle generacije. Potrebno je reći da današnji uslovi poslovanja zahtevaju prilagođavanje, i čiji je krajnji cilj izgradnja kompanije koja je fleksibilna, spremna da odgovori na narastajuće zahteve potrošača u što kraćem vremenskom periodu. Od izuzetnog je značaja i formiranje konkurentne prednosti koja u sebi mora da sadrži emocionalnu komponentu, a razvija je i dalje razvija.

BEST BUY AWARD

Građani najviše cene Bambi, Niveu i Opel

Rezultati prvog istraživanja Best Buy Award (nagrada za najbolju kupovinu) u Srbiji, koje je sprovedla švajcarska organizacija ICERTIAS na osnovu iskustva i zadovoljstva građana odnosom cene i kvaliteta proizvoda i usluga na tržištu, pokazuju da su proizvodi i kompanije kao što su Bambi, Nivea ili Opel za Srbe najbolji primer i tipični simboli najboljeg odnosa cene i kvaliteta. Švajcarska organizacija ICERTIAS meri iskustvo i zadovoljstvo građana odnosom cene i kvaliteta proizvoda i usluga na tržištu (najbolji kvalitet za potrošeni novac – value for money). Istraživanje u Srbiji je sprovedeno tokom oktobra 2013. godine i obuhvatilo je 57 različitih ekonomskih kategorija u sektorima kao što su: maloprodaja, hrana, obuća, odeća, kozmetika, kućni aparati, telekomunikacije, finansije i mnogi drugi. Prva mesta u okviru ostalih kategorija koje su istraživane u Srbiji

zauzeli su Nokia (mobilni telefoni), Opel (porodični automobili), Asus (prenosivi računari), Bambi (keksovi), Takovo (slatki namazi), Orbit (žvakaće gume), C (instant supa), Knjaz Miloš (mineralna voda), Nectar (voćni sok), Jat – Air Serbia (avio-kompanija)...

BANCA INTESA

Pomoć ugroženim starim licima

“Banca Intesa donirala je pakete socijalne pomoći ugroženim starim licima u Novom Sadu, Nišu i Kragujevcu, kao i vreme svojih zaposlenih koji su se u okviru programa korporativnog volonterstva ‘Intesa od srca’ družili sa svojim starijim sugrađanima”, saopšteno je iz ove banke 25. novembra. Humanitarnu pomoć u vidu osnovnih životnih namirnica i sredstava za kućnu higijenu primili su članovi klubova za stare iz Ekumenske humanitarne organizacije u Novom Sadu, Udruženja za lokalni razvoj Kamenica u blizini Niša i Udruženja Viktorija u Kragujevcu. Pomenute organizacije je posetilo je oko 60 članova volonterskog

kluba Banca Intesa a podela paketa upotpunjena je prigodnim programom i druženjem sa korisnicima klubova za stare. Celokupnu akciju Banca Intesa je realizovala u saradnji sa Fondacijom Trag.

KNJAZ MILOŠ

Novi generalni direktor

Po isteku četvorogodišnjeg mandata generalnom direktoru Mihailu Jankoviću, kompanija Knjaz Miloš a.d. objavila je da će funkciju generalnog direktora u narednom periodu obavljati Daniel Boehi, dosadašnji direktor operacija Koncerna Bambi a.d. Daniel Boehi je završio ekonomiju na Univerzitetu u Cirihiu gde je stekao zvanje doktora nauka iz oblasti strateškog menadžmenta i marketinga. Njegovo profesionalno iskustvo uključuje rad u brojnim svetskim kompanijama, kao što su IBM, Nestle, Danone i KapriSone, a na poziciji izvršnog direktora za operacije kompanije Bambi nalazi se od juna 2012. godine.

Žeđ za uspehom vodi mlade lidere u Srbiji

Crne statistike zapošljavanja pokazuju da je čak polovina mladih u Srbiji nezaposlena. Dok se neki lavovski bore da kroz praksu i na fakultetu nauče što više, najveći problem mladih je nedostatak radnog iskustva, zbog čega oni spadaju u jednu od ugroženijih grupa na tržištu rada. Međutim, uprkos ekonomskom stanju u kome se država nalazi, slaboj privredi i niskoj produktivnosti, u Srbiji postoje retki, ali pozitivni primeri kompanija koje su odlučile da daju šansu i mladim stručnjacima bez iskustva.

Kompanije koje odluče da šansu za učenje i praksu daju mladim stručnjacima bez radnog iskustva smatraju da se to više-struko isplati.

“Ono što je nama presudno jeste njihov entuzijazam, želja da svojim znanjem i radom doprinesu timu, i što je najvažnije – žeđ za uspehom. Smatramo da ljudi sa takvim stavom brzo steknu iskustvo i ne prođe mnogo vremena dok mi ne počnemo da učimo od njih. Naši ljudi su naša snaga i ponosni smo zbog toga što su mnogi naši lideri svoje prve korake na profesionalnom putu napravili u Carlsbergu”, objašnjava Lidija Latinović, direktorka HR odeljenja kompanije Carlsberg Srbija.

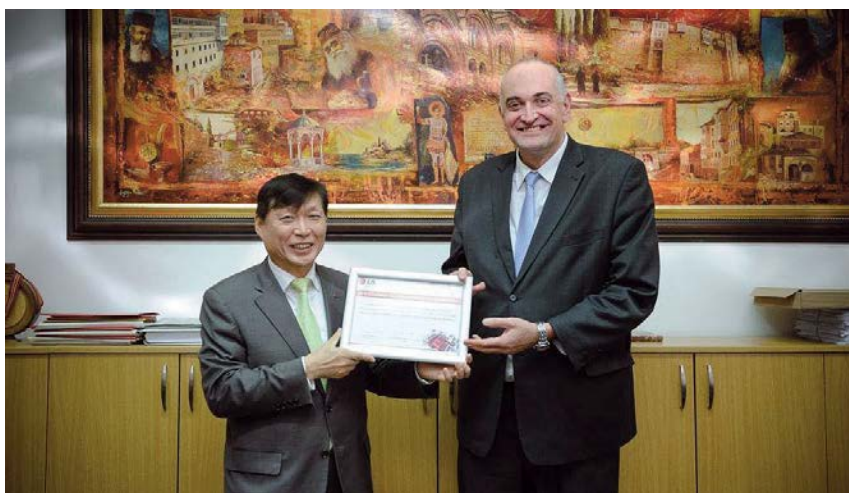
Pod okriljem principa kompanije Carlsberg Srbija da zapošljava stav, a razvija veštine, nastao je i Program za lidere budućnosti. Studentima je tokom jednogodišnjeg plaćenog programa pružena prilika da se kroz angažovanje u različitim sektorima upoznaju sa prodajom, marketingom, administracijom,

proizvodnjom i kompletnim poslovanjem kompanije Carlsberg Srbija, kao i da vode značajne projekte u saradnji sa zaposlenima iz različitih sektora.

“Prvih šest meseci sam učestvovala u istraživanjima tržišta, a nakon toga sam imala priliku da se usavršavam u sektoru razvoja prodaje radeći na projektima uspešnog pozicioniranja na tržištu i unapređenja efikasnosti prodajnog sektora”, objašnjava Sanja Božilov, prošlogodišnja učesnica Programa za lidere budućnosti.

Obrazovanim akademcima do sada su za pronalaženje željenog posla ili radnog iskustva bili presudni njihova agilnost, želja i znanje. Ipak, dobro je znati da negde postoje i programi koji će mladim liderima pružiti i prvu šansu da se pokažu i dokažu u pravom poslovnom okruženju, steknu radno iskustvo i otisnu se u poslovne vode sa pravim i dokazanim liderskim sposobnostima.

Jong Vong Li, generalni direktor LG Electronics Magyar KFT i prof. Branislav Živković

LG

Donacija Mašinskom fakultetu

Kompanija LG Electronics donirala je Mašinskom fakultetu u Beogradu Multi V III sistem, jedan od najnaprednijih komercijalnih rešenja za hlađenje i grejanje. Donirani sistemi koriste se za obuku i istraživanje studenata, kao i za simulacije, testiranja i merenja u okviru obrazovnog i naučnog programa na fakultetu. Zahvaljujući ovoj donaciji, mladi stručnjaci imaju priliku da savladaju rad i steknu iskustvo na sistemima sa kojima će se susretati tokom karijere, dok će neki od njih raditi na dizajniranju novih modela u budućnosti, saopšteno je 20. novembra iz LG-ja. "Izuzetno nam je drago da na ovaj način nastavljamo sada već tradicionalnu saradnju između predstavništva kompanije LG Electronics u Srbiji i katedre za termotehniku Mašinskog fakulteta u Beogradu. Ove instalacije će sem stvaranja boljih uslova za rad i studiranje, prvenstveno doprineti praktičnoj obuci studenata, budućih stručnjaka za klimatizaciju, koji će deo nauke koju izučavaju na fakultetu upoznati i u direktnoj primeni, uz mogućnost da sami puštaju u rad sisteme putem računara i prate reagovanja sistema klimatizacije na svaku promenu", izjavio je profesor Branislav Živković sa Katedre za termotehniku.

MERCATOR-S

Dobit 412,96 miliona evra

U prva tri kvartala u 2013. godini Mercator-S je pozitivno poslovao i ostvario rast prihoda od 2,7 odsto u odnosu na isti period prošle godine. Ostvaren ukupni prihod u posmatranom periodu iznosi 412,96 miliona evra, a dobit 3,69 miliona evra. Uspešno i stabilno poslovanje rezultat je efikasnog upravljanja resursima, povećane produktivnosti, kao i konstantnih napora da se obezbede najbolji uslovi kupovine u skladu sa navikama i potrebama kupaca, saopšteno je iz ove kompanije. U skladu sa strategijom razvoja, u toku 2013. godine otvoreno je sedam novih poslovnih jedinica i obezbeđeno 138 novih radna mesta. Velika pažnja tokom 2013. godine posvećena je brendu Roda u čiji se razvoj

kontinuirano investira punih 20 godina. U ovoj godini realizovana je značajna imidž kampanja Roda dobar znak, a pozitivne reakcije kupaca su potvrda postignutog odnosa poverenja koji se neguje sa potrošačima, kažu u Mercatoru.

UNICREDIT BANKA

Recept za keš kredit

Praveći paralelu između kuvanja i kreiranja bankarskog proizvoda, UniCredit banka predstavila je Recept za keš, proizvod koji zadovoljava ukuse i potrebe i najprobirljivijih klijenata. Slogan "Najbolje je kada su svi sastojci na mestu" na pravi način oslikava Dinarski keš kredit sa osiguranjem koji klijentima obezbeđuje pogodnosti kao što su veći iznos kredita, duži period otplate i osiguranje koje im pruža zaštitu od nepredviđenih okolnosti. Dinarski keš kredit

sa osiguranjem odobrava se stalno zaposlenim licima i penzionerima, bez učešća i depozita, u maksimalnom iznosu do milion dinara. Period otplate kredita zavisi od toga da li će se klijenti opredeliti da kredit otplaćuju po fiksnoj ili varijabilnoj kamatnoj stopi i kreće se do deset godina. Nominalna kamatna stopa, u slučaju izbora varijabilnog metoda obračuna, formira se kao zbir vrednosti tromesečnog BELIBOR-a i margine koja se kreće od 4,90 odsto godišnje. Sa druge strane, ukoliko bi se klijent opredelio za fiksni metod, nominalna kamatna stopa bi se kretala od 16 odsto na godišnjem nivou. Osim toga, ovaj kredit klijentima obezbeđuje dodatnu sigurnost i kontinuitet u otplati u slučajevima da ostanu bez posla ili su usled zdravstvenih problema onemogućeni da obavljaju poslovne aktivnosti. Naime, ukoliko korisnik kredita ostane bez posla, osiguravajuća kuća će pokrivati njegovu ratu do 12 meseci u kontinuitetu, maksimalno do tri puta u toku perioda otplate kredita.

VIP

Stabilan rast korisnika i prihoda

Vip je tokom prvih devet meseci ove godine ostvario prihod od 15,2 milijarde dinara što je porast od 15 odsto u odnosu na isti period 2012. godine. Koristeći isto poređenje, devetomesečna dobit pre kamate, amortizacije i poreza (EBITDA) na kraju septembra 2013. uvećana je za 40 odsto do sume od 5,5 milijardi dinara. Vip se pridružilo više od 1,9 miliona korisnika, tako da tržišno učešće kompanije sada iznosi 20,9 odsto. "Vip nastavlja da raste u svim poslovnim segmentima najviše zahvaljujući poverenju postojećih i novih korisnika koji se sve češće opredeljuju za smart uređaje i doprinose povećanju saobraćaja u našoj mreži. Od januara 2007. do kraja septembra 2013. godine u poslovanje smo uložili 789,9 miliona evra, uključujući i iznos za kupovinu licence. Vip je i dalje najveći grinfild investitor u Srbiji. Samo tokom prvih devet meseci ove godine investirali smo 41,6 miliona evra. Naš prioritet ostaje unapređenje kvaliteta Vip mreže i ponuda novih usluga za sve segmente korisnika", izjavio je Andreas Graf, direktor/CEO Vip mobile.

VOJVOĐANSKA BANKA

Profit 1,32
biliona dinara

Vojvođanska banka a.d. Novi Sad je tokom prvih šest meseci 2013. godine uspostavila trend snažnog rasta prihoda iz svih segmenta poslovanja, ostvarivši neto dobit od 1.322 milijarde dinara, što je svrstava među prvih pet banaka na domaćem tržištu. Rast prihoda posledica je povećane dinamčnosti poslovanja banke tokom ove godine, kao i konkurentne ponude, prilagođene tako da na najbolji način odgovori zahtevima klijenata i savremenih bankarskih trendova. U prilog konkurentne ponude govori i činjenica da se potrošački kredit "Savršen keš" pozicionirao kao jedan od najuspešnijih keš kredita na tržištu. Ukupni krediti banke su 30. juna iznosili 76.038 milijardi dinara, a depoziti građana i pravnih osoba 80.940 milijardi dinara. "Odličan poslovni rezultat Vojvođanske banke posledica je mnogobrojnih sistemskih unapređenja koje smo sproveli tokom prethodne tri godine, ali iznad svega on je rezultat čvrstih veza i saradnje našeg menadžmenta, zaposlenih i klijenata. Za nas, on je posebno značajan kada uzmemo u obzir intenzivnu konkurenciju i vrlo izazovne ekonomske prilike u zemlji. Takođe, planiramo da investiramo šest miliona evra u unapređenje poslovanja tokom 2014. godine, što će stvoriti dodatnu vrednost za sve naše klijente, privredu i lokalnu zajednicu", izjavio je Marinos Vathis, predsednik Izvršnog odbora Vojvođanske banke a.d. Novi Sad.

SIEMENS

Solidan četvrti
kvartal

Siemens AG je ispunio svoje prethodno usklađene ciljeve za fiskalnu godinu koja se završila 30. septembra 2013. godine, zahvaljujući solidnom četvrtom kvartalu. Prihod od redovnog poslovanja bio je 4,2 milijarde evra, u poređenju sa 4,6 milijardi evra iz prošle godine. Ukupna zarada sektora iznosila je 1,3 milijarde evra (pre oporezivanja), a odnosi se na program efikasnosti Siemens 2014. "Solidnim četvrtim kvartalom završili smo fiskalnu 2013. godinu koja je obilovala događajima. Sada smo se okrenuli budućnosti i koncentrišemo

se na mere usmerene ka poboljšanju profitabilnosti, koje se primenjuju rigorozno i promišljeno. Prvi strateški potez načinili smo kada smo napravili novu podelu na regione", izjavio je Džo Kejzer, predsednik i generalni direktor Siemens AG. Siemens očekuje da će tokom fiskalne 2014. godine njegova tržišta i dalje imati svoje izazove. Oporavak delova ove kompanije koji imaju kratak operativni ciklus ne očekuje se pre poslednjeg dela fiskalne godine. Očekuje se da će porudžbine premašiti prihod, sa odnosom primljenih porudžbina i izdatih računa iznad 1. Pod pretpostavkom da prihod na zdravoj osnovi ostane isti u odnosu na prošlu godinu, kompanija očekuje da će zarada po akciji (neto prihod) za fiskalnu 2014. porasti za barem 15 odsto u odnosu na 5,08 evra u fiskalnoj 2013.

HENKEL

Porast prihoda i
profitabilnosti

"Uprkos sve izazovnijem okruženju na tržištu, Henkel nastavlja da ostvaruje snažan učinak i u trećem kvartalu 2013. godine, uvećavajući organski rast iz kvartala u kvartal. Istovremeno smo znatno uvećali prihod i profitabilnost, sa korigovanim EBIT maržom koja po prvi put premašuje 16 odsto", izjavio je izvršni direktor Henkela, Kasper Rorsted. "Ostvarili smo solidnu organsku prodaju u svim poslovnim sektorima i regionima, dok su rastuća tržišta još jednom pokazala posebno dinamičan razvoj. Ipak, efekti strane razmene su imali negativan uticaj na zabeleženu prodaju." Henkelova prodaja u trećem kvartalu 2013. godine iznosila je 4,2 milijarde evra, što predstavlja smanjenje u odnosu na prethodnu godinu usled negativnih efekata strane razmene koja iznosi 6,7 odsto. Organski rast prodaje, koji isključuje uticaj kursne razlike i akvizicija/prodaja, dostigao je 4,2 procenta. Nakon korekcije jednokratnih dobiti, jednokratnih troškova i troškova restrukturiranja, korigovani operativni profit povećan je za 6,5 odsto, sa 631 miliona evra na 672 miliona evra. Korigovani prihod od prodaje (EBIT marža) povećan je za 1,4 procentna poena, sa 14,7 na 16,1 odsto. Zabeležen prihod od prodaje iznosio je 15,5 odsto, u odnosu na 13,6 odsto u istom periodu prošle godine. Neto prihod u ovom kvartalu je porastao za 16,7 odsto – sa 402 miliona evra na 469 miliona evra.

"MOJA DESETKA"

Zaradite kroz
osiguranje

Kroz program "Moja desetka" za deset godina se dobija više od 50 odsto na uloženu sumu – više nego kroz štednju u bankama ili kroz klasično životno osiguranje

Kad se pominje osiguranje, malo ko misli na štednju, a još manje na zaradu, već je obično prva asocijacija neka nezgoda. To nije uvek tako: kroz osiguranje može da se zaradi, pa čak i više nego kroz druge vidove investiranja.

Kroz program "Moja desetka" kompanije Wiener Städtische osiguranje, jednokratnom uplatom premije na period od 10 godina, ostvaruje se zarada veća od 50 odsto, što je više od bilo kog drugog vida investiranja. Praktično, u slučaju doživljenja, vlasnik polise posle deset godina dobija osiguranu sumu za doživljenje uvećanu za garantovanu dobit, i taj iznos veći je od 50 odsto od uloženog.

Ovo je znatno više i od oročene štednje u bankama i od klasičnog životnog osiguranja.

Najmanji iznos jednokratne uplate je 2000 evra, a polisu mogu ugovoriti osobe od 14 do 65 godina starosti.

PRIMER 1	Žena, 40 god	Muškarac, 40 god
Jednokratna premija	10.000 EUR	10.000 EUR
Trajanje osiguranja	10 godina	10 godina
Osigurana suma za doživljenje sa garantovanim dobiti	15.731 EUR	15.697 EUR

S obzirom na to da je reč o mešovitom životnom osiguranju, tokom tih deset godina vlasnik polise je pokriven i osiguranjem u slučaju smrti.

Ovo je jedinstvena ponuda na našem tržištu: proizvod "Moja desetka" kompanija Wiener Städtische osiguranje je ponudila svojim sugrađanima povodom deset godina poslovanja u Srbiji, kao znak zahvalnosti za dosadašnju uspešnu saradnju.

Iz komunističkog u

“Moja generacija je propustila tri krucijalne šanse 1990, 2000. i 2008. godine. Najpre da spreči ogromno krvoproliće, a zatim da izvede svoju zajednicu u red organizovanih i uređenih država. Malo smo na ivici da bi nas trebalo lustrirati daljeg petljanja u politiku. Možda se i htelo, al’ se nije umelo. A ništa gore od dobronamernih, a ne previše sposobnih”

P rošle sedmice u Beogradu je promovisana monografija posvećena jednom od naših najznačajnijih savremenih umetnika *Mrđan Bajić – Skulptotektura*, koju je napisala Ana Bogdanović a objavio privatni izdavač “Fondacija Vujičić”. Mrđan Bajić je profesor vajarstva na beogradskom Fakultetu likovnih umetnosti, a u Beogradu nije izlagao duže od decenije. Za to vreme, njegove skulpture su redovni ekspoziti na ovogodišnjim izložbama u Gracu, Koblencu, Firenci, Parizu, u Rijeci, i ranih godina u Bolonji, Rimu, Veneciji, Kairu, Sent Etjenu... Izlazak pomenute monografije povod je ovog razgovora.

“VREME”: Skulptotektura bi se mogla shvatiti kao zamena za neostvarenu a planiranu izložbu u Beogradu. Zašto nije realizovana?

MRĐAN BAJIĆ: Da, jeste neka vrsta zamene. Ova monografija prikazuje moj rad od 2007. do 2013. godine, materijal koji je za Beograd do sada bio potpuno nevidljiv, a koji čini drugu polovinu celine koja je trebalo da bude pokazana na velikoj monografskoj izložbi pripremanoj u saradnji Kulturnog centra Beograda i Muzeja grada Beograda, a za koju nismo uspeali da skupimo potrebni budžet. Ali to nije neki naročiti usud koji je pogodio samo mene. Generacije umetnika u zrelih godinama koje bi imale materijala i potencijala za velike monografske izložbe u Beogradu na prosto nemaju prostore u kojima bi mogle da ozbiljno pokažu svoj rad. Tako ispada da ova država nečinjenjem kontinuirano sprečava vizuelne umetnike da postanu deo kulture kojoj pripadaju. Nije tako u regionu, to je beogradski specijalitet. Tome smo naravno i mi kao umetnička zajedni-

ca doprineli, takođe nečinjenjem. Da neka vlast trajno zatvori jedno pozorište u Beogradu, glumci bi je složno pojeli za doručak. Nama su najveći muzeji decenijama zatvoreni ili prepušteni nesposobnim a arogantnim rukovodstvima da ih oni zatvore, a istovremeno obećane nove institucije nisu sagrađene. Postoje neke ozbiljne manje galerije malog kapaciteta i neki veći prostori koji su ružinirani ispod pristojnih izlagačkih standarda. Zato sada imate jedan devastirani izlagački pejzaž i zato većina aktera te zrele generacije ili je odustala od sopstvenog posla ili pluta nekako samostalno pokušavajući da ono što ne može da realizuje u sopstvenom gradu uradi u inostranstvu. Zato se ovdašnja scena na svu sreću održava energijom mladih umetnika i kustosa koji su brojni i kvalitetni a još nezamoreni stupaju u profesionalni život.

U biografiji na kraju knjige nabrojano je sedam vaših izložbi tokom 2013. godine. Sve osim jedne održane su van zemlje. Da li to znači da je kod nas izložba skulptura nedovoljno interesantna, ili nešto treće?

Ta jedna izložba koju spominjete održana je u Smederevu u Galeriji savremene umetnosti: odličan prostor u centru grada sa velikim izlozima, kompetentni kustosi koji su se jako potrudili oko organizacije, dobar katalog sa ozbiljnim tekstom, Noć muzeja, velika poseta, i eto – napravili smo izložbu kakva je mogla da bude u bilo kom prestižnom centru. I to je nešto što smatram važnim da kažem posle ove tugaljive slike sa početka razgovora. Jeste, u ovoj zemlji koju smo svi zajedno prilično upropastili ne može se gotovo ništa uraditi. Osim onoga što se može uraditi.

Dakle ako ne možete da napravite veliku izložbu u glavnom gradu onako kako želite, možete da napravite manju u manjem gradu ali isto tako dobru. Ako ne možete da učinite da cela institucija u kojoj radite bude po vašim standardima kvalitetna, možete sami da te visoke standarde primenite vodeći sopstvenu klasu na Fakultetu ili segment posla koji vam je dat. Ako nema državnih izdavača, ima privatnih, sa kojima u zajedništvu možete da pažljivo uradite monografiju, za koju moj francuski galerista kaže da izgleda kao da je dizajnirana, prevedena i odštampana u Francuskoj. Dakle, kako god okolo bilo, ništa nas ne abolira ako odustanemo od svojga posla odustajanjem od profesionalnih standarda produkcije i prezentacije. Uvek se ipak vraćamo na pitanje lične energije jer je to jedini rezervoar koji isključivo pripada svakome od nas.

Da li je skupo biti vajar?

Jeste, ali šizofreno ukrštanje novca i umetnosti je veoma složen globalni problem. Ipak, umetnost nije samo ono što finansijski zastrašujući kapaciteti *no limit* galerijskih struktura iznose u prvi plan. Umetnost je i kada usred Njujorka zimi prodajete grudve na tepihčiću sa tropskim motivima, kako je to uradio Dejvid Hemons.

Ana Bogdanović, autorka Skulptotektura, ograničila se na sedam poslednjih godina vašeg rada. Zašto baš na taj period?

To je bio naš prethodni dogovor iz razloga koje sam već naveo, zato što postoji knjiga *Backup* koja obrađuje period do 2007. godine, ali pre svega zato što se u ovom periodu zatvorio jedan ciklus mojih radova sličnih opštih karakteristika, što

konzumeristički raj

pokazuje monografija a naročito tekst koji je, vođen sigurnim analitičkim pristupom, čini mi se – izvrsno, napisala Ana Bogdanović, mlada autorka, historičarka umjetnosti obrazovana u Beogradu i Berlinu.

Šta određuje kovanica u naslovu knjige o vama?

Skulptotektura je termin na koji se Ana Bogdanović vraća tokom čitave knjige referirajući na davnašnji tekst Lidi-je Merenik. I na sličan termin Entonija Karoa. Termin govori o nekoj vrsti stapanja skulptoralnih i arhitektoničkih formi, što jeste karakteristika mojih radova koja se, mislim, može izvesti još od izložbe u nekadašnjem Student-skom kulturnom cen-

tru 1987. godine sa radovima *Zvonici, Tvrđave, Kućerci*. Termin je na dobar način zvučan za naziv monografije, ali dopadalo bi mi se i da mogu da kažem da sam: skulptotekta – onaj koji gradi skulptura-ma (starogrčki: tekton – graditelj).

Jugoslavija je jedna od vaših velikih tema. Zašto?

Raspad Jugoslavije je ultimativni istorijski događaj nekoliko generacija u celom regionu i nije tema nekakvo tugovanja za tim društvom koje je zataškavalo tenzije zbog kojih se i raspalo. Tema je pre bila pokušati se snaći i svedočiti, jer ste gledali u direktnom prenosu kako čitav jedan sistem vrednosti nestaje, kako se ljudi ubijaju brutalno, kako nacionalni identiteti natkriljuju lične identitete i kako determinišu novu mrežu ljudskih međuodnosa, kako je sve o čemu su vas učili upitno i, što je najgore, kako ne vidite oko kojih će se elemenata, normalnih i logičnih, nove zajednice oformiti posle tolikih nekažnjenih brutalnosti.

Uzgred budi rečeno, moja generacija je propustila sada već i treću krucijalnu šansu, 1990/2000/2008, da najpre spreči ogromno krvoproliće, a »

fotografije:
Aleksandar Anđić

zatim da izvede svoju zajednicu u red organizovanih i uređenih država. Malo smo na ivici da bi nas trebalo lustrirati daljeg petljanja u politiku. Možda se i htelo, al' se nije umelo. A ništa gore od dobronameranih, a ne previše sposobnih.

Jedno od najčešćih pitanja koja vam postavljaju jeste u kojoj fazi je Yugomuzej, projekat koji je postao vaš zaštitni znak. Da li je u ovom vremenu bez muzeja, virtuelni muzej kakav ste predložili ovim projektom, naša realnost i ostvariva mogućnost?

Najintenzivniji rad na Yugomuzeju odvijao se od 1998. do 2004. godine. Ono što je danas već zaboravljeno jeste da je tih godina, u svim novonastalim zemljama u regionu uključujući i Srbiju, u zanosu nacionalnog samopotvrđivanja, na delu bila neka vrsta odbacivanja svakog kontakta sa memorijom i tradicijom države u kojoj smo svi prethodno živeli. Svi su se tada odricali trupine. Danas, sa vremen-skom distancom, tema Jugoslavije je česta. I tada i sada sam mislio da Yugomuzej nije nikakva sentimentalna tvorevina, već mesto ponovnog susreta sa činjenicama, sa predmetima i likovima koji nose u sebi upisane ključne elemente te zajednice. Ti su elementi bili ukršteno sklopljeni u pedesetak kompjuterski generisanih skulptorskih konglomerata sa paradoksalnom kombinatorikom, ali i sa brigom da se upotrebi dokumentarni materijal kad god je to moguće. Naravno da nema nikakve šanse da se Yugomuzej oformi kao neka prava institucija. Ja se više ne bavim

na direktan način tom temom, osim što je sajt aktivan i osim što ponekad uradim neku rekonstrukciju na tematskim grupnim izložbama. Ali je ostao taj postupak kolažnog baratanja i susreta gotovih predmeta koji evociraju neka metaforična značenja ili istorijske elemente, i prisutan je u novim radovima: *Anđeo*, *Gorgona 2012*, *Radnička klasa ide u raj*, *Na lepom plavom Dunavu...* jer sada u našoj zajednici imamo mnogo drugih situacija i tema koje provociraju određenje i ja se sada bavim njima. To je vidljivo u monografiji obuhvaćenim radovima, i to je razlog što mi je priprema ove knjige bila važna.

Gde je sad fića iz skulpture Radnička klasa ide u raj koju ste pokazali pre dve godine u Kragujevcu? Ta skulptura je odličan primer za dvojnost značenja vaših radova – oni izazovu i osmeh i revolt prema svakodnevi.

To je jedna od retkih skulptura koja je izašla na naslovnoj strani časopisa! I čak imala svoju emisiju na lokalnoj televiziji. Upravo tako, ta je skulptura izazvala posebne reakcije na ulicama Kragujevca: osmeh, revolt prema svakodnevici ali i revolt prema samom radu. Na ulicama grada kao deo nekog smešnog skulptorskog konglomerata pojavio se stari heroj socijalizma, fića, srdačnog valjuškastog dizajna, opšti brend emancipatorskih namera sada potonulog društva čiji su zadnji obrisi goreli pod bombama aviona pristiglih iz Avijana, upravo u trenutku kada je Fijat preuzimao propa-

lu fabriku sa obećanjem sada ne komunističkog, nego konzumerističkog raja. Naravno, ukoliko izginemo od posla i uz lošu vest da koliko god patrijarhalni bili, istorijski tok pokazuje da nismo u stanju da sami vodimo svoje poslove i da smo nezreli da bez nadzora brinemo o sebi i svojim. I o raju. Zaista niko nije prošao ravnodušan, i pošto je skulptura bila nasred prometne ulice, ljudi su hteli nešto da kažu o radu, on ih se nekako ticao. I tu je još uvek komunikacijska moć skulpture: u njenom realitetu koji je u stanju da bolno oživi deo istorije lokalne zajednice. Inače, fića se vratio kolekcionar u koga je iznajmljen i koji ga sigurno čuva, skele su i dalje u upotrebi u građevinskoj firmi od koje su takođe iznajmljene, jedino je onaj preveliki teret od drvenih sanduka ostao da ja brinem o njemu, da ga premeštam i čuvam do neke sledeće montaže. Ovakve Potemkinove ili nepermanentne skulpture neka su vrsta principa kojim se sada bavim: njeni delovi se vraćaju u realnost iz koje su uzeti sve do neke ponovne montaže kada će po preciznoj šemi neki drugi primerak istog proizvoda postati deo skulpture, kao naturščik u poznatom dramskom toku.

Da li je umetnik danas u poziciji da kritikuje i komentariše stvarnost?

Baviti se umetnošću sigurno znači biti u nekoj vrsti aktivne komunikacije sa svetom u kome živite. Sigurno i kritikovati, ali to nije dovoljno: morate nekako i sudelovati, morate nešto i aktivno uraditi, ili bar to pokušati.

Politika je u bukvalnom smislu uticala na vašu karijeru: trebalo je da predstavljate Jugoslaviju na Venećanskom bijenalu 1993. godine, ali zbog sankcija niste, da biste 2007. godine označili prvo predstavljanje Srbije na ovoj svetskoj manifestaciji.

Na neki način imao sam sreću da se to istorijsko kretanje baš tako označujuće sklopi.

Četiri skulpture iz celine *Reset*, među eksponatima pokazanim u Veneciji, sugerisale su ideju o promeni, o ispravljanju greške. Kako u praksi realizovati te lepe želje?

Pre svih, mislim da je skulptura *Zeleti* zrak generisala optimizam trenutka. Ogromna artificalna mašina koja pokušava da veštački proizvede nešto što je prirodna pojava nad pučinom, a što po verovanju, kao i po istoimenom filmu Alena Renea, jeste najava individualne sreće za one koji bi ga ugledali. Uvek se bojim da preteram sa tumačenjem, jer skulpture su ipak samo dobro skrojene stvari sa manjkom funkcije a viškom značenja koje treba strpljivo gledati.

Predlog da postanete član Srpske akademije nauka i umetnosti nekoliko puta je odbijen. Iako ovo pitanje ne bi trebalo uputiti vama – da li znate zašto?

Počastvovan sam profesionalnim uvažavanjem kolega na odeljenju koji me kontinuirano predlažu, a dosta ravnodušan što ne prolazim glasačku mašinu. Negde ste dobrodošli a negde niste, i tu nema ni-

kakve drame. Možda karakter moga rada za većinu članova nije odgovarajući. Možda moji politički stavovi ili odsustvo busanja u patriotske grudi nisu odgovarajući. Svejedno, sve su to nepromenljivi aspekti moga bivanja – bio ili ne bio izabran.

U našim gradovima ima spomenika, ali tek pokoja moderna skulptura. U Beogradu ih verovatno nema ni deset, uključujući i vašu *Pozorišnu skulpturu* u foajeu Jugoslovenskog dramskog. Da li planeri grada predviđaju prostor za savremenu skulpturu? Da li će, na primer, u Beogradu na vodi biti vajarskih dela?

Ne znam ništa o Beogradu na vodi, ali ovaj postojeći koji nije na vodi ne samo da ima tužno odsustvo moderne skulpture iz svojih urbanih mikrocetina, već ima i tužno prisustvo neutemeljenih kvaziakademske tvorevine nedopustivo loših skulptorskih rezultata koje je dobio tokom poslednje decenije. O Tesli na aerodromu i Svetom Savi ispred hrama i o Čirilu i Metodiju kod Vuka, pisao sam tekst *Tužni niz* u "Vremenu" pre par godina, a taj se tužni niz u međuvremenu dopunio najodurnijim elementom: spomenikom azerbejdžanskom diktatoru Alijevu koji je neukusna verzija nepatvorenog vulgarnog socrealizma protiv koga su se borile generacije srpskih vajara i delatnika. Koliko god da su platili za rekonstrukciju Tašmajdana, ponižavajuće je i sramotno za one koji su prihvatili da Beograd nagrde postavkom ove skulpture. A toliko je savremenih primera da se atraktivnim modernim skulptorskim rešenjima pokreću modernizatorski procesi novog urbaniteta.

Predviđena pasarela u Beogradu između Beton hale i Beogradske tvrđave, vaš rad sa britanskim vajarem Ričardom Dikanom, nije realizovana.

Gradske vlasti su se konkursom, na koji je potrošena skoro identična suma potrebna za realizaciju našeg projekta, odlučile za projekat koji, kako se meni čini, preterano velikim faraonskim gestom menja i razara uspostavljeni pejzaž Kalemegdana i koji je preterano invazivan čak i prema sveukupnoj konturi grada. Osim toga je verovatno i faraonski skup. Naš projekat bio je vođen drugačijom logikom, koja se sa mnogo više poštovanja kretala kroz već uspostavljeni pejzaž, ali je on sada izvan

svakog interesa za realizaciju. Ričard Di-kan je letos uradio skulpturu za Arandelovački park, u okviru simpozijuma "Mermer i zvuci", koja upravo čeka da bude postavljena, tako da će ipak ostati trag njegovog boravka u Srbiji. Što se mosta na Kalemegdanu tiče, skoncentrisani smo na zao-kružujuću knjigu koja će izaći na proleće. Takođe, projekat je celovito predstavljen letos u Ludvig muzeju u Koblencu.

Vaše skulpture sugerišu priču koju posmatrač sam sklapa i razvija u zavisnosti od individualne memorije, i na taj način ponovo misli o temi priče koju ste mu ponudili. Da li i oni vama nešto poručuju?

Svesno, već duži niz godina, vodim rad ka jednoj vrsti naglašene komunikativnosti, koja je uvek branjena čvrstom, crtački definisanom strukturom, ali barata globalno prepoznatljivim formama i njihovim lokalnim interpretacijama. Prepoznatljivi oblici u iščašeno zašivenim odnosima. Imam zadovoljstvo da publika u različitim zemljama prepoznaje neke sadržaje koji je se tiču, a istovremeno navode da im moj rad izgleda kao nešto individualno, nešto sa čime se nisu sreli. To je ono što dobijam natrag: energiju da dalje komuniciram oblike i sadržaje.

Da li gledate tv seriju *Otvorena vrata?* U prethodnoj, snimanju pre 20 godina, "glumila" je i vaša scenografija.

Pogledao sam nekoliko inserata nove verzije, ali pošto mi je to više ličilo na šmiru nego na nekadašnji inteligentni humor, ne gledam je uopšte.

Promocija knjige o vama *Skulptektura* napunila je atrijum Narodnog muzeja. Ko nije došao?

Primetno baš niko iz Muzeja savremene umetnosti, i primetno jako malo onih koje država nekako plaća da brinu o vizuelnoj umetnosti u ministarstvima i sekretarijatima. Umesto toga, fantastična količina, preko trista dobronamerno zainteresovanih ljudi, tako da se ni u kom smislu ne žalim, već samo konstatujem. Odavno smo poprilično izgubili institucije, ali su i institucije izgubile nas, tako da više ni u kom smislu nisu merodavne za ovdašnju scenu. Vitalnost je u grupnim umetničkim asocijacijama, u individualnim i privatnim aktivnostima.

SONJA ĆIRIĆ

Skriven iza pravih imena

Duško Gojković: With Strings

– The Brandenburg Concert (Enja records, 2013)

U svojoj biografskoj knjizi *Život kao session*, pokojni Boško Petrović, naš najpoznatiji vibrafonist i džez-pionir, u svojim sjećanjima upadljivo je i dosljedno, do zajedljivosti, ironičan spram svih kolega, čak i najvećih muzičara s kojima je radio, i domaćih i svjetskih. Samo kod jednog jedinog ton se mijenja odjednom, i bez eksplicitnosti i riječi prelazi osjećajem u neočekivanu zadivljenost, i u zapitanost, zbunjenost čak. Kao da i papir stranice tu drugačije zasvijetli, kod imena gdje je stari ciničar "stao mirno": imena Duška Gojkovića.

Duško Gojković dugo je bio izdvojena, skoro misteriozna referenca. Muzičar, znalo se toliko, s međunarodnom karijerom o kojem su domaći kolege, tradicionalno podcjenjivački raspoloženi, govorili bez izuzetka s poštovanjem, jedna intrigantna pojava s mnoštvom nepoznanica, biografskih i sviračkih, sve donedavno zapravo. Znalo se i da brodi po Evropi i svijetu, po dobrim trgovinama ploča moglo se naletjeti na koji stariji album, a nije bilo nijedne enciklopedije ili referentne knjige o džezu u kojoj ga ne bi barem spomenuli. Najčešće kao jedinog odavde. I tu je negde bio ključ – Duško je uvijek, u odnosu na druge jugoslavenske muzičare koji su radili vani, djelovao nekako odvojen – kao kapetan s brojnom i miješnjajućom posadom među kojom nitko ne govori njegov jezik, osim ovog najvažnijeg, prenesenog, tonskog.

Nakon što je sve propalo pa se ponovno sastavljalo od krhotina, on se pojavio ponovo, kao iz magle i u godinama kada je većina već odavno pasivizirana fizički i umno, napravio seriju vrhunskih albuma. Svježih i punih iskustva u isto vrijeme, stilski različitih a povezanih prepoznatljivim tonom trube u kojoj se skupilo i nasljeđe čitavog žanra, ali i kultura iz koje muzičar dolazi. Trubač i hornist,

najuspješniji južnoslavenski svirač džez-a, živi prošlih godina jednu fantastičnu drugu karijeru.

Taj drugi zlatni period morao je nečim okruniti. Zato je ovaj, prije koji dan izašao album, snimljen uživo u brandenbur-

škom teatru s gudačima tamošnjih simfoničara, posebno poglavlje u dugom i kompliciranom životnom putu.

Napraviti koncert i album sa simfoničarima značajna je činjenica i izbor. U prirodnom okruženju big bendova Duško svira čitav život,

tako je uostalom i počeo u Beogradu, no zasvirati s klasičarima, potpuno je druga organizacija i zvuka i koncepta, filozofije sviranja. Radi se tu i generalno o jednom opreznom ogledanju i tek potencijalnoj harmoniji između dva svijeta – klasičnog versus džez orkestra – koji jesu kulturnom dinamikom ponešto srasli u međuvremenu, ali nakon dugog života u ne-lagodnom braku, ponekad i sučeljenosti na suprotnim stranama. Iz toga, tokom decenija, djelovalo je da je skoro svakom džez-solistu ostao osjećaj nedovršenosti, ili čak mali kompleks, ako jednom ne zasvira s klasičnim orkestrom. To kao da je još uvijek naročit, neizrečen kompliment. Nepravедno, jer džezeri nisu inferiorni tu, o čemu svjedoče sve čuvene suradnje: Čarli Parker, kao prvi moderni i modernistički svirač s klasičarima, na albumu *Bird with Strings*; škola "Treće struje" Gantera Šulera, te maestralni aranžmani Gila Evansa za albume Majlsa s velikim orkestrima – čitav podžanr unutar džez-a, gdje je takvo ogledanje obogatilo oba načina i stvorilo neke od najljepših radova prošlog stoljeća.

Na to tek dolazi Duškova priča. Nikada ne treba previdjeti da se radi o određeno-sti nekoga tko je počeo i krenuo sa strane, s duboke periferije – pa još malo preko. I zbog toga, kao da svirač tolike godine već ne radi drugo nego pravi sebi svijet koji je nekad promatrao tako iz dalji-

ne. Pa kad je došao u centar toga svijeta, odlučio je da ga nanovo sebi konstruira, kao građevinu koju je zapamtio u dalekoj perspektivi i sad je pokušava sazidati iznova, ovaj put iznutra, kao insajder, štoviše kao jedan od rijetkih ravnopravnih. Ta konstrukcija naravno nikad neće ispasti isto jer neimar svemu daje svoj dah, svoj ton i zvuk mjesta otkud je došao, koje je donio sa sobom.

I obrnuto – pogled okoline na njega uslovljava također. Koliko god bio jedan od stubova džeza, ipak – ostaje da se radi o nekome tko nije niti iz anglosaksonske kulture, ni sa Zapada. Danas se to u internacionalizaciji džeza ne primjećuje toliko, ali kad je počinjao, Duško je bio izuzetak a ne pravilo. Tome svjedoči nešto tipično ironično: nabrojao sam na internetu *dvadesetak* različitih transliteracija njegova imena, a sve te verzije koje su i sve točne i sve pogrešne osim jedne, čitaju se kao duboka, višeslojna metafora. Možda indirektno i o čitavoj negdašnjoj zemlji.

Te dvije struje, porijeklo i iskustvo nadmeću se na albumu. Uz njegov kvartet s gostom Britancem (koji je "uzgred" legenda i kod svoje kuće), uz discipliniran nje-

mački orkestar i, za gudače i mali džez-ansambl, prearanžiranim kompozicijama s nekoliko prošlih povratničkih albuma, čuje se u svirci po prvi puta drugačija kvaliteta. Ne zvučna, nego emotivna. Fini zaobljen ton, kontroliran, tipičan Duškov, nekako je po prvi put melankoličan, fragilniji nego inače. Solist se tome permanentno suprotstavlja naročitom vitalnosti izvedbe, kao i što svira s mudrošću jednog dugog života, punog zaobljenja najrazličitijih zamki, i sada napokon i unatoč svemu – s mirom, nađenim unutrašnjim mirom čovjeka kojemu je iznutra sve jasno postavljeno, koji zna da je samo jedno važno još – kontinuirani spas u muzici i odgovornost ka njoj.

Džez je oduvijek nazivan "razgovorom" između muzičara – notama i rifovima umjesto verbalnog, o prirodi i mogućnostima muzike i o vlastitom osjećaju i stanju. I ovdje je tako, naravno, no taj se razgovor, čini se, odvija i na još jednom nivou, dodatnom, koji se ranije nije čuo, a sada je, u sviračevoj osamdeset i trećoj godini, jedino prirodan. Kao u baladi *Adriatica*, gdje slušatelj ima osjećaj da je odjednom u ranim pedesetim godina-

ma prošlog stoljeća, ili u *St. Germain des Pres*, direktnom i stilski najdosljednijem omažu Majlsu Dejvisu u Parizu, više čak i od prošle, doslovnije *Ballad for Miles*. Ali i suptilnijem: kao Arsen u "Vraćam se Aznavuru", i Duško Gojković, generacijski i senzibilitetom priča bez riječi sa starijim prijateljima i uzorima, odavno otišlim. Najdirljivije, u toj kompoziciji naslovljenoj po kvartu na lijevoj obali Sene, negdašnjoj "slobodnoj teritoriji" egzistencijalista i američkih crnih džezera, on razgovara s Majlsom, nezaobilazno koliko i delikatno, i kao emigrant s emigrantom, kao stranac (*L'étranger* u Kamijevom kvartu, kako drugo?) – koliko god dobrodošao.

Sada stoji Duško Gojković na sredini brandenburške pozornice – *bendstenda*, da budemo i tu dosljedni – sasvim koncentriran na zvuk, dok ga njemačka publika sluša samo i isključivo kao vrhunskog muzičara jednog stila. Možda je upravo to ono neizrečeno što je, u ime svih zapravo, zadivilo Boška Petrovića na početku priče. Kako god ga pisali, naime – ime što se prepoznaje iza svih verzija, tu je da ostane.

ĐORĐE MATIĆ

Dr Ristić

DOM ZDRAVLJA

Članica MEDIGROUP

01.-31.
DECEMBAR

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

OTORINOLARINGOLOGIJA

ORL

M
MEDIGROUP

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ NA DVE LOKACIJE

Narodnih heroja 38, Novi Beograd i Visoka 16, Banovo brdo, 011 2693 287, www.dr-ristic.com

Genetski modifikovane serije

Statistika kaže da su u Srbiji ubedljivo najgledanije domaće serije. Giga Moravac po pravilu čak i u nebrojenim reprizama pobeđuje sapunice, a jedini do stojan protivnik mu je možda – premijerna sezona “Sulejmana”. Ovu činjenicu odlično znaju sve TV stanice, pa se trude da nabave što više “domaćeg naoružanja”.

Dramski i igrani program je još uvek adut javnog servisa, ali RTS dobija sve veću komercijalnu konkurenciju. Međutim, zbog ograničenih budžeta, teško je producirati “Ravnu goru” ili “Miris kiše...” ili “Moj rođak sa sela”, pa su poslednji svetli primeri domaće serije van RTS-a fantastične “Rode” i nepravедno zapostavljeni “Folk”. U reprizi su “Rode” ipak sa B92 sletele na javni servis. U toku je priprema i snimanje serijala “Folk 2”, za televiziju Prva.

Postoje bar dva načina da se troškovi pravljenja domaćih serija smanje, a pravilo glasi da se kod TV produkcije – sirotinja teško može sakriti.

Prvi način ide direktno nauštrb kvaliteta. Umesto glumaca pozivate amatere ili naturšćike, umesto scenariste kupite ili naručite tipske porodične priče i počnete da “štancate” (po formatu nemačkog RTL-a) – Porodične tajne, Porodične priče, Preljubnike i slične kvazidramske minijature. “Glumci” uprkos amaterskom šarmu, neukosti u preglumljivanju, čitanju teksta i bizarnim situacijama uglavnom izazivaju smeh umesto drame. Zapleti su bliski po tematici, ali bez autentičnosti, a lokacije su stanovi i poslovni prostori – poput onih u porno-filmovima. U suštini, gledamo porniće bez seksa! Može i to, ali nekako je besmisleno i ta moda je brzo napustila tv ekrane.

Drugi način da se proizvede dramska TV serija košta neuporedivo više, ali se zbog efikasnosti produkcije i smanjivanja rizika od “promašaja” koristi – adaptacija.

Ova praksa se u TV i filmskoj produkciji pojavila kada su Amerikanci shvatili da širom sveta postoje odlični filmovi i serije samo, avaj, tamo glumci govore nekim čudnim jezicima, američkoj publici koja ne želi da čita titlove – totalno nerazumljivim! Tako je nastala forma “rimejka”, po meni vrhunac imperijalizma američke kulture koji u suštini ne znači ništa osim arogancije. Setite se: posle francuske gledali ste američku “Ni-

kitu”, pa posle skandinavske, američku “Devojku sa tetoviranim zmajem” i slične nebuloze. Bravure glumaca širom sveta, kulturne različitosti i gledalačke spoznaje koje dobijamo, spoj melodije jezika i lokalnog pejzaža – sve to nestaje jer “patriote” ne žele da čitaju titlove.

Bilo je tu bezbroj primera, od “Ružnjikave Beti” koja se inkarnirala širom sveta, preko trilogije “The Girl with the Dragon Tattoo” (Švedska/USA), “Homeland” (Izrael/USA), “Bron/Broen – Bridge” (Švedska, Danska/USA, Mexico), ili kolumbijska verzija “Breaking Bad” (Metastasis – Kolumbija).

Ipak ne volim da gledam rimejk – ok, ne pravim od toga veru, ali ideja mi je odbojna.

Producenti TV serija posegli su za sličnim receptom. Na berzi scenarija kupuju “modle” za serije, dramske potke, karaktere i kosture dijaloga, pa ih zatim profesionalci adaptiraju za određeno TV tržište. Tako su nastali, ili baš sad nastaju:

Seranovi – Sindelići, Pakov svet – Papijeva ekipa (Španija), Žene sa Dedinja (iz Amsterdama), Terapija (Izrael), Dama bez blama (Nemačka), Moja pravila u kuhinji (Australija), ER – Hitna služba (Warner – USA). Moram priznati da kvalitet koji smo videli opravdava izbor, mada je u prevodu nešto definitivno izgubljeno. Naša tradicija produkcije dramskog programa postavila je visoke standarde i mi imamo publiku koja ima izgrađen ukus. Verujem da se od repriza ne može živeti, ali ako je neko spreman da kupuje strane scenarije zašto nije spreman da plaća domaće autore? Prvi logičan odgovor bi bio da je ponuda loša, da ljudi ne pišu drame pogodne za TV adaptaciju, što mi se čini manje verovatno. Drugi razlozi su očigledno jači – nisu logični i tiču se komplikovanih odnosa ovdašnjih televizija i produkcijskih kuća. Domaće serije su kao i gledaoci žrtve trange-frange ekonomije i uvoznčkog lobija. Tako smo dobili genetski modifikovane serije – divnog ukusa, lakog humora, politički korektne i sa lepim krajem. Imamo i one originalne, naše – gde se bavimo slavnom istorijom. Nemamo domaće drame i serije gde bi mlađi autori dali pogled na našu stvarnost, onako kako ga daju u pozorišnim predstavama ili filmovima. To izgleda nikoga ne zanima.

DRAGAN ILIĆ

Kulturno mapiranje Vojvodine (3)

Duh ravničarskog weltschmerza

književnost – pozorište – film

05 • 12 • 13 VREME

Panonski splin i odmetništvo od kanona

Vojvođanska književnost kao “nacionalna” ne postoji niti će postojati jer nema vojvođanske etničke nacije, a pogotovo ne vojvođanskog jezika, tako da nema sumnje da se u Vojvodini stvara srpska, mađarska, slovačka etc. književnost, ali istovremeno i sasvim nedvosmisleno postoji i izvestan “značenjski višak”, izvesna jaka – istorijski i kulturološki uslovljena – specifičnost koja čini suvislom i opravdanom priču o vojvođanskoj književnoj sceni kao o fenomenu za sebe. Fenomenu koji, dakako, živi prožet sa drugima kojima ravnopravno pripada, a ne u izolaciji od bilo koga ili čega, sa bilo koje obale bilo koje reke. Ne bi ni valjalo da je drugačije

Postoji li “savremena vojvođanska književnost”? Pitanje je zapravo retoričko, ali oprez svejedno nije suvišan, jer vas na toj krivini čekaju svi oni nesnosni koliko i neizbežni prigovori: nema “vojvođanske književnosti” nego se radi o nacionalnim književnostima (srpskoj, mađarskoj, slovačkoj etc.) podeljenim po kriterijumu jezika izražavanja, a vojvođanska zavičajnost pisaca je tu sekundarna stvar. Razume se da je to sasvim tačno i potpuno netačno u isto vreme: vojvođanska književnost kao “nacionalna” zaista ne postoji niti će postojati jer nema vojvođanske etničke nacije a pogotovo ne vojvođanskog jezika, tako da nema sumnje da se u Vojvodini stvara srpska, mađarska, slovačka etc. književnost, ali istovremeno i sasvim nedvosmisleno postoji i izvestan “značenjski višak”, izvesna jaka – istorijski i kulturološki uslovljena – specifičnost koja čini suvislom i opravdanom priču o vojvođanskoj književnoj sceni kao o fenomenu za sebe. Fenomenu koji, dakako, živi prožet sa drugima kojima ravnopravno pripada, a ne u izolaciji od bilo

Struganje mašte, kolaž Vujice Rešina Tucića, 1971.

koga ili čega, sa bilo koje obale bilo koje reke. Ne bi ni valjalo da je drugačije.

Srpska književnost koja se (danas) stvara u Vojvodini nesumnjivo “stoji na ramenima divova”; ako i ne idemo u dalju prošlost, ako pustimo sada po strani jednog Steriju ili Zmaja, svakako ne možemo izbeći Crnjanskog, Kiša ili Aleksandra Tišmu. Bez ta tri najjača “potporna stuba” (te mnogih koji ih prate) zapravo je sasvim besmisleno i neizvedivo relevantno raspravljati o literaturi srpskog (ili srpskohrvatskog) jezika kao takvoj, a kamoli o onoj koja je još i dodatno osenčena nijansama panonskog podneblja.

Novosadska književna scena nesumnjivo prednjači u svakom smislu, što je i prirodno utoliko što je Novi Sad jedan od četiri-pet ključnih izdavačkih, literarnih, akademskih i pozorišnih centara u kontekstu cele Jugoslavije, a kamoli na suženom prostoru Srbije, gde je (nesrazмерно svojim relativno skromnim gabaritima) gotovo ravnopravan partner četiri puta većem Beogradu, a daleko, daleko ispred prvog sledećeg centra – koji god to mogao biti.

Tri srca junačka

Književnost Miloša Crnjanskog (1893–1977), Danila Kiša (1935–1989) i Aleksandra Tišme (1924–2003) šira je, naravno, u svakom smislu od Vojvodine, ali s druge strane u opusima i poetikama sve trojice ima nečeg nesumnjivo vojvodanskog i panonskog

I ma onaj lik iz *Foliranata* Mome Kapora koji voli da ponavlja “Banat, Srem i Bačka – tri srca junačka”. Kad razmišljam o *ad hoc* impresionističkom trilingu ključnih (modernih) klasika književnosti Vojvodine, a mislim, naravno, na Crnjanskog, Kiša i Tišmu, nameće mi se sama od sebe ta rima, mada se, naravno, ne može napraviti manevar po kojem bi svaki od njih “imao” baš po jednu od pomenutih regija. Uostalom, Crnjanski, Kiš i Tišma ionako su širi i od cijele Vojvodine, njihov “metafizički zavičaj” prije je ogromna mitska Panonija. Lakše je svakom od njih, međutim, pripisati drugu državu rođenja. To već faktografski može da stoji, mada je kod dvojice mlađih riječ o istoj državi sa drukčijim imenom. Crnjanski je, naime, rođen u Austrougarskoj, Aleksandar Tišma u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, dok je Danilo Kiš rođen u Kraljevini Jugoslaviji. O “vojvodanstvu” svakog od njih trojice vrijedilo bi napisati golemu monografiju; ipak, ono što slijedi ovdje je tek nepretenciozan niz prvih vrlo subjektivnih asocijacija.

CRNJANSKI, STRAŽILOVO

Svi kojima naša poezija nešto znači znaju, naravno, za tu pjesmu i te stihove:

“Lutam još, vitak, sa srebrnim lukom,
rascvetane trešnje, iz zaseda mamim,
ali, iza gora, zavičaj već slutim,
gde ću smeh, pod jablanovima samim,
da sahranim.

I ovde, proletnje več
za mene je hladno,
kao da, dolinom, tajno, Dunav teče
A, gde oblaci silaze Arnu na dno
i trepte, uvis, zelenila tvrda,
vidim most što vodi, nad vidikom,
u tešku tamu Fruškog brda. (...)”

Ako pođemo od prvih, najbanalnijih i najtemeljnijih, asocijativnih bljeskova, pjesma je vojvodanska toponimski, od naslovnog Stražilova, preko Dunava i Fruškog brda, do kasnijeg “sremskog vinograda”.

(“Drhtim, još vitak, od reka i nebesa.
Milujem vazduh, poslednjom snagom i nadom,
ali, svisnuću, to i ovde slutim,
za gomilom onom, jednom, davno, mladom,
pod sremskim vinogradom.”)

Poslije još koji put sine u stihovima Fruška gora dok se na samom kraju ne – multiplikuje:

“I, tako, bez mora,
preliću život naš, zorama Fruških gora,
I, tako, bez pića,
igraču, do smrti, skokom, sretnih, pijanih, bića.

Slobodan Tišma

foto: Miljan Perunović

Još od šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog veka, možda najvitalniji deo novosadske književne scene (pesničke naročito) onaj je koji je uronjen u maticu raznih izrazito modernističkih, (neo)avangardističkih i eksperimentalnih pokreta i struja. Dva vodeća novosadska “princa avangarde”, obojica nažalost preminuli u ranim godinama XXI veka, i obojica formativno Zrenjaninci, bili su Vojislav Despotov i Vujica Rešin Tucić. Njihova je pesnička (esejistička, performerska, prevodilačka...) slava do danas nepotamnела svugde gde se piše i čita na ovom jeziku, a nasleđe dragoceno i nepregledno, ne samo u obliku njihovog dela nego (bar) toliko i u vidu generalno

Miloš Crnjanski, 1914.

Lutam, još, vitak, sa šapatom strašnim
i otoresam članke, smehom prelive-
ne, ali, polako, tragom svojim, slutim,
tišina će stići, kad sve ovo svene,
i mene, i mene.”

Zore Fruških gora ukazuju se ovdje kao višestruko ishodište, ishodište ove pjesme, ishodište poezije Miloša Crnjanskog, pa i ishodište života njegovog. Ta gora koju gorom (a ne brdom, kao na početku pjesme) čini samo to što se nalazi usred goleme vojvođanske ravnice, mjesto je na kojem se prelijeva život – sve do smrti. *Stražilovo* je vjerovatno ne samo najvojvođanskija pjesma Miloša Crnjanskog, nego po svojoj prilici i najemblematiskija vojvođanska pjesma uopšte.

KIŠ – PEŠČANIK, ANTROPOLOGIJA

Danila Kiša za Vojvodinu veže najprije mjesto rođenja: Subotica. Veže ga zatim i grad njegovog ranog djetinjstva: Novi Sad. U Novom Sadu je bila ona famozna ulica divljih kesteno-va sjećanjem na koju započinju *Rani jadi*. Ima Novog Sada i u romanu *Bašta, pepeo*, ima ga i u nekim pričama (recimo, *Knjiga kraljeva i budala* u kojoj se pominju i neki novosadski toponimi poput Katoličke porte), no ipak je među Kišovim djelima *Peščanik* najviše vojvođanski, najviše panonski. O tome je i Kiš u svojim intervjuima lijepo govorio, primjerice u čuvenom razgovoru s Borom Krivokapićem: “Reč antropološki upotrebio sam ovde, a povodom *Peščanika*, u njenom leksikološkom značenju nauke o čoveku uopšte, a mogao sam upotrebiti i neko od determinantnih značenja te reči kao: paleološki, paleografski ili ponajpre ontološki roman. Rečju antropološki, koja dakle sadrži u sebi i gore navedene determinante, hteo sam da ukážem na strukturalnu višeslojnost *Peščanika*, na geološke i paleontološke slojeve koji se u njemu ukazuju, na činjenicu, najzad, da je taj roman pisan sa izvesnom kvazinaučnom akribijom, na osnovu dokumenata, na osnovu istraživanja starih rukopisa i materijalne kulture jednog ‘potonulog sveta’. Sagledani u ovom svetlu, predmeti i stvari koji se pomalaju iz *Peščanika*, iz dubokih peščanih naslaga na dnu presahlog Panonskog mora, zadobijaju svoje pravo značenje (...) Predmeti u *Peščaniku* jesu, pak, iskopine. Eto, to znači antropološki. Time sam još hteo da kažem da sam pisao ne samo o jednom ‘jučerašnjem svetu’, nego i o jednom potonulom svetu. Panonsko more tu je samo metafora, čini mi se dalekosežna po smisao ovog romana. *Antropološki* znači još i to, kao što sam već na jednom mestu rekao,

izrazito modernog literarnog duha koji je na sceni trajno prisutan, i to ne tek kao marginalni eksces, nego kao manje ili više centralni tok žive i vredne literarne produkcije. Negde pomalo po strani, da bi se tek danas počelo shvatati sa kako ozbiljnom zaostavštinom iza sebe, bio je tu sve vreme i takođe nedavno preminuli Branko Andrić Andrla, osebujuan gotovo kao nekakav “NS Ian Dury”, “iščašeni” pripovedač, pesnik i vođa kvazi-džez (a suštinski, puhom pankerske) formacije Imperium of Jazz.

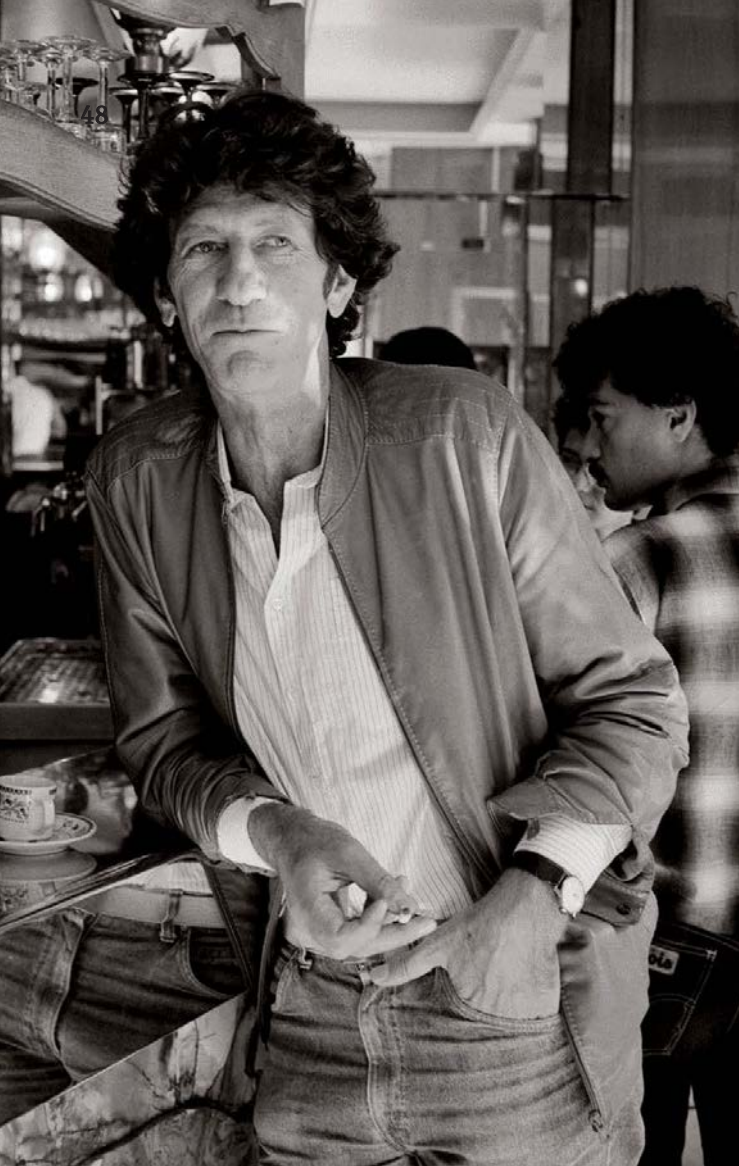
Ravnopravni su-kreatori i dakako survivori tog “herojskog doba” i dalje su među najvažnijim piscima koji žive i rade u Novom Sadu, poput pesnika i esejiste

Vladimira Kopicla, suptilnog opservatora, ironičara-oniričara i neumornog jezičkog inventora, braće Božidara i Miroslava Mandića, ili pak Slobodana Tišme, čoveka koji je iz likovnjačko-performerskog i rokenrol sveta, preko osebujuće poezije, u poslednjih desetak godina dospao u žižu interesovanja kao prozaista, najpre izvanrednom zbirkom *Urvidek*, a najviše romanom *Bernardijeva soba*.

Ime i delo Slobodana Tišme (nije u srodstvu sa starijim prezimenjakom) možda su najbolji povod da se spomene kako je taj isti, ili svakako srodan, duh inovatorske i eksperimentatorske odvažnosti i zaigranosti zapravo multidisciplinarno obeležje kreativno najpotentnijih

ogranaka novosadske umetničke scene: od likovne (primeri je bezbroj, a danas srećom odlično radi Muzej savremene umetnosti Vojvodine, koji je svima postao neka vrsta “krova nad glavom”), preko filmske (Žilnik i krug oko njega), pa sve do muzičke (Boris Kovač, Stevan Kovač Tickmayer, Branka Parlić, džezeri, a u rokenrolu ponajviše bezbrojni postpunkeri kao zapanjujuće dominantan deo scene). To što se povremeno ista imena pojavljuju u po dva, pa i tri različita umetnička medijuma samo pokazuje koliko je ta scena zapravo od zajedničkog korena.

Nije nikakvo čudo što se baš u takvom okruženju nekako najjače “primio” i virus književnog postmodernizma iz

Danilo Kiš, 1985.

foto: Martine Franck

da sam jednoj paleontološkoj stvarnosti prišao sa naučnom akribijom, ali kao romansijer, slično Fon Denikenu! Razumete šta hoću da kažem: nenaučne sam činjenice, u nedostatku materijalnih dokaza, prezentirao kao pozitivna 'naučna' otkrića. Pokušao sam, dakle, denikenovski, na osnovu jednog pisma, koje kao da je izvađeno sa dna Panonskog mora, da rekonstruišem čitav jedan svet..." Kišov doživljaj Panonije, pa onda i Vojvodine kao njenog dijela, manje je vezan za svakodnevicu, a više za mitsko, za arhetipsko. U *Ranim jadima*, a djelomično i u romanu *Bašta, pepeo* to ima veze sa djetinjstvom kao nekom vrstom intimne utopije, dok u *Peščaniku* to ide ka antropologiji, u specifičnom kišovskom smislu, dakako. Vojvodina svakodnevnog života ponekad se tek nasluti, kao, recimo, u pomenutoj vinjetici iz priče *Knjiga kraljeva i budala*. Takva Vojvodina i takav Novi Sad mnogo su više domen trećeg klasika književnosti Vojvodine.

TIŠMA – GRAD DUHOVA

Naslov prikaza američkog izdanja Tišmine *Knjige o Blamu* u "Njujork tajmsu" jest *Grad duhova*. Ne pominjem slučajno ovaj prikaz. Važan je tu "Njujork tajms", naravno, ali važnije je da je autor prikaza Lari Vulf, sjajni historičar i pisac magistralne knjige *Izmišljanje Istočne Evrope*. Njegov interes za Tišmu nije pomoćarski, a njegovi uvidi, iz perspektive zainteresovanog i upućenog stranca, su izuzetno indikativni. Vulf zna da je Tišma pisac Novog Sada, no zna također i da čitaocima "Njujork tajmsa" ime tog grada i ne govori previše. U tom kontekstu, Vulf nalazi efektnan način da Novi Sad predstavi te veli: "Novi Sad je američkoj javnosti vjerovatno najpoznatiji kao rodni grad Monike

osamdesetih, i što mu je deo NS scene nekako ostao poetički najverniji do danas, svako na svoj način: Đorđe Pisarev u "aleksandrijskom" smislu, Sava Damjanov kroz poigravanje sa srpskom književnom tradicijom kao i sa erotizmom, kalamburom i mešanjem "opscenog" jezika u, gle, suštinski eruditsku prozu. U tu je matricu iz svog pravca bio ušao i Franja Petrinović, mada se u novijim knjigama (uglavnom srećno) donekle odmakao od te poetike u više "realističkom" pravcu, iskristalisavši se kao nekovrsni jetki hroničar novosadskih (ali i naših sveopštih...) godina propadanja. Među kritičarsko-esejističkim pratiocima tog naraštaja izdvojio se Svetislav Jovanov, ponajviše kao dramaturg i teatrolog.

Negde po strani od svih starijih i novijih izama, a štrpnuvši od svakog taman onoliko koliko mu može pametno poslužiti, stasao je Laslo Blašković, afirmisan najpre kao pesnik, a potom i kao vanserijski romanopisac, onaj čije se delo, ako se nastavi onako kako bi moglo i moralo,

nekako prirodno nameće kao ono koje nastavlja tamo gde je veliki Aleksandar Tišma stao – što, dakako, Blaškoviću ne nameće ama baš nikakve obaveze, ponajmanje poetičke, ali i posmatrač ima svaako pravo da to notira...

Formalno poetički "staromodnija", ali u onome što je radila svakako sjajna spisateljica, pre koji mesec preminula Milica Mičić Dimovska – bez obzira na silne nagrade za *Poslednje zanose MSS*, za života ipak negde nedovoljno uvažavana – stvorila je upečatljiv literarni svet malih, anonimnih junakinja novosadskog XX i XXI veka, žena u žrvnju između meljave velike Istorije i intimnih, porodičnih tragedija, nasilja i nerazumevanja. Ako joj ima smisla tražiti "poetičke sestre", to će najpre biti izvanredna Judita Šalgo, prerano preminula i otuda "nezaokruženog" opusa, ali autorka koja je o "Holokaustu i posledicama", ali i o savremenijoj stvarnosti, napisala stotine vanserijskih stranica koje prosto zovu na komparativno čitanje sa (pre svega) A. Tišmom i Vegelom,

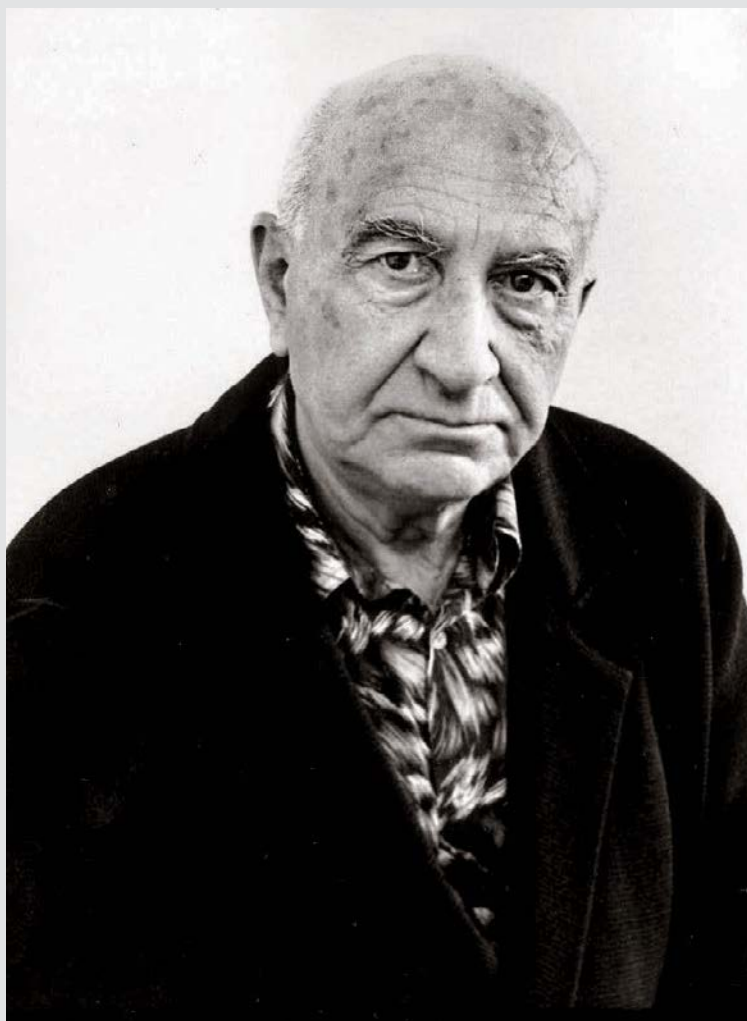
te Ljiljana Kaspar Jokić, koja je nekolikim svojim delima podobro uhvatila splin devedesetih, naročito onaj panonski.

Nove, nadolazeće generacije novosadskih pisaca najbolje se, bar za sada, pokazuju kao pesnici, a nekovrsni "frontmen" te scene je Siniša Tucić, autor nekoliko izvanrednih zbirki u kojima se o proteklom dvema decenijama našeg mučnog tumananja kroz bespuća i bezgaća povišesne zbiljnosti govori oporo, direktno i bez *femkanja*, a opet poetski snažno.

Omalen, ali snažan "kikindsko-mokrinski" krug nametnuo se kao po široj relevantnosti drugo kreativno žarište literarne Vojvodine danas, a njegov "papa" Srđan V. Tešin dobio je dostojnu mlađu braću u vidu Miće Vujičića i Srđana Srdića... U Zrenjaninu deluju, među ostalima, značajan i inventivan pesnik Radivoj Šajtinac i njegov sin Uglješa, zapažen kao prozaik, a još više kao autor nekoliko vrlo uspešnih dramskih komada (*Hadersfeld*, *Pravo na Rusa*, *Banat...*), dok je pančevački literarni krug jedan od nesumnjivo

Seleš – za koju se o tekstovima sportskih novinara govorilo da je emigrirala u Ameriku upravo zbog manjka teniskih terena u zavičaju. Uloga Novog Sada u evropskoj istoriji je ipak komplikovanija...” Onda Vulf iscrtava skicu za istorijski portret Novog Sada od habsburških vremena do socijalističke Jugoslavije. Cilj mu je, naravno, da čitaocu svog teksta predstavi scenu na kojoj se odvija radnja Tišmine *Knjige o Blamu*, ali i radnja lavovskog dijela Tišminog opusa, a to je upravo savremeni Novi Sad. Taj grad bio je za Tišmu i život i literatura. Ima ona karakteristična rečenica iz jednog njegovog intervjua koju ovdje vrijedi citirati: “Ceo život proveo sam u Novom Sadu i nisam odlazio u Beograd da bih nekoga cimao za rukav (...)” Iako izgovorena još za vrijeme postojanja “velike Jugoslavije”, ova rečenica dobro sublimira tipičnu novosadsku emociju spram Beograda danas, kad je Novi Sad drugi po veličini grad u državi i kad (što je, naravno, pretjerano) u rivalitetu i kompetitivnosti spram Beograda ponekad pokušava da imitira nekadašnji Zagreb. Iako izgovorena u intervjuu, pa je, dakle, bez nekih literarnih ambicija u užem smislu, sjajna je ova slika s cimanjem za rukav. Aleksandar Tišma je pisac savremenog Novog Sada, ali i pisac koji u drhtajima savremenosti prepoznaje, ako ništa u odjeku, tektonske poremećaje istorije, sve one silne duhove prošlih vremena koji se osjete u vizurama i fasadama, koji se naslućuju u vazduhu nekad pred oluju. I svjetovi o kojima su pisali Crnjanski, Kiš, pa i Tišma, polako prelaze u veliki svijet duhova, ali na tom svijetu će se i dalje napajati najbolji pisci Vojvodine, blagoslovljeni, kao rijetko gdje drugo, klasicima čije su baštine žive i vibrantne. ¶

MUHAREM BAZDULJ

Aleksandar Tišma, 1999.

foto: Ulla Montan

najrelevantnijih u zemlji i na područjima ovog našeg četvoroimenog jezika uopšte (Dragana Mladenović, Vule Žurić, Vasa Pavković, Nemanja Rotar, Edvard Jukić, Slobodan Bubnjević, Jasmina Topić, Dejan Čančarević...).

Nevolja sa prigodnim – i na svaki način okolnostima limitiranim – “panoramama” ove vrste je u tome što ne mogu da razložno pretenduju ni na privid, možda ni na okrajak “sveobuhvatnosti”: već smo pri kraju namenjenog nam prostora, a da je toliko toga pažnje vrednog što smo propustili da spomenemo (možda će biti i ljutnji, ali niko nije iz zle namere izostavljen...), i to samo kada je u pitanju literatura srpskog jezika, a gde su tek ostali?!

No, mora se još bar ovoliko reći. Laslo Vogel, pisac mađarskog jezika i kulture, ali i vojvođanskog, srpskog i jugoslovenskog istorijskog i kulturnog konteksta, danas je možda i najznačajniji živi pisac Vojvodine; odavno je to jasno, a biće valjda još jasnije kada se – ako se?! – i na srpskom pojavi njegov magistralni roman

Neoplanta. Kako god, Vogelova je literatura odavno i evropska književna činjenica, naročito na nemački govorećem području. Čudesni pesnik mađarskog jezika Oto Tolnai, danas Palićanin a nekada bitan akter NS scene, u svakom je smislu literarno blago Vojvodine (kojeg, kako to već biva, nisu svi baš svesni). Katalin Ladik, odavno već u Budimpešti, vodeća je akterka najboljih godina vojvođanske avangarde, naročito zaslužna za detabulizaciju erotskog jezika; u nekovrsnom izgnanstvu preminuli Janoš Siveri jedan je od “ukletih pesnika” koje su odnela Zla Vremena. Poslednjih se godina i po prevodima svojih romana na srpski-hrvatski pročula Subotičanka Ildiko Lovaš, autorka koja kroz svoje knjige varira subotički “pogranični splin”. Mlađi naraštaj vojvođanskih mađarskih pisaca, neuklopljen u svet “većinske” književnosti okruženja a odbojan prema “nacionalromantizmu” sopstvenog nacionalnog mejnstrima i zrelo svestan sopstvene – koliko nezahvalne toliko i podsticajne – pozicije

“negde između” (često i bukvalno, jer su i sami pomalo tu, a pomalo u emigraciji), danas je jedno od ključnih kreativnih žarišta književne Vojvodine. Među najbitnijim imenima tu se ističu Roland Orčik, Atila Širbik i Đerđ Serbhorvat.

Staćemo ovde, jer se negde mora stati. Piše se, naravno, danas u Vojvodini i neka sasvim drugačija literatura od one kojoj je u ovom tekstu data prednost, i neka se piše, nema suvišnih cvetova u božijoj bašti... Ali, zašto ne istaći ono što je najbolje, najkreativnije, ono što Vojvodinu ne vidi i ne čuva kao – bilo kakav i bilo čiji – etnorezervat, nego kao panonsku, srednjoevropsku, slovensku, srpsku, mađarsku etc. regiju slobodnih različitosti? Dobra književnost ne ide niz dlaku našim predubedenjima, koja god da su: ona ih naprotiv veselo subvertira, kao što podriva i sve drugo što je izgubilo smisao, ili ga nikada nije ni imalo. A takva se dobra književnost piše i pisaće se u Vojvodini, svemu i svima uprkos. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Pozorište na tlu Vojvo

Kratak izlet kroz istoriju

Vojvođanska istorijska vetrometina na kojoj su političke interese imali Mađari, Nemci, Rusi, Francuzi, a na kojoj su se našli Srbi, Hrvati, Slovaci, Rumuni, Bunjevci, Rusini i drugi, tokom vekova je postala svojevrstan alhemičarski kazan u kojem je nastajala teatarska legura dovoljno moćna da iznedri stožernu pozorišnu instituciju srpskog teatarskog života, ali i da van Vojvodine širi kreativne uticaje

Piše:
**Aleksandar
Milosavljević**

kojoj su političke interese imali Mađari, Nemci, Rusi, Francuzi, a na kojoj su se našli Srbi, Hrvati, Ukrajinci, Slovaci, Rumuni, Bunjevci, Rusini..., tokom vekova je postala svojevrstan alhemičarski kazan u

Za početke oblikovanja teatarske tradicije karakteristične za Vojvodinu bitna je činjenica da su se na tom terenu, razume se iz geopolitičkih razloga, mešali narodi, vere, jezici i tradicije. Vetrometina na

kojem je nastajala teatarska legura dovoljno moćna da iznedri stožernu pozorišnu instituciju srpskog teatarskog života, ali i da van Vojvodine širi kreativne uticaje.

Tako su u Vojvodini delovala uticajna jezuitska pozorišta, ove krajeve su pohodili ruski pravoslavni prosvetitelji, tu su u talasima seoba pribežište pronalazili iseljenici iz porobljene Srbije, ovde je postepeno formirano građanstvo koje će za samo sto godina stasati u pokret dovoljno snažan da bude finansijska i intelektualna baza nastajuće srpske države, u koju ustanicima nisu slati samo naoružanje i finansijska potpora nego i koncept zamajca za nastanak institucija moderne evropske države.

PRVI KORACI

Tragovi žonglersko-muzikantsko-glumačkih družina koje su za sobom ostavili putujući zabavljači – skomrasi, mešali su se s tradicijom edukativnih vertepa – nedovoljno istraženih kombinacija sakralnih i folklornih elemenata spojenih u prizore iz Hristovog života (rođenje Isusovo i epizoda s tri Mudraca), izvođenih na način koji je ukazivao na daleke odjeke paganskih rituala. Tradicija vertepa na tlu Vojvodine, živa bezmalo do danas, bila je snažno obojena ukrajinsko-ruskim uticajima. Ova scenska forma, bogata folklornim motivima, s kostimiranim akterima, koncem XVII veka je preoblikovana

dine

Srpsko narodno pozorište, Novi Sad

Da su se na prostoru današnje Vojvodine igrale i gledale pozorišne predstave još u vreme antike, svedoče tragovi građevina rimskog pozorišta i numeracije od slonove kosti koje su gledaocima ukazivale na red i mesto s kojeg će u amfiteatru posmatrati predstavu. Nađeni su na arheološkom lokalitetu Sirmijum, u okolini Sremske Mitrovice, a datovani su u drugu polovinu trećeg veka.

Povest modernog vojvođanskog teatra određena je zbivanjima od kraja XVII veka do danas. Uslovljena istorijskim okolnostima, pozorišna istorija Vojvodine izuzetno je bogata i nesrazmerno bremenitija događajima, znamenitim ličnostima, dramskim i pozorišnim delima od ostatka današnje Srbije.

U Vojvodini danas radi 13 profesionalnih pozorišta: predstave šest pozorišta su na srpskom jeziku, jednog na mađarskom, jedno pozorište ima predstave i na srpskom i na mađarskom, a po jedno na slovačkom, rumunskom i rusinskom jeziku.

O istoriji pozorišta i drame u Vojvodini, i o pozorišnoj Vojvodini danas, piše za “Vreme” Aleksandar Milosavljević, teatrolog i upravnik Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada

u školske igrokaze sremskokarlovačkih i petrovaradinskih đaka, da bi dobila još upečatljiviji umetnički smisao u predstavama diletanata koji će početkom XVIII stoleća oformiti prve profesionalne pozorišne družine.

Folklor se tako sjedinjavao s hrišćanskom doktrinom, a u konkretnim predstavama, prikazivanim u tek osnovanim školama, na otvorenim prostorima i salama kafana, odmeravana je snaga uticaja jezuitske ideje unijačenja i slovenske odbrane pravoslavnih interesa, ali i odnosa neprosvećenog nižeg klera i intelektualne građanske elite. Arbitarna tom polju najčešće je bila birokratska ugarska administracija, no s vremenom je, srazmerno povećanju materijalnog bogatstva, jačao i uticaj vojvođanskog trgovačkog staleža.

U tom kontekstu nastaje *Traedokomedija* (oko 1699–1755) ukrajinskog prosvetitelja Manuila Kozačinskog. U *Maloj istoriji srpskog pozorišta* Petar Marjanović veli: “Prva novovremena srpska pozorišna predstava u XVIII veku bila je tzv. školska drama. U

Sremskim Karlovcima, religijskom i kulturnom centru Srba u Carevini Austriji, na Vidovdan 15/26. juna 1734. godine, izvedena je *Traedokomedija* Kozačinskog, kojom počinju i novija dramska književnost i pozorište u Srba.”

Snažan impuls osnivanju privatnih pozorišnih družina koje će prikazivati predstave na srpskom dala su sve češća gostovanja mađarskih i nemačkih pozorišta, intenzivirana s početka XIX veka. Uspostavljanje protivteže političkom uticaju koji su šireni u Vojvodini posredstvom teataru a u korist nemačkog i mađarskog stanovništva, bio je motiv inicijatorima osnivanja “nacionalnog mezimčeta” – Srpskog narodnog pozorišta.

INSTITUCIJE

Beležeći povest SNP-a Milena Leskovic zapisuje: “Srpsko narodno pozorište je osnovano 16/28. jula 1861. u Novom Sadu, u tadašnjoj Carevini Austriji (od 1867. Austrougarska monarhija). Pozorište je osnivano u vreme buđenja nacionalne svesti i borbe za nacionalnu

slobodu. U to doba u Novom Sadu većina žitelja je srpske narodnosti, veliki broj je visokoobrazovan, tri četvrtine imanja i trgovina bili su u rukama Srba, tako da nije slučajno što je u Novom Sadu osnovano SNP. Gostovanje pozorišne družine Jovana Kneževića 1860. podstaklo je Jovana Đorđevića da napiše više članaka u ‘Srbskom dnevniku’ o nužnosti osnivanja SNP-a. Pripreme oko osnivanja vršili su Svetozar Miletić, Stefan Branovački, Jovan Đorđević i Jovan Jovanović, potonji Zmaj. SNP je osnovano na sednici Srpske čitaonice kojom je predsedavao Svetozar Miletić, prvenstveno kao nacionalna ustanova koja je imala zadatak da putem dramske književnosti i glumačke umetnosti prenosi srpsku reč i istoriju, da budi nacionalnu svest i podiže kulturni nivo Srba i time pruži otpor bečkoj i peštanskoj vlasti. Prvi upravnik bio je Jovan Đorđević, koji je na toj funkciji ostao do 1867. kada se odazvao pozivu kneza Mihaila i sa polovinom glumaca otišao u Beograd i osnovao Narodno pozorište. Na

Đorđevićovo mesto došao je Antonije Hadžić. Prva predstava bila je *Prijatelji* Lazara Lazarevića i *Muški metod i ženska majstorija* Lajoša Kevera 23. jula / 4. avgusta 1861."

Gostovanja mađarskih, nemačkih i drugih putujućih teatarara po Vojvodini provocirala su potrebu podizanja pozorišnih zdanja i adaptaciju postojećih objekata za potrebe teatra. Tako je, zapisuje Radonjić, "1839. godine, u Velikom Bečkereku (danas Zrenjaninu, prim. A. M.) adaptirana zgrada bivšeg žitnog magacina, u Subotici je nova pozorišna zgrada podignuta 1854, Srpsko narodno pozorište, za 20.000 forinti otkupljuje 1872. tzv. Gradsku dvoranu i adaptira je za svoje potrebe, Sombor podiže zgradu 1882." Slavni veleposednik Laza Dunderski SNP-u 1895. godine daruje pozorišnu zgradu, poznatu kao Dunderskovo pozorište, no ona 1928. strada u požaru.

REPERTOAR

Procvat srpskog pozorišta, te nastanak teatarskih zgrada, daće nov impuls razvoju pozorišta i na jezicima drugih nacionalnosti, ponajpre mađarske i nemačke, ali i slovačke, rumunske, rusinske...

S druge strane, Vojvodina, u kojoj se uveliko prikazuju predstave nastale po prevodima svetskih klasika – Šekspira, Molijera, Goldonija, Šilera, Getea, Gogolja, Ibzena, Vajlda, Hauptmana, Čehova... – postaje izvoriste dramske književnosti na srpskom jeziku. Tu svoja dela pišu Stefan Stefanović (1805–1826), Lazar Lazarević Stariji (1805–1845), Kosta Trifković (1843–1875) Jovan Sterija Popović (1806–1856), Đura Jakšić (1832–1878), Laza Kostić (1841–1910), Atanasije Nikolić (1803–1882), Jovan Subotić (1817–1886), Đorđe Maletić (1816–1888), Ilija Okrugić – Sremac (1827–1897)... U Vojvodini će, u jednom trenutku svoje zlehude čergarske sudbine, utočište pronaći i Joakim Vujić, otac srpskog teatra, prevodeći nemačke drame, pišući posrbe (adaptacije stranih drama, prilagođene mentalitetu i tipičnim likovima ovog podneblja) i organizujući pozorišne prestave.

Na ovim elemenatima je, pored ostalog, sazdana tradicija koju danas baštini teatarski život Vojvodine. ¶

Teatarska scena danas

Najprominentniji pozorišni centri Vojvodine danas su Novi Sad, Subotica, Sombor i Zrenjanin.

U ovim gradovima ne samo da je koncentrisan najveći broj relevantnih teatarskih institucija nego su i tamošnja pozorišta najuspešnija – u pokrajinskim okvirima i kontekstu teatarskog života Republike Srbije. Ne računajući Beograd

Jedan od elemenata koji je obeležio period formiranja teatarskog života Vojvodine, njen multinacionalni karakter, i danas određuje kvalitet ovdašnje pozorišne stvarnosti.

Razlika je samo u činjenici da srpski narod više nije nacionalna manjina, što je bio slučaj u vreme kad su ovi krajevi pripadali Ugarskoj, tj. Austrougarskoj. Tada je dominantan zadatak teatra bio afirmacija nacionalnih vrednosti, jezika i kulture onih kojima se glumci obraćaju sa scene.

Danas, u kontekstu uvažavanja principa multikulturalizma, vojvođanska pozorišta igrajući na srpskom jeziku više nemaju primarni zadatak da se bore za očuvanje nacionalnog identiteta, a nacionalne manjine iskazuju kulturne osobenosti,

tradiciju i teatarsku kreativnost i kroz pozorišnu umetnost – najčešće u amaterskim, ali i u profesionalnim okolnostima.

Najprominentniji pozorišni centri Vojvodine danas su Novi Sad, Subotica, Sombor i Zrenjanin. U ovim gradovima ne samo da je koncentrisan najveći broj relevantnih teatarskih institucija nego su i tamošnja pozorišta najuspešnija – u pokrajinskim okvirima i kontekstu teatarskog života Republike Srbije. Ne računajući Beograd.

NOVI SAD

U Novom Sadu su locirani i Sterijino pozorje, Akademija umetnosti, Pozorišni muzej Vojvodine, Újvidéki színház/Novosadsko pozorište, Pozorište mladih,

Iz opere *Mileva*, SNP

Internacionalni festival alternativnog i novog teatra, Udruženja dramskih i baletskih umetnika Vojvodine, Zajednica profesionalnih pozorišta Vojvodine, a tu deluju i mnoge teatarske trupe, organizacije i privatna pozorišta.

Újvidéki színház je jedan od najboljih teataru u Srbiji, neguje provokativan i ambiciozan repertoar, ne ustežući se da na maloj sceni postavlja i mjuzikle. Odlikuje ga naglašeno poštovanje i talentovan glumački ansambl, regrutovan s odseka za glumu na mađarskom Akademije umetnosti. Jezik nije barijera koja bi ometala uspehe Újvidéki színháza. Gotovo su redovno učesnici domaćih relevantnih festivala, a uspešno reprezentuju Srbiju i na inostranim gostovanjima.

Uprkos nepovoljnim radnim uslovima

i čestim promenama upravnika, razapeto između repertoara za decu, omladinu i odrasle, Pozorište mladih najveće uspehe najčešće postiže predstavama za najmlađe.

Internacionalni festival alternativnog i novog teatra, izrastao iz bogate tradicije alternativnog pristupa umetnosti čija je adresa – inače ugledna u jugoslovenskim relacijama – nekadašnja Tribina mladih a docnije Kulturni centar Novog Sada, stekao je status institucije koja verifikuje domaću alternativnu i u Novi Sad dovodi značajna imena međunarodne scene.

Nakon konfuzije nastale raspadom Jugoslavije, kada je uspostavljen novi okvir za reprezentovanje najkvalitetnije domaće dramske i teatarske produkcije, Sterijino pozorje je započelo nove borbe za definisanje vlastite festivalske koncepcije, a u nameri da očuva autoritet verifikatora onoga što je najbolje u našem teatru i prikaže inostrane predstave koje bi bile inspiracija domaćim stvaraocima.

Bez izloženog prostora u kojem bi javnost bila upoznata s bogatim zbirkama, Pozorišni muzej Vojvodine jedan je od najagilnijih izdavača teatrološke publicistike u nas.

SUBOTICA

S Pozorištem "Kosztolányi Dezső", Međunarodnim festivalom pozorišta za decu, Dečjim pozorištem/Dečjim kazalištem/Gyermeksínház, i na prvom mestu Narodnim pozorištem/Narodnim kazalištem/Nepszínház, Subotica je drugi po značaju vojvođanski teatarski centar. Posebno valja skrenuti pažnju na "Kosztolányi Dezső", koji se provokativnošću, beskompromisnim umetničkim angažmanom i kvalitetom probio u vrh teatarskog života Srbije.

U Vojvodini se, kroz rad teataru za decu

i lutkarstvo, posebna briga poklanja edukaciji mlade publike, što se jasno očituje u radu Dečjeg pozorišta/Dečjeg kazališta/Gyermeksínház i Međunarodnog festivala pozorišta za decu.

SOMBOR

Iako je Sombor tradicionalno značajno kulturno središte i Vojvodine i Srbije, u njemu postoji samo jedan teatar – Narodno pozorište. No i ono je dovoljno da Sombor učini jednom od prestonica ovdašnjeg teatarskog života. Kontinuirano održavanje visokog nivoa produkcije, mnoge kultne predstave, negovanje odličnog ansambla i valjan izbor umetničkih saradnika, te uspesi potvrđeni na festivalima i gostovanjima, pozicioniraju ovaj teatar u sam vrh našeg teataru.

ZRENJANIN

Visok kvalitet decenijama uspešno održava i zrenjaninsko Narodno pozorište "Toša Jovanović", i to u oba repertoarska toka – predstavama za odrasle i onima s lutkarske scene, jedne od relevantnijih lutkarskih adresa regiona. Davno uspostavljen kvalitet, obezbeđen promišljeno odabranim saradnicima te pouzdanim ansamblom glumaca i animatora, proveravan je ambicioznim projektima, ali i statusom pouzdanog domaćina Festivala profesionalnih pozorišta Vojvodine, najstarijeg teatarskog festivala nekadašnje Jugoslavije.

Status i ugled

Osnovano 1861. godine, Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu najstarija je profesionalna teatarska institucija u Srbiji koja kontinuirano radi od svog osnivanja

S tožerna teatarska institucija Pokrajine je Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu, jedino vojvođansko pozorište sa dramskim, operskim i baletskim ansamblom. Srpsko narodno pozorište je inicijator osnivanja drugih kulturnih institucija u Vojvodini: "Sterijinog pozorja", Akademije umetnosti i Pozorišnog muzeja Vojvodine

Prvi upravnik Srpskog narodnog pozorišta bio je Jovan Đorđević. Glumci Srpskog narodnog pozorišta su velika imena našeg glumišta: Dimitrije Ružić, Laza Telečki, Miša Dimitrijević, Ilija Stanojević, Dimitrije Spasić, Milka Grgurova, Draginja Ružić, Draga Spasić, a pre svih – Pera Dobrinović.

U sadašnjoj zgradi, na Pozorišnom trgu, SNP se nalazi od 1981. godine. Na površini od 24.000 m², ima tri scene: "Jovan Đorđević", "Pera Dobrinović" i Kamernu scenu, i radionice za izradu teškog dekora. Trenutno, na tri scene, SNP ima na repertoaru 31 dramsku, 15 operskih i 11 baletskih predstava.

Od ovog aprila Srpsko narodno pozorište i zvanično ima status institucije kulture od nacionalnog značaja, mada je SNP uvek funkcionisalo kao institucija od nacionalnog značaja s obzirom da je ono najstarija profesionalna teatarska institucija koja kontinuirano radi od osnivanja 1861, kaže za "Vreme" Aleksandar Milosavljević, upravnik ove kuće. Takav ugled određuje repertoarsku koncepciju: "Pošto imamo tri umetničke jedinice i subvencije osnivača, jasno je da SNP ne sme biti prepušteno pogubnoj komercijalizaciji. Naravno da treba da ostvarujemo što veću zaradu od prodaje ulaznica, ali ne po cenu proizvodnje jeftine zabave. Predstave SNP-a moraju da budu umetnički relevantne, ali i da komuniciraju s publikom. Zato svaka umetnička jedinica SNP-a neguje i repertoarski tok koji uvažava potrebu umetnika da istražuju. Otuda *Nahod Simeon*, *Brod za lutke*, *Nasrtaji na njen život*, *Galeb*, opera *Mileva* i predstave Foruma za novi ples Baleta SNP-a. Zanimljivo je da su, iako 'eksperimentalne', gotovo sve pomenute predstave hitovi, mada su to i *Sluga dvaju gospodara*, *Seobe*, *Je li bilo kneževe večere*, *Greta – stranica 89*, *UJEŽ*, *Zdrav(o) život(e)*, *Kome verujete?*, *Godu na usijanom limenom krovu*, *Džandrljiv muž*, zatim baleti *Krcko Oraščić*, *Žizela*, *Uspavana lepotica*, *Labudovo jezero*, *Don Kihot*, i opere *Seviljski berberin*, *Rigoletto*, *Nabuko*, *Pozorišne zgode i nezgode*, *Don Đovani*. Odnedavno to je i dramska predstava *Bogojavljenka noć* u režiji Egona Savina, a uveren sam da ta sudbina čeka i naše naredne predstave: *Gospođu ministarku*

koju režira Radoslav Milenković, operu *Simon Bokanegra* pod dirigentskom palicom Aleksandra Kojića i u režiji Katerine Panti Liberovići, te balet *Romeo i Julija* u koreografiji Konstantina Kostjukova. Ovakvim repertoarom, otvarajući prostor savremenom senzibilitetu, čuvamo formiranu i privlačimo novu publiku, a to činimo i akcijama kakva je *Otvorena vrata Pozorišta*, kojom upoznajemo mlade s onim što se dešava iza kulisa."

SNP je član Evropske teatarske konvencije, što mu je omogućilo otvaranje i saradnju sa inostranim pozorišnim kućama. "Pozorište koje se zatvori u vlastite okvire, koje prikazuje predstave samo svojoj publici i oslanja se isključivo na vlastite

umetnike, doživljava sudbinu zamandaljene prostorije u koju ne ulazi čist vazduh, sveže ideje", kaže Aleksandar Milosavljević. "U ETC-u smo učestvovali u različitim projektima – od razmene predstava, dramaturga i drama, do organizovanja festivala 'Orient Ekspres', koji je povezao Tursku, Rumuniju, Srbiju, Hrvatsku i Nemačku. S teatrima iz Francuske, Mađarske i Češke osnovali smo i Asocijaciju *Kvartet*, realizovali projekat koji je do-

Iz predstave *Galeb*, SNP

foto: Ivan Alusevski

bio maksimalnu subvenciju Evropske komisije, organizovali međunarodni festival i napravili predstavu *Hotel Evropa*, prikazanu i na Bitefu. Potpisali smo protokole o saradnji s Teatrom opere i baleta iz Krasnojarska, Operom iz Astane, i Hrvatskim narodnim kazalištem "Ivan pl. Zajc" iz Rijeke. Uveliko razmenjujemo dirigente i operske soliste, uskoro ćemo i baletske soliste, kao i dekore za operske i baletske predstave, a planiramo i rad na dramskoj koprodukciji s Riječanima.

Rezultat međunarodne saradnje su i *Odisej* Gorana Stefanovskog u režiji Ace Popovskog i *Šekspir u Kremlju* Ive Štivičića u režiji Lenke Udovički, ali i opera *Poslednji ljetni cvijet* Zorana Juranića, nastala u koprodukciji sa Zagrebačkim muzičkim bijenalom."

Kako dalje s obzirom na najavljenju veću ekonomsku krizu iduće godine? "Naučili smo da se ne plašimo krize, da se snalazimo i u postojećim okolnostima pravimo kvalitetne predstave. Da je lako – nije. No, briga osnivača, Vlade AP Vojvodine, manifestovana i temeljnom rekonstrukcijom zgrade, istina prve nakon 30 godina od useljenja, obnova scenske tehnike najavljene za iduću godinu, te najnoviji uspjesi SNP-a na domaćoj i međunarodnoj sceni, festivalske nagrade i prestižna gostovanja, kazuju da će SNP očuvati status i ugled."

SONJA ĆIRIĆ

Trojezično pozorište

O d ovog aprila, subotičko Narodno pozorište/Narodno kazalište/Népszínház je ustanova kulture od nacionalnog značaja. Važi za jedinstveno u zemlji zato što ima dva umetnička ansambla – Dramu na mađarskom jeziku i Dramu na srpskom jeziku, zato što ima dva osnivača – Pokrajinski sekretarijat za kulturu i Grad Suboticu, radi na tri jezika – mađarskom, srpskom i hrvatskom jeziku.

“VREME”: Od osnivanja, 1945. godine, Subotičko pozorište radi i živi u zgradi iz 1854. čija je rekonstrukcija počela ali nije završena, pa je ta činjenica postala deo identiteta pozorišta koje vodite.

LJUBICA RISTOVSKI: Pozorišne predstave se sada igraju u jednom jedinom prostoru: na sceni “Jadran” (bivši bioskop, adaptiran za nas), jer je 2007. počela rekonstrukcija, adaptacija i izgradnja zgrade pozorišta. S obzirom na dva ansambla koja imaju po 12-13 naslova na repertoaru, to je malo, jer “mesec ima samo 30 dana”, pa za svaku Dramu ostaje po 15 dana da se odigra kompletan repertoar. Uprava, radionice, fundusi i dve probne sale, nalaze se u iznajmljenom prostoru bivše fabrike čipke “Mladost”. Uslovi su veoma loši i teški za rad. Ali, mi izdržavamo već više od šest godina.

Kakva je repertoarska koncepcija pozorišta?

Repertoarska politika nije samo spisak naslova koji će se pripremati u kući. Bazirana je na činjenici da je Subotičko pozorište repertoarsko pozorište, na poznavanju publike (postoji kontinuitet istraživanja publike), na postojećem ansamblu i realnom planiranju. Repertoar Drame na srpskom jeziku okrenut je publici različitog profila i starosnog uzrasta, s namerom da zadovoljava kulturne potrebe veoma široku publiku. Trudimo se da u repertoaru budu zastupljeni i domaći i strani klasici, ali i domaći i strani savremeni dramski tekstovi. Drama na mađarskom jeziku je okrenuta svojoj dramskoj baštini, pa je repertoarska politika bazirana da mađarskim klasičnim i savremenim dramskim tekstovima. Zadatak joj je da podstiče i razvija kulturne

potrebe Mađara u svom širem okruženju.

Hit predstave Drame na srpskom jeziku su *Draga Jelena Sergejevna*, *Čudo u Poskokovoj Dragi*, *Koštana*, *Glasine*, *Brak Bet i Bua*, a u Drami na mađarskom jeziku *Mágnás Miska* (Magnat Miška), *Tapasztalt asszony* (Iskusna žena), *Vörös* (Crveno) i druge. Svake druge godine odigramo jednu predstavu na hrvatskom jeziku. Da subotičko pozorište ima mnogo hit predstava dokazuje prosečna posećenost u oktobru ove godine od 91,30 odsto.

Kako sarađujete sa lokalnim i pokrajinskim vlastima?

Pokrajina je naš većinski osnivač i saradnja s njima je zaista izvrsna. Kad god imamo neki problem, znam da ćemo naći razumevanje i pomoć u Pokrajini. A i oni misle na nas jer znaju u kojim uslovima radimo, pa se jedino kod njih u rebalansu budžeta nađe neka mala pomoć za nas. Grad ulaže mnogo manje za premijere, nema budžeta za međunarodnu saradnju – doduše ove godine su nam pomogli da odemo na festival Dani satire u Zagreb. Grad nema predviđena sredstva ni za kupovinu opreme, pa je sva naša tehnička oprema kupljena dugogodišnjim ulaganjem Pokrajine.

Do kraja ove godine imaćemo osam premijera, svaka Drama po četiri. I u ovoj godini kao i u prethodnim sve što smo isplanirali mi smo i realizovali. Naš budžet za produkciju je mali, u odnosu na neka druga pozorišta, ali za sada se snalazimo. Naravno da je budžet jedna od polaznih tačaka našeg planiranja – u Subotici je gotovo nemoguće naći nekog sponzora. Prihodi od ulaznica su mali i dovoljni da podmiri troškove redovnog repertoara. Cene ulaznica su niske, ali su nam sale pune. Za sada nam je to bitnije od zarade.

S. ĆIRIĆ

KIKINDA

Narodno pozorište u Kikindi je, promeni statusa i od amaterskog postavši profesionalan teatar, uspelo ono što je malo kojem pozorištu pošlo za rukom – sačuvalo je glumački ansambl, valjano ga obnavlja, ali i nastavlja da izgrađuje publiku.

VRŠAC

Organizator i domaćin Festivala pozorišne klasike, Narodno pozorište “Sterija” iz Vršca, danas prolazi kroz proces stabilizacije nakon velikih oscilacija i naglih zaokreta na planu repertoarske politike.

BAČKI PETROVAC

Bez stalnog glumačkog ansambla ali sa predstavama koje uspešno animiraju ciljnu grupu publike, Slovačko vojvodansko pozorište – Slovenske Vojvodinske Divadlo iz Bačkog Petrovca, jedan od najmlađih profesionalnih teataru u Pokrajini, organizator je manifestacije Petrovački pozorišni dani.

SREMSKA MITROVICA

Nakon burne istorije tokom koje nekoliko puta menja status, Pozorište “Dobrica Milutinović” iz Sremske Mitrovice, nekoć ugledno amatersko pozorište, danas ponovo radi kao profesionalni teatar.

NOVI KARLOVCI

Teatar pokreta i zvuka “Suno e Romengo” iz Novih Karlovaca, jedini nezavisni romski teatar u Evropi, ne bavi se samo produkcijom predstava nego i pozorišnom edukacijom romske dece.

KANJIŽA

Regionalni kreativni atelje “Jožef Nađ” u Kanjiži jedna je od istinski evropskih adresa ovdašnjeg kulturnog, teatarskog ali i muzičkog života, tačka kojom nas Nađ spaja sa svetom i svojevrsan prozor kroz koji i mi vidimo (umetnički) svet, a i svet može da prepozna umetnički senzibilitet ovih prostora.

ALEKSANDAR MILOSAVLJEVIĆ

Duh ravničarskog weltschmerza

Počeci filma u Vojvodini povezani su sa entuzijastima kao što je Aleksandar Lifka. Češkog porekla, Lifka je eksperimentisao sa pokretnim slikama još krajem devetnaestog veka, početkom dvadesetog je prikazivao filmove u Austrougarskoj i Srbiji, bavio se snimanjem gradova i ljudi u najranije doba kinematografije. Godine 1910. otvorio je bioskop u Subotici, i tu živio sve do smrti 1952. Među kinematografskim entuzijastima sličnog kova je svakako i Ernest Bošnjak, koji je u Somboru otvorio prvi bioskop u Vojvodini, 1906. godine, i u razdoblju od 1909. do 1932. bavio se snimanjem igranih i dokumentarnih filmova – za zasluge u razvoju jugoslovenskog filma dobio je državnu penziju i umro u Somboru 1963. Međutim, posleratni period je vreme kada vojvođanski film dobija na zamajcu, osnivaju se i producenstke kuće kao Neoplanta film (kasnije Tera film) u Novom Sadu, i Kino klub (kasnije Panfilm) u Pančevu. Vojvodinu kao mizanscen, temu i inspiraciju, nije neophodno vezivati samo uz autore koji su na tom prostoru rođeni ili su tamo bili nastanjeni. U tom smislu smo odabrali nekoliko filmova koji su obeleženi ravničarskim temama, ili svojom poetikom zadiru u duh panonskog weltschmerza

Etelka Filipovski ispred plakata za film u kojem se pojavljuje, bioskop "Vojvodina", Pančevo 1967.

Pop Ćira i pop Spira, Soja Jovanović, 1957.

Biće skoro propast sveta, Saša Petrović, 1966.

Zdravi ljudi za razonodu, Karpo Ćimović Godina, 1971.

ŽURNAL O OMLADINI NA SELU, ZIMI

Prvi, kratkometražno-dokumentarni film Želimira Žilnika, najvažnijeg filmskog reditelja sa područja Vojvodine, jeste petnaestominutno remek-delo, koje je, te 1967. godine, pored naslova donelo i napomenu: "Naglasak je na kulturno-zabavnom životu u Autonomnoj pokrajini Vojvodina". U stvari, u pitanju je beleška o raspojasanim veseljima tokom dugih zimskih noći, u selima Bukovcu, Krčedinu i Futogu. "Aj, u Bukovcu nigde ništa nema, samo blata i lajavih žena" – ispevao je, pred kamerom, jedan od lokalnih meštana. Iako se sve to dešava usred nekih slabo osvetljenih krčmi i blatnjavih ulica, danas ti nahereni likovi koji lumpuju deluju živopisno, čak nekako vitalno, u svakom slučaju ne tako dekadentno kao što su ih videle zabrinute seljanke iz filma. Jedna od njih, zabrađena, saopšti-

Dalje kao u nekom flešbeku vidimo iste seljane kako loše maskirani glume u predstavi o Zvezdi vitlejemskoj i tri kralja. Na kraju, uviđamo da promene u društvu i kulturi dospevaju čak i do vojvođanskog sela: u krčmi sada zatičemo neimenovanu rok grupu, koja izvodi svoju – trešteću, monotonu, skoro kao neki lokalni Velvet Underground za koje u Srbiji tada još niko nije čuo – verziju pesme *Oj Jelo, Jeleno*. Seljani gledaju sa zanimanjem, mladi već igraju "treskavac", sve dok grupa ne raspali po rok-obradi narodnog kola, nakon čega se svi hvataju podruku i igraju. Jedan od mladića izjavljuje: "Kritike omladine od strane starijih ne stoje, ja sam omladinac, po zanimanju sam kovač, radim deset sati, i u svoje slobodno vreme, subotom i nedeljom, želim negde da izađem, i tako odem u gostionicu, našikam se i pravim haos..."

SKUPLJAČI PERJA

Nekim udesom, možda najbolji film smešten u vojvođanski milje snimio je Aleksandar Petrović, koji nije bio Vojvođanin. Moguće da to potvrđuje pretpostavku da je Vojvodina samo još jedan mitski ambijent, poput Divljeg zapada ili ruske tajge. Kako god, 1967. godine, nakon pojave filma *Skupljači perja*, u dnevniku "Borba" je zabeleženo: "Pred nama je jedna opora zemlja, Vojvodina, i u njoj opori

i opojni ljudi Cigani." Prema tvrdjenju samog Petrovića, film je proizašao iz njegove potrage za iracionalnim, koje ga je dovele do romskih naselja – "Romi svojim temenom dodiruju iracionalno". U svakom slučaju, film je snimljen na više lokacija u Vojvodini, prateći puteve Roma koji žive od prodaje perja za jastuke, i usput slikajući i rumunska i slovačka sela, i sve ono kulturno i etničko šarenilo koje u tim pannonkim područjima vlada. Upravo zato što su na film dospeli ne nekakvi turistički predeli već (mnogo ređe fotografisana) "rubna područja", močvare i divlja naseља, sa kojima stanovnici gradova ponekad nisu ili ne žele da budu upoznati, čini ovo ostvarenje vrlo intenzivnim. Svakako najzачudnije izgledaju sekvence iz naseља Mali London, kraj Pančeva, koje deluje gotovo kao nastamba iz neolita (iako naselje, razume se divlje, pod takvim imenom postoji i danas, nastalo je tek nakon što je razgrađena nastamba zabeležena u filmu). Osvojivši nagradu na Kanskom festivalu, kao i na domaćem, u Puli, film je značajan i po tome što jugoslovenski "crni talas" više nije mogao biti nekakav periferni fenomen, već je dopro do pozornosti najšire publike. Film je obeležen likom Belog Bore, kojeg igra Bekim Fehmiu, o kojem Đorđe Matić kaže: "Kosovski Albanac koji glumi vojvođanskog Ciganina (*that's multi-culti for you!*) – u legendarnom

la je ozbiljno: "Moja mati je imala osam dece, ali nismo bez nje smeli nikud krenuti, jel jako nas je držala pod disciplinom. A danas te discipline nema, i deca se ne boje roditelja. Uopšte se ne bojiđu, idedu kud oće, rade šta oće... To baš i nije tako fino!" Odmah zatim, vidimo inspirisane seljane kako razbijaju čaše o pod, ispijaju vino iz metalne kofe, i kroz levak, i naizmenično iz čaše i kroz levak, zatim – nakon ispijanja vina razbijaju flašom čaše, razbijaju čašu udarcem o vlastitu glavu, i tako dalje...

Tako se kalio čelik,
Želimir Žilnik, 1988.

Kao rani mraz,
Đorđe Balašević, 2010.

'belom odelu', s borsalinom na glavi i vječnom pljugom u zubima – svojom je karizmom Bekim Fehmiu u toj ulozi i danas bez presedana. Njegova je pojava u *Skupljačima* uvijek opisivana kao kulturalno 'autentična' – meni se, naprotiv, čini da je ikoničnost lika tu gotovo skroz citatna: Fehmiu kao Beli Bora izgleda mi kao patchwork Belmonda iz 'A bout d'souffle', Poručnika Blueberryja, Torpeda i naravno, Balkana uopće."

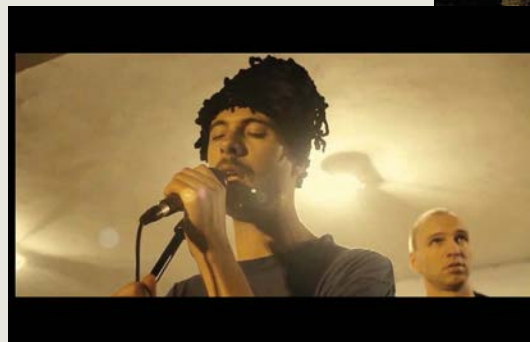
SALAŠ U MALOM RITU

Iz uspješne televizijske serije Televizije Beograd emitovane 1975. godine, nastala su čak dva filma – *Salaš u Malom Ritu* i *Zimovanje u Jakobsfeldu*.

Roman *Salaš u Malom Ritu*, objavljen 1956. godine, napisao je Arsen Diklić. Iako po vokaciji pre svega dečiji pisac (svojevremeno urednik časopisa "Pionir" i "Zmaj"), rođen u Starom Selu kraj Otočca, u Lici, Diklić je autor scenarija za filmove kao što

su *Ne okreći se sine*, *Marš na Drinu*, *Užička republika* itd. Vešt u saživljavanju sa temom koju opisuje (reklo bi se da je ceo život proveo u nekom banatskom selu), Diklić je svoju priču iz vremena okupacije smestio u fiktivno selo Mali Rit. Čvrsto građenu Diklićevu scenariističku potku vešto je nadgradio režiser Branko Bauer, snimajući na odlično odabranim lokacijama, uglavnom u selu Omoljici, kraj Pančeva. Ono što današnjem oku gledaoca izgleda vrlo egzotično jeste da su do vremena kada je snimljen ovaj materijal, sredinom sedamdesetih, čak i ne tako udaljena banatska sela izgledala kao nepatvoren mizanscen, sa neasfaltiranim, u travu zaraslim širokim ulicama, i kućama iz devetnaestog ili s početka dvadesetog veka... Sve to nije izgledalo mnogo drugačije od četrdesetih godina dvadesetog veka, kada se odvija radnja filma *Salaš u Malom Ritu*. Svega nekoliko godina kasnije, možda već do kraja sedamdesetih, čitav kraj je bio izmenjen, prošaran

asfaltnim putevima, a danas je to već potpuno drukčiji ambijent. Najzapaženiji lik serije i filma svakako je dečak Milan Majević, kojeg je glumio tada četrnaestogodišnji Slavko Štimac ("Siguran sam da ću i osmi razred završiti sa odličnim", izjavio je tada Štimac za novine. "Nipošto ne mislim postati glumac. Šta bih hteo biti? Ne znam, ne razmišljam mnogo o tome!"). Takođe, teško je bilo zaboraviti lik lukavog nemačkog policajca Šicera, veštog da od seljana kroz perfidne razgovore izmami informacije, kojeg je glumio Miodrag Radovanović Mrgud. Šicer je zapravo oslikan prema stvarnoj ličnosti, Juraju Špileru (za vreme okupacije promenio ime u Georg Spiller), koji je bio predstojnik Komande javne bezbednosti za Banat, 1948. izručen Jugoslaviji i osuđen na smrt. Inače, *Salaš u Malom Ritu* je bio jedna od malobrojnih ovdašnjih serija u kojima se uopšte spominju domaći Nemci – folksdojčeri, i koji nisu svi obavezno prikazani u negativnom svetlu.

ŽIVAN PRAVI PANK FESTIVAL

Najnoviji od vojvođanskih filmskih klasika je ovogodišnje ostvarenje Ognjena Glavonića, dugometražni dokumentarni film o Živanu Pujiću Džimiju, entuzijasti koji u svom selu Tomaševcu organizuje pank festival. Film oslikava banatšku sredinu tokom tranzicije (ako se to još uvek tako formuliše, s obzirom da bi možda bolje pristajala neka grđa reč). U nedostatku sredstava, i uz nezainteresovanost okoline (koja se rve sa vlastitim scilama i haribdama), jedino što je preostalo su usamljene figure kao što je Živan zvani Džimi, kojeg kamera prati u njegovom nesavršenom nastojanju da iscedi nekakvo muzičko dešavanje. Iako je u pitanju dokumentarni žanr, publika to doživljava kao crnu komediju. Dejan Čančarević, pesnik i radijski voditelj, povodom ovog filma izjavio je da je "Živan živi primer da smo svi mi Džimiji Hendriksi!"

SAŠA RAKEZIĆ

HALO, OVDE PAPA FRANJA

Vreme pape Franje tek dolazi. Verovatno će se poneko razočarati što on možda nije baš onakav reformator kakvog su očekivali. Ali niko ne može da mu ospori da je svojim dosadašnjim porukama i ponašanjem vratio ozaren osmeh na lica vernika i dirnuo svet

Sedmog avgusta oko devet sati uveče četrdesetogodišnjem Italijanu Mikelu Feriju zvoni telefon. Već drugi put tog dana neko ga zove sa nepoznatog broja. "Prekasno za prodavce, možda neko stvarno traži mene", pomišlja. Sutradan odlučuje da odgovori na uporne pozive. "Zdravo, Mikele, ovde papa Franja", čuje i ubrzo mu je jasno da je na drugom kraju žice zaista prvi čovek Rimokatoličke crkve. Mesec dana ranije Mikelov brat je nastradao u pljački benzinske pumpe. Bila je to jedna u nizu tragedija koje su zadesile ovu porodicu. Očajan, Feri je napisao pismo papi u kojem kaže da nikada neće moći da oprostí ubicama svog brata.

"Kazao je da je plakao dok je čitao moje pismo i da će se moliti za mene, mog brata i moju porodicu. Onda je pitao da li bi mogao da razgovara i sa mojom majkom. Mogao sam da čujem kako zapisuje brojeve dok sam mu diktirao njen telefon. Pozvao ju je nekoliko dana kasnije", ispričao je Feri.

Slično se dogodilo i jednoj razvedenoj Italijanki koja je odlučila da rodi dete bez podrške partnera koji ju je nagovarao na abortus. Nakon pisma papi u kojem izražava strah da će je Crkva odbaciti, bila je takođe iznenađena neuobičajenim telefonskim pozivom iz Vatikana. Papa Franja je ponudio da lično krsti bebu.

Ovi slučajevi nisu usamljeni. Primera je mnogo, a ljudi su duboko dirnuti.

SKROMNOST

Kada je u martu izabran novi papa, malo ko je mogao da mu pozavidi. Crkva je bila u krizi, optužena da ne odgovara

na potrebe vernika, sa strašnim teretom nataloženih problema i uz to sa dugom listom očekivanja. Dve stvari su ipak delovale ohrabrujuće. Prva je sama činjenica

da se prethodni papa Benedikt XVI povukao sa dužnosti, a druga se nazirala već na samom početku pontifikata pape Franje. Neko će reći da se videla onog trenutka »

kada je, nakon što je izabran, izašao na balkon. Jednostavno, ponašao se drugačije.

Šta je to "drugačije" čime je jedan čovek uspeo da u prvih pola godine promeni raspoloženje koje decenijama vlada unutar i oko Rimokatoličke crkve i šta se dalje može, a šta ne može s tim zalogom?

Papina skromnost i posvećenost ljudima bile su poznate i dok je živio u Argentini. Kada se doselio u Vatikan, odbio je da živi u papskom apartmanu i uzeo sobu u delu rezidencije gde borave biskupi koji su u gostima te im se sada papa pridružuje za vreme obroka. Odbio je i da se vozi mercedesom, takozvanim papamobilom, a umesto toga seo je u reno četiri star tri-deset godina. Sveštenik koji mu je poklonio reno pričao je kasnije kako su ljudi iz papinog obezbeđenja bili veoma zabrinuti. S obzirom na njegov način života i ophođenja sa drugima, verovatno da im zaista nije lako. Bilo je smešno gledati ih kako pokušavaju da namame slatkišima dečaka koji se za vreme govora pape Franje popeo na binu, snažno ga zagrlio a onda trčkarao okolo i seo na papinu stolicu. Za to vreme se papa smeškao, pomilovao dečaka po glavi i nastavio da drži govor, dok je dete odbijalo slatkiše koje su mu nudili ljudi iz papinog okruženja, ne bi li sišlo. Nedavno je nadbiskup Konrad Krajewski, govoreći da mu prvi čovek Vatikana svakog jutra prosledi gomile pisma onih kojima treba pomoći, na novinarsko pitanje da li papa nekada s njim ide noću da deli milostinju sirotinji po ulicama Rima, samo odgovorio: "Sledeće pitanje, molim."

BRIŽNOST

Slike obilaze svet. Papa ljubi ruku čoveku čija je koža prekrivena tumorima usled neurofibromatoze, zatim ga zagrlj, milujući ga po ranama. Pere stopala maloletnim delinkventima. Smeje se i priča sa mladima. Dok prolazi kroz masu, gleda u nečijem pravcu a zatim pokazuje na ruke i kaže sa smeškom: "Hladno je za kratke rukave." Lica vernika su ozarena, a papa deluje spontano i posvećeno. Sve što izgovori i uradi odjekuje daleko, a on se za sada dobro nosi s tim. I kada izjavi da je imao krize vere i kada se pita zašto se loše stvari događaju dobrim ljudima, vernici još više osećaju bliskost. On deluje kao neko kome nije svejedno, koga se

Prvi dokument pape Franje

Krajem novembra papa je prvi put objavio duži dokument, poslanicu na 85 strana pod nazivom "Radost jevanđelja". Iako su se po nemačkim medijima mogli videti naslovi poput "Papa Franja hoće da reformiše celu crkvu", sam dokument ne sadrži velike novine u odnosu na stavove njegovih prethodnika. Možda su dve najupadljivije posebnosti one koje je istakao nadbiskup Lorenzo Baldiseri kazavši da se dokument odlikuje "jedinственим pastirskim osećajem", kao i da ističe važnost komunikacije u današnjem svetu.

Papa opisuje današnji svet kao ispunjen konzumerizmom, u kojem se grozničavo prepušta zadovoljstvima i zatupljuje savest. Unutrašnji život je, prema njegovim rečima, prečesto uhvaćen u mrežu sopstvenih interesa i briga te ne ostaje mesta za druge, za one kojima je loše. Na mnogo mesta u poslanici poziva na pomoć siromašnim i njihovo uključivanje u društvo. Papa ocenjuje da danas vladaju idolatrije novca i diktatura nelične ekonomije kojoj fale istinski ljudski ciljevi. "Takav socioekonomski sistem je nepravedan u svom korenu (...) dok neki ljudi i dalje pokušavaju da brane porozne teorije koje pretpostavljaju da će ekonomski rast, ohrabren slobodnim tržištem, neminovno uspeti u donošenju veće pravde i uključenosti u svet."

Ljudska bića se smatraju potrošačkim dobrima koja se iskoriste a onda bace. "Mi smo 'za jednokratnu upotrebu' stvorili kulturu koja se sada širi. Više nije reč samo o eksploataciji i tlačenju, nego je ovo nešto novo (...) Oni koji su isključeni više uopšte nisu deo društva (...) Mi postajemo zaista ljudi kada smo više nego ljudi", piše papa, ističući da je svaka osoba vredna davanja. Nikakav fizički izgled, sposobnosti, jezik, način razmišljanja ili satisfakcija koju bismo mogli dobiti ne smeju da odlučuju, već čovek treba da bude svestan da je svako "Božija kreacija koja je sveta i zaslužuje ljubav".

U tekstu poziva svaku lokalnu rimokatoličku crkvu da preduzme proces pročišćenja i reforme.

"Crkva takođe može videti da određeni običaji (...) čak i ako imaju duboke istorijske korene, nisu više odgovarajuće shvaćeni i poštovani. Neki od tih običaja mogu biti predivni, ali ne služe više kao sredstvo prenošenja Jevanđelja... Mi ne treba da se plašimo da ih preispitamo."

Ističe potrebu dijaloga Rimokatoličke crkve sa svima, kulturom i naukom, državom i društvom, drugim religijama.

Po pitanju abortusa i uvođenja žena u sveštenstvo, papa je, poput svojih prethodnika, izrazio duboko protivljenje.

DRUGAČIJI PAPA, DRUGAČIJI PREVOZ:
Horhe Mario Bergoljo među vernicima
i u vožnji običnim automobilom

Foto: Reuters

zajedničkom životu bez venčanja, prihvatanju istopolnih partnerstava, poligamiji, surogat majčinstvu i drugim temama. Vernici većinom ne treba da odgovore sa "da" ili "ne", već da obrazlože svoje mišljenje. Konačno, sazvao je sastanak sa osam najviđenijih kardinala iz celog sveta, uz čije savete bi bolje reformisao crkvu.

Papa takođe ume da pohvali, ali i da kritikuje sopstvenu crkvu. On je prvi priznao postojanje "gej lobija" u Vatikanu, a i otvoreno je govorio o seksualnim skandalima. Istini za volju, većinu tema je već započeo njegov prethodnik, ali bez vidljivih rezultata i bez otvorenosti prema javnosti koju poseduje papa Franja. No, svakako da se teme kao što su reforma Kurije ili finansije Vatikana ipak drže iza zatvorenih vrata.

Što se tiče poslova Vatikana, poglavar Rimokatoličke crkve je još ranije poverio petočlanoj komisiji zadatak da proveri poslovanje vatikanske banke. Izveštaj je bio gotov u oktobru i javnost nije saznala šta se sve u njemu našlo. U međuvremenu, dve američke konsultantske kuće su pozvane da prekontrolišu 19.000 računa u Vatikanskoj banci, odnosno da sprovedu unutrašnju kontrolu finansija papske države.

Italijani su srećni i što vide da se novi komšija uzdržava od veza sa političarima, što se ne bi moglo reći za druge kardinale. Zbog želje da unese red u finansije i administraciju Vatikana, neki se čak plaše i za njegovu bezbednost.

Vreme pape Franje tek dolazi. Verovatno je da će se neki razočarati, jer on možda nije onakav reformator kakvog su očekivali. Ali niko mu ne može osporiti da je svojim dosadašnjim porukama i ponašanjem dirnuo svet, kao i da bi po tome mogao da služi za primer i mnogim velikodostojnicima drugih crkava.

Jasna je još jedna stvar. Papa Franja je otvorio vrata za promene. Ukoliko se ta prilika ne iskoristi, trebaće još mnogo vremena da vernici, i ne samo oni, ponovo steknu poverenje u Rimokatoličku crkvu.

¶

JELENA JORGAČEVIĆ

svet i ljudi tiču i koji živi ono što govori – da ljudima trebaju pastiri, a ne sveštenstvo koje se ponaša kao birokrate ili vladini zvaničnici.

Stalno poziva na pomoć siromašnima, deli novac beskućnicima i organizuje davanje hrane po ulicama Rima, zalaže se da se napušteni samostani iskoriste za smeštaj izbeglica. Letos je dobio na poklon motor harli dejvidson, a novac od prodaje već je namenio obnovi skloništa za beskućnike.

Oduševljenje je možda toliko i zbog kontrasta sa prethodnim papom. Iako se Benedikt xvi po porukama koje je slao ne razlikuje baš tako mnogo od pape Franje, njih dvojica u očima sveta deluju kao potpune suprotnosti. "Papa Franja voli ljude makar onoliko koliko je papa Benedikt xvi voleo knjige", komentarišu.

Papa je u jednom od retkih intervjuua tvrdio da on nije odbio papski apartman jer je bio odviše luksuzan, već zato što je izgledao "kao obrnuti levak. Velik je i prostran, ali je ulaz stvarno tesan. Ljudi mogu da dolaze tu samo u grupi od po nekoliko, a ja ne mogu da živim bez ljudi. Moram da živim svoj život sa drugima."

UMERENOST

Baš u tom intervjuu, datom jezuitskim novinama "Čivilta katolika" izgovorio je ono što su kasnije svetske novinske agencije prenele pod oznakom hitno. Naime, poruka pape je glasila da Crkva ne sme da bude opsednuta pitanjima abortusa, homoseksualnih brakova i kontraceptivnih sredstava. "Ja nisam mnogo govorio o

tome i to su mi zamerali. Ali kada mi pričamo o tim stvarima, moramo da ih stavimo u kontekst. Učenje crkve je po tim pitanjima jasno i ja sam sin crkve, ali nije neophodno da stalno govorimo o tome (...) Mi moramo da nađemo novu ravnotežu; ako to ne uradimo, čak i moralna građevina crkve srušiće se kao kula od karata."

Nešto pre toga, u razgovoru sa novinarima, na pitanje o homoseksualcima odgovorio je: "Ko sam ja da im sudim?" Jaka konzervativna struja među vernicima često je razočarana ovakvim papihim istupima.

Sa druge strane, deo javnosti je želeo da ove izjave protumači na način da će novi papa uneti velike promene u odnosu crkve prema pomenutim pitanjima. Ali njegov stav je bio odmereniji. Potrebno je da crkva bude bliska svim ljudima, "kao bolnica posle bitke". Tek nakon što su rane zalečene, može se pričati o drugim stvarima.

DEMOKRATIČNOST

Ipak, teško da su reforme koje deo javnosti priželjkuje, kao i brzina kojom bi hteli da se sprovedu, nešto što će se uskoro dogoditi. S jedne strane, crkva je troma institucija i promene se ne događaju preko noći, ali su mali koraci očigledno mogući. Papa je za sledeću godinu sazvao zasedanje Sinoda da bi razgovarali o stavu crkve o mogućnosti novog crkvenog braka prethodno razvedenih. Takođe, tražio je od vernika iz celog sveta da popune upitnik u kojem bi odgovorili na pitanja o porodici, kontracepciji, razvodu,

Pita se članstvo

Partijski vrhovi su se oko svega dogovorili, koalicioni ugovor između demohrišćana i socijaldemokrata je spreman za potpis, ali poslednju reč ima članstvo Socijaldemokratske partije Nemačke: ono će se na unutarpartijskom referendumu izjasniti za ili protiv velike koalicije

Za "Vreme" iz Bona

Već se zagazilo u sitne sate kada je Angela Merkel zamolila bavar-skog konzervativca Horsta Zehofera i socijaldemokratu Zigmara Gabrie-la da porazgovaraju utroje. Posle mukotr-pnih pregovora ekspresno su se dogovo-rili oko preostalih pitanja i prepustili svo-jim sekundantima da sve lepo formulišu u koalicioni ugovor od čitavih 185 strana. Već sutradan (prošle srede), velika troj-ka je na konferenciji za novinare sveža i nasmejana predstavila ugovor o "velikoj koalicioni za velike zadatke" (kako je to re-kla kancelarka) koji štiti "malog vrednog čoveka" (Gabrijel). Ukratko, sporazum iz-među unije CDU/CSU i SPD-a, dve najve-

"Zahtevi socijaldemokrata su prihvaćeni samo delimično, ali ipak dovoljno da ruko-vodstvo partije može da se diči pred svo-jim biračima."

I TROŠE I ŠTEDE

Nedeljnik "Špigl" primećuje da koalici-onim ugovorom svaka stranka opslužu-je svoju klijentelu. Oko svake stavke tog dokumenta vodila se borba. Najveća žaba koju je Angela Merkel morala da proguta jesu onih 8,5 evra po satu, kolika će od sle-deće godine biti zakonska minimalna sat-nica u Nemačkoj, mada će sve do 2017. ta-rifa moći da bude i niža, ako se tako dogo-vore sindikati i poslodavci. Sa punim rad-

gubitka radnih mesta zbog poskupljenja radne snage, ali je naposljetku uvođenje minimalne zarade nazvala "fer kompromi-som". Na njeno zadovoljstvo, ostatak koali-cionog ugovora nije tako socijalan. U skla-du sa kriznim trendom u penziju će se ići tek sa 67 godina, ali će punu penziju moći da dobiju i mlađi penzioneri, pod uslovom da su radili makar 45 godina. Svi koji su najmanje 35 godina plaćali porez moći će da računaju sa bar 844 evra penzije na za-padu i 772 evra na istoku zemlje. Takođe, povećane su penzije za majke koje su decu rodile pre 1992. (kada nisu imale pravo na duže plaćeno porodijsko odsustvo).

Merkelova i njeni demohrišćani uživaju najveće poverenje Nemaca po pitanjima evropske i domaće makroekonomije, što se odražava i u koalicionom ugovoru. Što se Evrope tiče, neće biti "dužničke unije", dugovi pojedinih zemalja ostaće samo nji-hovi. Poreske stope se neće menjati, iako je SPD dugo insistirao na tome da se dobro-stojeći jače oglobe. Državni dug će još sle-deće godine biti minimalno povećan (tre-nutno iznosi 2,14 biliona evra), a od 2015. nema novih zaduživanja. Drugim rečima, Merkelova rekordnu zaposlenost od ujedi-njenja dve Nemačke i punu poresku kasu ne želi da proćerda, već da sanira minus. SPD je, sa druge strane, tražio da vlada u naredne četiri godine uloži dodatnih 45 milijardi evra u obrazovanje i infrastruk-turu. Na kraju su se dve partije našle na 23 milijarde. "Čitava računica se zasniva na nadi da će nemačka privreda i izvoz da-lje rasti, a nezaposlenost padati, te da će se poreski prihodi stalno uvećavati", kaže profesor Diderih. "Ako se predviđanja izja-love, uvek se tokom mandata mogu tu i tamo povećati porezi."

Bavarski konzervativci takođe mogu da budu zadovoljni dogovorom, posebno što im je prošlo predizborno obećanje koje je u prvi mah delovalo populistički: putari-ne na nemačkim auto-putevima plaćaće

■ Putarine na nemačkim auto-putevima plaćaće samo vozači sa stranim tablicama. Doduše, pravno će to biti malo drugačije formulisano, kako se ne bi kosilo sa briselskim pravilima

će političke snage u Nemačkoj, predviđa asketske finansije, ali i zakonski definisa-nu minimalnu zaradu, kao i više penzije za pojedine društvene grupe.

Već pet minuta nakon što su 22. septem-bra birališta zatvorena, znalo se da su de-mohrišćani premašili apsolutnu većinu za pet mandata, da njihovi tradicionalni sa-veznici Liberali nisu prešli cenzus, da su programske razlike sa Zelenima prevelike, dok Levica (bivši istočnonemački komuni-sti) tek ne dolazi u obzir. Jasno je bilo i so-cijaldemokratama da će istorijski izborni sunovrat moći da pretvore u kakvu-takvu pobedu, samo ako isposlujubobar koali-cioni ugovor, principe dovoljno socijalno odgovorne da budu prihvatljivi za njiho-ve birače. "Merkelova je ubedljivo dobila izbore i taj odnos snaga se oslikava i u ko-alicionom ugovoru", kaže za "Vreme" poli-tikolog Nils Diderih sa Slobodnog univer-ziteta u Berlinu, inače bivši poslanik SPD-a.

nim vremenom minimalna mesečna zara-da bi tako, nakon plaćanja poreza, iznosi-la oko 1100 evra mesečno, što u Nemač-koj nije bogzna šta, ali pomak ipak jeste. Trenutno su radnici u pojedinim branša-ma osigurani kolektivnim ugovorima: ma-nje od 8,5 evra po satu plaća se čistačica-ma i negovateljima na istoku zemlje, kao i praljama i iznajmljenoj radnoj snazi u či-tavoj zemlji. Oni čije zanimanje nije obu-hvaćeno sindikalnim ugovorom prolazili su još gore – frizeri u Saksoniji, na primer, do sada su kao početnici zarađivali manje od četiri evra po satu.

Minimalne zarade će možda funkcioni-sati u Simensu i Folksvagenu, piše "Špigl", ali u mnogim slučajevima ispostaviće se da je SPD u stvari građanima poručio da je "nikakav posao bolji od loše plaćenog", jer će mnoge male firme imati problema sa isplatom novog, zakonski određenog minimalca. I Angela Merkel se pribojava

OBJAVLJIVANJE DOGOVORA: Zigmara Gabrijel (SPD), Angela Merkel (CDU) i Horst Zehofer (CSU)

Foto: Laurence Chaperon

samo vozači sa stranim tablicama. Doduše, pravno će to biti malo drugačije formulisano, kako se ne bi kosilo sa briselskim pravilima. Bundestag će, tako, uvesti vinjete koje će morati da kupuju i domaći vozači, ali će njima biti snižen porez na motorna vozila, pa će na kraju defakto plaćati samo stranci. Od kada je legendarni Konrad Adenauer 1932. presekao vrpcu na prvom nemačkom auto-putu Keln-Bon putevi su bili besplatni za sve.

IZVORNA DEMOKRATIJA

Za malo istorije pobrinuo se i SPD: prvi put od osnivanja partije na internim izborima biće odlučeno da li socijaldemokrate zaista ulaze u vladu, kao što je to dogovorio partijski vrh. Pravo glasa ima 473.000 ljudi sa članskim kartama SPD-a, prostom većinom potvrđiće se ili odbaciti velika koalicija, a prema partijskom statutu minimalna izlaznost mora da bude 20 odsto. Glasačke listiće će dobiti poštom do kraja nedelje, a rezultate treba očekivati kroz sedam dana.

Nils Diderih objašnjava da je odluka šefa partije Zigmara Gabrijela da poslednju reč prepusti stranačkoj bazi bila sredstvo pritiska na Angelu Merkel, a mogao je tokom pregovora da kaže: "Ovo ne može

ovako, moji članovi će to odbiti." Sa druge strane, direktna unutarpartijska demokratija je i omča oko Gabrijelovog vrata. "Ako članovi SPD-a potvrde koaliciju, biće to jaka legitimacija za rukovodstvo. Ali ako ne potvrde, Gabrijel će biti u neprijatnoj situaciji, izgubiće verodostojnost i verovatno će otići sa funkcije zajedno sa celim predsedništvom."

Prognose su da će članstvo SPD-a većinski glasati za koaliciju sa Unijom. Prvo, niko od vodećih socijaldemokrata ne lobira protiv velike koalicije (porazeni kandidat za kancelara Per Štajnbrik brzo je nestao iza kulisa kao što je i obećao), a protiv saradnje sa demohrišćanima su tek pojedini mali lokalni odbori; drugo, birači SPD-a se u svim anketama izjašnjavaju najpre za koaliciju sa Zelenima (koja je matematički nemoguća), a natpolovično podržavaju i veliku koaliciju sa Angelom Merkel na čelu.

Do referenduma ne treba očekivati izjašnjavanje koji će resor kome pripasti i ko će biti ministri. "To je dobro, jer tako članovi SPD-a neće glasati za ili protiv neke osobe, nego za ili protiv koalicionog ugovora", primećuje Diderih. Jedna stolica – ona kancelarska – svakako je već davno popunjena. Pretpostavlja se da će, osim

toga, CDU imati još pet ministarskih mesta, SPD ukupno šest, a CSU tri, što je i proporcionalno izbornom rezultatu. Pri tome, najjača stranka bi zadržala resor finansija, u kojem bi glavnu reč kao i do sada trebalo da vodi Wolfgang Šojble. Mesto šefa diplomatije ide socijaldemokratama, verovatno Frank-Valteru Štajnmajeru koji je istu funkciju obavljao i u prvom kabinetu Angele Merkel. O odbrani i policiji brinuće se konzervativci, dok bi šef socijaldemokrata Zigmara Gabrijel trebalo da bude ministar privrede i energije. Logično bi bilo da toj partiji pripadne i resor rada i socijalne politike.

Ako se ipak desi "čudo" i članstvo partije podmetne nogu svom rukovodstvu, mogući su novi izbori. "Za to nijedna strana nije zainteresovana", kaže Diderih. "Ankete pokazuju da bi rezultati bili slični, jedino što bi verovatno antievropski orijentisana Alternativa za Nemačku ušla u parlament. To bi dodatno otežalo formiranje vlade." Naš sagovornik smatra da bi u tom slučaju realnija opcija od novih izbora bio pokušaj demohrišćana i Zelenih da naprave koaliciju. Zeleni su nakon izbornog fujaska smenili pola partijskog vrha i već se nalaze na klupi za rezerve.

◀ NEMANJA RUJEVIĆ

Sve od svinje

U pravom seljačkom kazanu, oraniji, na vatri od suvih drvaca založenoj nekoliko sati ranije, krčkali su se oni manje popularni delovi svinje: glava, papci, kolenice, bela i crna džigerica, slezina. Kasnije, kada je sve skuvano tako da meso samo otpada s kostiju, vešte domaćinove ruke umotaće ih u švarglu i džigernjaču kakve se ne mogu kupiti, no samo napraviti

Iz Beograda, auto-putem prema Zarebru, na isključenju za Pećince, pa još koji kilometar drumom kroz ravnicu i posle 45 minuta vožnje, eto Brestaća, klasičnog sremskog sela, što valjda već podrazumeva ono: glavna ulica duž koje su, sa obe strane gotovo geometrijskom preciznošću naslagane kuće, a ispred svake, ili neka masivna kapija ili zid. A tu je i naše odredište – domaćinstvo porodice Todorović.

Druga polovina novembra i prva polovina decembra (nekada je 29. novembar, dok je to bio praznik što se spajao s najbližim vikendom, bio datum za tradicionalno pravljenje kobasica), vreme kada se u Brestaću, kao i mnogim drugim krajevima zemlje Srbije, kolju svinje ubojnice, kako ih ponegde zovu, kapitalni primerci od 150 i više kila. Kaže se da je najizdašnija sorta u ovom kraju "veliki jorkšir", mada je dosta tražen i crno-beli "pijaren", svinjče od kojeg se, zahvaljujući njegovoj čudnoj anatomiji, dobijaju četiri butke, odnosno četiri pršute. Kilogram žive vage u Brestaću staje 185 do 190 dinara, zavisno od toga kako se plaća. Odmah ili "na poček" od sedam dana. Nekada, to je stajalo 100 dinara, pa vi vidite gde smo bili i kuda smo stigli.

Iako su Todorovići deca sa pločnika, zadržali su onaj običaj što se pomalo rogobatno zove svinjokolj. "Ništa bez domaćih kobasica i ostalih pratećih đakonija",

tvrdi Milan Mićko Todorović, rođeni Beograđanin koga su neki čudni vetrovi oduvali u sremsku ravnicu.

Da ne bi sve bilo samo novinarsko pričavanje, pre neku godinu na licu mesta uverili smo se u umetnost spremanja kobasice, švargle, kavurme/krvavice, sve to kod Mićka u pušnici prodimili kako bog zapoveda, a recepture sačuvali. Evo ih sada pred čitaocima "Vremena".

U oraniji smo kuvali švarglu, džigernjaču, kobasice mesili ručno, a zabavljali se krmenadlama i džigericom na roštilju. Mićko je imao domaću (svoju) rakiju, mi doneli pivo i vino... Šta još iskonskom hedonisti treba.

Uživajte dok još imate vremena.

Duvan čvarci

(kost od krmenadle, mast, so)

Otkako su se u kasapnicama pojavili duvan čvarci, postali su opštenarodno dobro: ne samo ono što se za velike pare služi u odabranim kafanama. Doduše, ni u kasapnicama nisu jeftini, a zašto je to tako – sledi objašnjenje.

Kad se od krmenadle odvoje bela šalica, vrat (bez koske) i file, ostaje kost na kojoj se zadržalo podosta mesa. Ovo može da se salamuri, dimi i suši, pa dobro dođe za kupus ili pasulj. Ali, od ovih kostiju prave se i čuveni čvarci. Naravno, za duvan čvarke dobro dođu i sve ostale koske od pandlovanja, ali osnovno je

da se posle tranžiranja na njima sačuvalo dovoljno mesa da bi rabota bila vredna truda.

U velikom sudu (najbolje oraniji, ispod koje se u dvorištu loži vatra), dovoljnom da primi košturače od cele svinje, naliže se vode kol'ko da kosti ogreznu, sud se poklopi, pa se sve kuva dok kosti ne pobebe, a ono meso uz malu pomoć samo spada.

Voda se nipošto ne baca, no se u nju vrati meso što je već poprimilo oblik sečenog duvana, sipa se masti oko santimetar-dva pa na laganoj vatri kuva dok sva voda ne ispari a čvarci dobiju ne samo oblik već i boju duvana.

Treba ih još samo procediti, ali ne krvnički, posoliti dok su vrući, pa ohladiti i meziti odmah jer tek predstoji veliki posao oko kobasica, kulena, džigernjače, švargle...

Bareni gronik

(gronik slanina – 1 kom; beli luk – 1 glavica; biber; lovorov list; aleva paprika; so)

Gronik je slanina od vrata. Dakle da se time više ne bavimo. Jer, čak i oni koji ne kolju svinju, mogu da pripreme ovo meze. Valja samo imati poznanika među kasapima koji će sačuvati svežu slaninu,

**NEKAD DAVNO,
PRE KONZUMACIJE:
Autor i punjeni želudac**

Fotografije: Mika Dajmak

ako nije mlada svinja u pitanju, nije baš neki specijalitet ni za roštilj.

Dakle, dve trećine slezine, bele i crne džigerice, pa još trećina kožurica ili dve nogice da se kasnije upihtijavi, iseče se na kocke pa skuva u kazanu dok ne smekša načisto. Ovo se ohladi i samelje na mašini za mlevenje mesa, na srednje maloj šajbni, ili se što bolje isecka sitno, najsitnije. Ostavi se na stranu.

Supa preostala od barenja džigerice se nipošto ne baca, ali odvadi se jedan litar, pa se u njemu rastvori so. Ubaci se još i tucana ljuta paprika (može manje, može i više – po ukusu), biber i stotinak grama mlevenog belog bibera. Sve ovo se dobro promeša, pa se napune svinjska debela creva. Dobro, da ne bude ni mehurića vazduha. Zaveže se čvrsto, pa vrati u onu supu i na temperaturi oko 65 stepeni kuva još oko jedan sat. Tako je džigernjača, kad se ohladi, spremna za jelo, ali neki vole i da je bace na dim svega nekoliko sati, da dobije pikantniji ukus i miris.

Krvavica se pravi identično, ali se prilikom klanja zahvati krvi (koliko bude, a valjalo bi da je oko deset odsto od ukupne mase), pa se ona pre punjenja u kobasice sjedini s džigernjačom koja tek tada postaje – krvavica.

Sve ostalo je isto: kako priprema tako i uživanje za trpezom.

Kavurma

(masa od iznutrica – 9 kg; čvarci – 1 kg; crni luk ili praziluk – 1 kg; so – 230 gr; tucana ljuta paprika – 100 gr; slatka aleva paprika – 50 gr; biber – 30 gr)

Evo mezetluka koji je i predjelo i glavno jelo. Koje može biti i hladno, ali i toplo. Može sirotinjska hrana, ali i specijalitet vredan odlaska u restorane koji su se pročuli baš po – kavurmi. Sve zavisi od želje gurmana.

Bela i crna džigerica, slezina, kožurica, dobro oprani želudac i debela creva, pa još dva do četiri papka se kuvaju u kazanu dok se ne raskuvaju. Masa se ohladi, papci očiste od kostiju, pa se ili iseka na kockice od jednog santimetra, ili proturi kroz mašinu za mlevenje mesa

obraditi je tako da liči na pogaču.

Sada samo treba posoliti vodu kol'ko treba, pa kad proključa unutra uroniti gronik (šerpa mora da bude dovoljno velika), pa kuvati bar dva sata na lagano vrućoj vatri. Onda slaninu dobro ocediti, pa dok je još vrela natrljati polovinom glavice belog luka, a drugom polovinom ušpikovati, zaprašiti istucanim listom lorbera, mlevenim biberom i alevom paprikom. Slatkom ili ljutom – po ukusu.

Čim se dobro ohladi, spremna je da se

seče tanko kao svaka slanina i – jede.

Džigernjača, pa krvavica

(masa od iznutrica – 10 kg; so – 230 gr; tucana ljuta paprika – 100 gr; biber – 30 gr; beli luk – 100 gr)

Džigernjača i krvavica, po mnogima zaboravljene pikanterije iz mladosti, pratnja su svakog ekonomičnog pripremanja svinjetine za zimu. Jer, šta drugo od bele džigerice (eventualno za mačke – ko ih ima), slezine, pa čak i crne džigerice koja,

na najkrupniju šajbnu. Nalije se litrom supe u kojoj se kuvalo, začini, dobro promeša, pa ostavi da sačeka dalje.

U velikoj šerpi, dovoljno velikoj da primi svu ovu masu, pa još više, na malo masti prodinst se crni luk, a još bolje praziluk, do pola. Dodaju se i iseckani čvarci pa se sve dinst do rumene boje. Tada se umeša masa od iznutrica, promeša, vrati na vatru još pet-šest minuta i – gotovo je.

Ko preferira hladnu kavurmu, ovo razlije u pleh debljine desetak santimetara što može da se čuva u frižideru do sedam dana.

Švargla

(glava, srce, kolenice, papci – 10 kg; ; so – 230 gr; tucana ljuta paprika – 100 gr; biber – 30 gr; korijander – 30 gr)

Švargla, iako imenom ne nagoveštava ništa fino, u stvari je jedna od najkvalitetnijih kobasica. Jer, sprema se isključivo od glave, kolenica, srca i papaka tek da se sve bolje stegne. Dakle, gotovo od čistog mesa. Sve ovo se skuva u velikom kazanu dok meso ne počne samo da spada s kostiju, izvadi se iz supe, ali ona se ne baca.

Ohladi se, otkosti, pa iseče na krupne komade, kocke od oko pet santimetara. Sve se uspe u veliku posudu, nalije se litar i po do dve supe u kojoj se kuvalo, posoli, začini tucanom ljutom paprikom, mlevenim biberom i korijanderom u zrnu, pa blago meša da se komadi ne raspadnu.

Dobro oprani želudac se napuni mesnom masom, čvrsto da ne bude ni mehurića vazduha. Zavežu se krajevi, pa se burag vrati u onu supu i na temperaturi oko 65 stepeni kuva se još oko jedan sat.

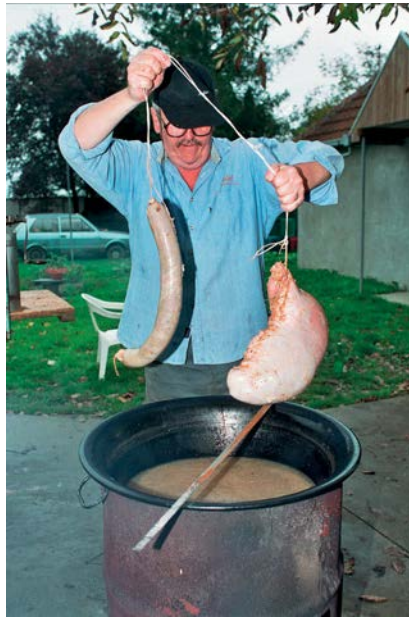
Tako je švargla, kad se ohladi, spremna za jelo, ali neki vole i da je bace na dim svega nekoliko sati, da dobije pikantniji ukus i miris.

Kulen

(mesna masa – 10 kg; so – 220 gr; biber – 30 gr; ljuta mlevena paprika – 150 gr; slatka aleva paprika – 100 gr; beli luk – 100 gr; šećer – 1 kašika)

Poslednjih godina, kako je industrija ušla u sve pore našeg života, teško je naći pravi kulen. Ako ga i ima, cenom konkuriše pršuti. A zašto – sledi.

Masa za kulen sastoji se od svinjskog mesa prve kategorije (but i plečka) što se očisti od svih žilica i vezivnog tkiva, pa

isecka u velike kocke (stranica oko 5 santimetara), leđne slanine (takođe u krupnim kockama) i juneće krtine što se dva puta samelje na najsitnijoj rešetki. Svinjskog mesa valja da je oko 50–60 posto, slanine 30, a junećeg deset do dvadeset.

Beli luk se samelje, potopi u dva decil hladne vode i procedi kroz gazu. U svakom slučaju ne valja da ostanu komadići jer oni prilikom dimljenja i sušenja pozele. Ovaj sok se izmeša sa svim začinima i mesnom masom, dobro promeša, pa ostavi u frižideru najmanje jedan, a najviše dva dana. Umesto toga, moguće je koristiti beli luk u prahu. Tada se ponovo samelje, ali ovog puta na veoma krupnoj rešetki (12 do 15 mm), malo se zašećeri da bi kasnije imalo lepu crvenu boju, pa ponovo dobro izmeša. Teško ide jer voda se ne sme dodavati. Tek tada sledi punjenje: u svinjska slepa creva, čvrsto jer unutra ne sme da ostane ni mehurić vazduha.

U pušnici se kulen prvo okačen cedi jedan dan, a tek tada se loži vatra. Plamen ne sme da dohvati kobasice, a dim mora da je hladan: nikako topliji od 15 stepeni. I tako sedam dana, dan i noć.

No, još nije gotovo. U prostoriji sa temperaturom oko 15 stepeni kulen mora da zri još oko dva-tri meseca, kada postaje jasno zašto ovaj proizvod toliko košta.

Sremska kobasica

(mesna masa – 10 kg; so – 220 gr; biber – 30 gr; ljuta mlevena paprika – 100 gr; slatka aleva paprika – 100 gr; beli luk – 100 gr; šećer – 1 kašika)

Sremci koji su se previše jedom zbog prevelikog posla oko kulena pojednostavili su stvari sa kobasicom koja je istog sastava kao i kulen, ali mnogo jednostavnija za spremanje. Ali, ko ne plati na mostu, platiće na ćupriji: jednostavnost košta i u izgledu i ukusu.

Mesna masa je identična (dakle 50–60 odsto svinjetine prve kategorije, 30 odsto leđne slanine i 10–20 odsto junetine prve kategorije), i začini su isti, samo malo blaži.

Svinjsko meso i slanina melju se na najkrupnijoj rešetki, junetina na najsitnijoj. Sve se pomeša bez dodavanja vode, začini se, zašećeri iz istog razloga kao i kulen, pune se tanka svinjska creva, pa se gotove kobasice (duže ili kraće po ukusu domaćina) okače da se ocede ne duže od jednog dana, a onda dime četiri dana danju, a noću se odmaraju i domaćin i kobasice. Temperatura dimljenja ne sme da bude viša od 20 stepeni.

Zrenje i sušenje ne traje duže od mesec dana, a kobasice se čuvaju u tamnim prostorijama gde stalno duva promaja.

Kranjska kobasica

(mesna masa – 10 kg; so – 200 gr; biber – 30 gr; beli luk – 50 gr; šećer – 10 gr; slatka aleva paprika – 30 gr; malo nastruganog muškarnog oraščića)

Nekada se kranjska kobasica mogla nabaviti samo u Sloveniji, pa su oni što su putovali kao "suvenir" neretko donosili kilo, dva ove kobasice za barenje, upakovane u prirodna creva, kojima je svaki par bio razdvojen malim drvenim štapićem.

Onda, znatno pre nego što je izmišljen termin "globalizacija", kranjske kobasice su počele da se prave u svakom kutku bivše nam države (za to se nismo bunili, ali oduvek smo rado pominjali da su nama Slovenci "ukrali" ajvar). Država se u međuvremenu raspala, ali kranjske kobasice su ostale.

Prave se od svinjskog mesa, od plečke i buta. Masa prve kategorije valja da je 60 odsto, čvrste leđne slanine 30, a mesnog junećeg testa 10 odsto. Meso i slanina se samelju krupno, na rešetku promera oko jedan santimetar, a mesno testo napravi ovako: junetina se, opet krtina prve i druge kategorije, dva puta samelje na najsitnijoj rešetki (2-3 mm), onda se dodaje

polako ledena voda i lupa se ručno dok masa ne postane testasta.

Dalje se sva tri sastojka dobro izmešaju sa začinima, pa se napune tanka svinjska creva. Uparuju se kratko, ne duže od desetak santimetara, kače se na štapove, pa oko dva sata prepuste vrelom dimu na 70–80°C.

Naravno, bare se pa jedu sa senfom, ili se nedelju dana čuvaju u frižideru.

Raskošna roštiljska kobasica

(mesna masa – 10 kg; so – 200 gr; biber – 30 gr; ljuta mlevena paprika – 100 gr; slatka aleva paprika – 100 gr; beli luk – 100 gr)

Roštiljska kobasica obavezan je sastojak na jelovniku svakog gurmana. Bez obzira da li je tanka ili debela, da li ljuta ili blaga. Sam roštilj daje joj onu neophodnu draž pikantnog mirisa i ukusa. Ona je takođe obavezan sastojak svakog pretvaranja svinje u suhomesnate proizvode. Jer, gotovo po pravilu, kad se pripremi sremska kobasica, nekoliko komada odmah završi na žaru. Tek da se oslade majstori, prijatelji i pomagači.

Dakle, neko bi možda primetio da je roštiljska kobasica samo pola puta do gotove sremske kobasice. Ali – nije. Mada, po sastavu mesa može da bude.

Mesna masa se sastoji od svinjske plečke bez kostiju (30 odsto), svinjskog vrata bez kostiju (30 odsto), vratne slaninice, odnosno gronika (20 odsto) i ju-nećeg vrata bez kostiju (20 odsto). Ovo se zajedno samelje na srednje krupnoj

rešetki, promera ne većeg od osam milimetara.

Promeša se dobro sa svim začinima, pa ostavi da odleži nekoliko sati. Puni se u tanka svinjska creva, pa ili se odmah baca na vrelu žicu ili se čuva na veoma hladnom mestu.

I ova kobasica, međutim, može da se dimi: svega nekoliko sati na toplom dimu, tek da dobije miris i ukus, što onda od nje čini pravu gurmansku pikanteriju.

Sirotinjska roštiljska kobasica

(mesna masa – 10 kg; so – 220 gr; biber – 30 gr; ljuta mlevena paprika – 150 gr; slatka aleva paprika – 100 gr; beli luk – 100 gr)

Ko god da po kafanama voli da naručuje domaće roštiljske kobasice, već po ceni lako će zaključiti da li mu je u tanjiru raskošna ili sirotinjska varijanta. Ali, ne mora da znači. Lako je moguće da su kobasice samo cenom raskošne, a po svesti ostalom...

Naravno, kao i u ostalim slučajevima, razlika je u sastavu mesne mase. Jer, prilikom obrade i krojenja mesa uvek ostaju odresci od slaninice, masniji i žilaviji delovi od buta koji je pripremljen za sušenje ucelo, odnosno za pršutu, spuždre i razni nedefinisani otpaci.

No, ne očajavajte. Zar mislite da su u mesnim naresecima, paštetama, sitno, sitnije, najsitnije mlevenim kobasicama komadi od buta, plečke ili ne da

bože karea?

Dakle, dve trećine ovih odrezaka se samelju na rešetku ne krupniju od pet milimetara, a od juneće plečke ili vrata na još sitnijoj rešetki dva puta. Ovo se promeša sa svim začinima pa se puni u tanka svinjska creva i odmah baca na vrelu žicu, ili se čuva na veoma hladnom mestu.

Kao i raskošna, i "sirotinjska" kobasica može da se dimi: svega nekoliko sati na toplom dimu, tek da dobije miris i ukus, što onda od nje čini pravu gurmansku pikanteriju, a usput i kamuflira sastojke od kojih je napravljena.

MIKA DAJMAK

Matijević

Industrija mesa Matijević d.o.o., Novi Sad, Rumenački put 86

ništa bez Matijevića!

www.matijevic.rs

THE ECONOMIST: SVET U 2014.

ZA SVET U 2014. PIŠU UGLEDNI SVETSKI EKSPERTI, DRŽAVNICI I JAVNE LIČNOSTI:

„The Economist: Svet u 2014.“ pojaviće se na kioscima u Srbiji
16. decembra 2013. godine i biće u prodaji tri meseca

CONFERENCE THE ECONOMIST: THE WORLD IN 2014.

HYATT REGENCY HOTEL, 16. DECEMBAR 2013.

Promocija novog broja i konferencija na kojoj će u jednom panelu i tri Case Studyja o očekivanjima za 2014. govoriti stručnjaci iz oblasti ekonomije, finansija i medija iz Srbije, regiona i „The Economist“ tima iz Londona održaće se u hotelu „Hyatt Regency“ u Beogradu, u ponedeljak 16. decembra sa početkom u 10.30 h.

10.30 – 11.00: Welcome Coffee

11.00: Otvaranje konferencije: **Aleksandar Vučić**, prvi potpredsednik Vlade Srbije – čeka se potvrda

11.00 – 11.30: Case Study 1: **Kori Udovički**, CEVES, Beograd – potvrđeno; powered by **trizma**

11.30 – 12.00: Case Study 2: **Miodrag Šajatović**, „Lider“, Zagreb: „Okanite se stranih investicija, okrenite se izvozu“ – potvrđeno

12.00 – 13.00: Lunch

13.00 – 13.30: Case Study 3: **Dušan Bajatović**, Srbijagas, Novi Sad: „Perspektive i izazovi Južnog toka“ – potvrđeno

13.30 – 15.00: Panel: Da li je Orvel pogrešio za 30 godina – 2014: Srbija, region i svet

Moderatorka: **Biljana Stepanović**, Business Info Group

Učesnici panela:

Laza Kekić, The Economist Intelligence Unit, London – potvrđeno

Miodrag Kostić, MK Group, Srbija – potvrđeno

Zvonimir Mršić, „Podravka“, Hrvatska – potvrđeno

Dejan Ljuština, PricewaterhouseCoopers, Zagreb – potvrđeno

Saša Radulović, ministar privrede u Vladi Srbije – potvrđeno

Lazar Krstić, ministar finansija u Vladi Srbije – potvrđeno

Duško Knežević, Atlas Grupa, Podgorica – potvrđeno

15.00 – 16.30: After Work Cocktail Party

Cela konferencija će biti pokrivena IT-TV live-streamingom

Prijave za učešće: www.color.rs/the-economist, Twitter: #svetu2014

ZORAN STANOJEVIĆ

Opera za tri satošija

Da sam pre samo dve godine bio pametan i kupio bitkoine (*bitcoin*) za sto dolara, dok su vredeli jedan dolar, danas bih imao sto hiljada dolara! Za samo dve godine cena im je, naime, porasla hiljadu puta! Ali, da sam bio pronicljiviji i kupio ih još 2009. u vreme kada su se pojavili i bili praktično bezvredni, za desetak dolara mogao sam da kupim tri, četiri hiljade i da danas imam tri, četiri miliona dolara, što je već u domenu naučne fantastike. Samo, nemojte to da pomislite Englezu Džejmsu Hauelu, koji je baš to uradio, kupio bitkoine za tridesetak funti pre četiri godine, štosa radi, i zaboravio na njih. Pre šest meseci je stari kompjuter sa hard diskom na kome su bili podaci o toj kupovini bacio u đubre, nesvestan kakav čup sa zlatom je imao. Osvestio se tek kada je koji mesec kasnije video da svi pričaju o tim novčićima i skoku njihove vrednosti. Sada pretura po deponiji u Njuportu u nadi da će negde izroniti njegov verovatno samleveni laptop vredan sedam i po miliona dolara.

Šta je, dođavola, bitkoin? Reč je o virtuelnom novcu, koji je izmislio neko ko se predstavlja kao Satoši Nakamoto, ali čiji je pravi identitet nepoznat. Bitkoin je rezultat komplikovane matematičke operacije koju izvodi mnogo kompjuterskih procesora. Upravo ta operacija, njena komplikovanost, štiti bitkoine od krivotvorenja, baš kao što komplikovana štampa štiti papirni novac. Bitkoini nastaju svakodnevno a matematika kaže da će ih ukupno biti 21 milion i da će poslednji biti "iskovan" do kraja ove decenije. Zbog toga njihova vrednost raste jer se radi o ograničenom resursu, poput zlata.

Bitkoin se baš tako i ponaša, kao nešto između zlata i novca, što pomaže obavljanju transakcija između

ljudi na internetu. Inače, jedan bitkoin sadrži milion satošija što olakšava razmenu.

Dakle, najpre treba da kupite bitkoin ili da ga sami iskusite ako imate znanje i dovoljno jake računare. To se zove *minning* ili "iskopavanje". Stečeni bitkoini ležu na vaš virtuelni račun, odnosno u fajl koji se nalazi u vašem računaru (na hard disku) i nigde na svetu ne postoji drugi podatak o njima, osim onog da negde postoje. S bitkoinima potom možete da trgujete sa svakim ko ih prihvata, a mogu se zameniti i za gotov novac. Tu transakciju niko ne može da prati, za razliku od platnih kartica, kao da ste na internetu razmenili keš iz ruke u ruku. Zbog toga povremeno izbijaju "kuršlusi" jer ima sajtova koji za bitkoine prodaju, khm, sumnjive psihoaktivne supstance.

Nevolja je ako izgubite pomenuti fajl, jer ne postoji nijedan drugi način da dokažete da posedujete bitkoine, isto kao i u slučaju gotovine. Ako keš lovu spalite ili bacite u đubre, nema nazad. Takođe, bitkoini funkcionišu samo na internetu, mada su iskovan i realni bitkoini koji se mogu uzeti u ruku. Međutim, njihova verodostojnost može se dokazati samo na mreži.

Bitkoin je samo najpopularnija verzija virtuelnog novca koji nadire na internet. Svetski finansijski stručnjaci, poput Bena Bernanke, šefa Američkih federalnih rezervi, uzimaju ih vrlo ozbiljno, ne zbog mode već zbog činjenice da se sve više koriste. Pitanje je samo da li će ugroziti pravi novac i u kojoj meri. I, što je još bitnije, da li transakcija koja izmiče svakoj kontroli ostaje nevidljiva i za poreznike?

Da li ću se za dve godine vajkati što danas nisam kupio bitkoin dok je vredeo hiljadu dolara? Nadam se samo da ovo nije pitanje od milion dolara. ¶

PRODAJA PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku I ZABRANJENO GA JE DAVATI TREĆIM LICIMA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Dotatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist **NP VREME isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **<http://www.vreme.com/pretplata>** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na **www.vreme.com/pretplata**. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Boga

Boga je deci uvek onaj dobri.

Svoj svojoj dobroti unatoč, dugo me nije spasavao bakine ili nađikine grdnje kada bih se pred spavanje falš prekrstila ili pogrešno zaustila Očenaš. Džaba to što su i one same tvrdile da dobri Boga razume sve ljude.

"Moj Očenaš ne razume i što da ga učim", mislila sam u sebi.

Još dugo nisam shvatala šta je kod Boge dobro. Ni kada je gos'n popa po prvi put svetio vodicu, pa sam ga pitala da li smem sad i ja njega malo da poprskam bosiljkačom. Nije mi dao, a posle sam dobila i što nisam tražila. Ni kada sam plakala da hoću da budem mala nova mlada kao druge devojčice što su išle kod nađike u crkvu. Ni kada me je baka iz zabavišta jedini put krišom odvela u crkvenu opštinu na Svetog Savu.

"Deklamovaćeš prid Gospodinom i dobićeš paketić."

Sedele smo u skami-jama i čekale naš red, kad me ona upita i šta ću pevati: "Jal' Himnu Svetom Savi, il' Vsi jazici, il'..." Sva ushićena, uzvi-knula sam: "Pevaću mu *Hull a pelyhes, fehér hó!*"

Gromoglasno, horsko "iii-jul!" nazočnih, većinom baba sa 'ladnim trajnama, furtom nas je ispratilo iz čitaonice. Dašta da sam i kod kuće još kako videla svoga boga kad se strašni porodični sud skupio da veća o kazni za nepočinstvo javnog brukanja bake pred njenim drugaricama, pa još na svetac.

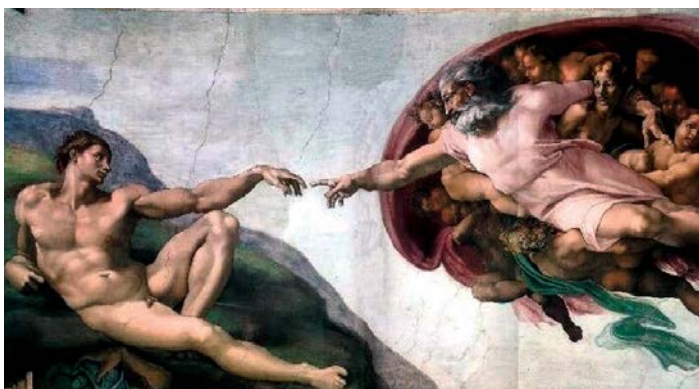
Bratovo krštenje u manastiru u kom je tatina rođena tetka bila igumanija takođe je bilo poučno. Tada sam je po prvi put i videla, iako je važila za polu-mitsko biće koje piše mom dedi. Odmah sam je prepoznala po plavim očima koje su nasledili svi osim mene. Bajkovito okruženje manastira toliko je oduševilo mog dvogodišnjeg brata da je gos'n popi tokom krštenja turio prst u uvo. Osim toga, tamo su se odigrale i dve epizode čiji epilog nije ispaao neki veći porodični škandal isključivo delovanjem dobrote neke druge vrste.

Tetka Mica je sedela na jednom, a nas četvoro na drugom krevetu njene asketske sobe. Još uvek pamtim to blede lice, krupne oči i uspravno, smireno držanje. Moj otac je energično i glasno pričao o poslu, sermiji i deci. Na kraju je počeo i da kuka što, eto, nije bolje. Tetka je pokušala da ga ohrabri: "Polako, biće. Samo hvali Boga što imaš sve što ti treba."

"Slušaj, tetka! Mani me te tvoje priče. Tvoj pos'o je da sediš ovde i moliš se bogu, a ja znam moj po..."

Tetkin pogled ga je presekao u po reči. Ućutkati našeg oca pogledom bio je do tada neviđeni prizor koji nas je sve ostavio bez daha.

"Daće dobri Boga da jednom shvatiš", rekla je i rukom pokazala da je vreme da pođemo. Roditelji su potom nekuda iščezli, a brat i ja smo otišli da cunjamo po porti.

Shvatala sam da je moj otac nečim povredio tetka Micu: to što je rekao prosto nije bilo lepo. Dok sam razmišljala zašto, tetka se najednom stvorila pored mene i upitala me za školu. Hvalila sam se da sam dobar đak: učimo pesmice, pišemo slova i brojeve. Strpljivo me je i sa osmehom saslušala: "A jel' znaš Očenaš?"

Stresla sam se od stida koji me je netom obuzeo. Eto, znam na čim nebo stoji, sve petice, a nisam kadra da naučim jednu pesmičicu. A lepo su mi govorili! Taman kad sam pomislila da sledi još jedan *onaj* pogled i grdnja, tetka me samo pogladi po glavi i reče: "Dobro je i to znati."

Kao bez duše sam utrčala u crkvu unezvereno tražeći *onu* crvenu knjižicu. Kada su mi monahinje konačno dale crkveni

kalendar, zavukla sam se u zvonaru i sedela tamo sve dok ga nisam utuвила. Zašto? Zato što se ono *stvarno* važno uvek dobro pozna.

Ova spoznaja me otada pohodi u obličju najrazličitijih, divnih ljudi. Tada trogodišnja Ana, danas već devojčurak, igrala se sa mnom negde na obali jezera Mičigen. Pitala me je nešto, ja nisam

znala, a ona je samo slegnula ramenima: "Nema veze, pitaćemo Isusa."

"A kako ćemo ga pitati?" Zapanjeno sam gledala u nju dok se iz kuće čuo prigušen smeh njen bake.

Do večeri je već cela porodica znala da mi je Ana objasnila kako se to radi: "Operesh zube i obučeš pižamu. Sklopiš ruke i zatvoriš oči. Onda mu pre spavanja sve kažeš. Pitaš šta ne znaš i zamoliš ga da čuva sve ljude i ceo svet. Dok spavaš, on ti sve šapne na uvo. I onda sve znaš kad se probudiš."

Dobri Boga je, dakako, ukućanima oprostio virenje iza vrata i kikotanje dok me je uveče učila kako se to radi, kao i onu bežaniju od stola kada me je ujutru, onako usput, za doručkom upitala: "Jel' sad znaš?"

Fra Bože je, opet, usred Bosne ponosno imao sličnu situaciju: osmogodišnjem sinu bivšeg generala JNA nikako nije bilo jasno ko je ili šta je to Bog.

"Kako to umro, a i dalje živ?", čudio se dečak izlazeći sa veronauke.

Zapade posle toga fra Božu da služi i nedeljnu misu. U prvom redu odmah je spazio malog Ivu sa ćaćom. Netremice ga je gledao tokom cele mise, ni disao nije. Na kraju, dok je fra Bože još uvek u svečanoj misnici pozdravljao pastvu na izlazu iz crkve, mali Ivo uzviknu: "Fra Bože, nisam znao daš' ti bog!"

Dok su se okolo svi uzdržavali da ne prasn timer, fra Bože samo zbunjeno reče: "Ja, šta ćeš... Et', sad znaš..."

A mali Ivo će na to: "Al', neka, neka... Dobar si ti meni, dooooo-bar!"

ANKICA DRAGIN

Blag ukus, jak imunitet!

Klinički je dokazano* da probiotik koji sadrži jogurt Viva+ utiče na jačanje imuniteta. Svakodnevnom konzumacijom jogurta Viva+, povećavate otpornost svog organizma!

* Referentna klinička studija: Chiang B L, Sheih Y H, Wang L H, Liao C K, Gill H S. 2000. Enhancing immunity by dietary consumption of a probiotic lactic acid bacterium (*Bifidobacterium lactis* HN019): optimization and definition of cellular immune responses. Eur J Clin Nutr. 54: 849-855.

HOTEL ★★★★★
mona ZLATIBOR

5 DANA
VEĆ OD
125 EUR
PO OSOBI

ZIMOVANJE 2014
ZA IZVRŠENE
REZERVACIJE DO 15. 12. 2013.

25% popusta
za boravke od 4 noći i više

Deca do 7 godina borave gratis

Svakodnevni animacijski
program za decu

Gratis korišćenje
wellness centra

Hotel Zlatibor Mona, Miladina Pećinara 26, 31315 Zlatibor

www.monazlatibor.com

Informacije i rezervacije - 031/841-021

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec